

En form för kollektivt beslutsfattande

En kartläggning och prövning av
nämndmyndigheter

MISSIVDATUM
2024-06-11ERT DATUM
2023-11-23DIARIENR
2023/178-5ER BETECKNING
Fi2023/02994

Uppdrag om att göra en översyn av nämndmyndigheter

Regeringen gav den 23 november 2023 Statskontoret i uppdrag att göra en översyn av de myndigheter som leds av en nämnd.

Statskontoret överlämnar härmed rapporten *En form för kollektivt beslutsfattande – en kartläggning och prövning av nämndmyndigheter* (2024:11).

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Erik Nyberg, utredare Charlotta Eriksson, föredragande, utredare Lovisa Boström, utredare Anna Wall och praktikant Julia Frisk var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Charlotta Eriksson

Innehåll

	Sammanfattning	7
1	Statskontorets slutsatser och förslag	9
1.1	Statskontorets uppdrag och arbete i korthet	9
1.2	Slutsatser och förslag	11
1.3	Rapportens disposition	16
2	Nämndmyndigheternas uppgifter, organisering och finansiering	19
2.1	Sammanfattande iakttagelser och förslag	19
2.2	Nämndmyndigheterna är små och specialiserade	20
2.3	Nämndmyndigheternas organisering skiljer sig åt, men de flesta har en värdmyndighet	23
2.4	Ingen entydig modell för styrning och uppföljning av nämndmyndigheterna	29
3	Nämndmyndighet passar för vissa verksamheter	39
3.1	Sammanfattande iakttagelser och förslag	39
3.2	Modell för prövning av när nämndformen är lämplig	40
3.3	Nämndformen ska användas sparsamt	42
3.4	Flera skäl till att kollektivt beslutsfattande är nödvändigt	45
3.5	Förutsättningar för att kollektivt beslutsfattande ska fungera effektivt	47
3.6	Argument för behovet av organisatorisk gräns mot annan verksamhet	49
3.7	Nämndformen lämpar sig väl för vissa verksamheter	51
4	Förändrad organisering av nämndmyndigheter	57
4.1	Sammanfattande iakttagelser och förslag	57
4.2	Alternativ organisering till nämndmyndighetsformen	58
4.3	Statskontorets förslag på alternativ organisering av åtta nämndmyndigheter	63
4.4	Nämndmyndigheter vars form kan ändras, men först efter mer omfattande analys	71

5	Konsekvenser av förslagen	81
5.1	Sammanfattande iakttagelser	81
5.2	En mer ändamålsenlig förvaltning med större potential för effektivitet	82
5.3	Organisationsalternativen kommer att kräva olika mycket arbetsinsatser	84
5.4	Flera lagar och förordningar behöver justeras	87
5.5	Små besparingar för staten som helhet	88

	Referenser	89
--	-------------------	-----------

Bilagor

1.	Regeringsuppdraget	93
2.	Så har vi genomfört uppdraget	99
3.	Nämndmyndigheter i Statskontorets översyn	101
4.	Lagar och förordningar som berörs av Statskontorets förslag	143

Sammanfattning

Statskontoret har haft i uppdrag att översiktligt kartlägga och analysera de myndigheter under regeringen som leds av en nämnd. Statskontorets undersökning omfattar sammanlagt 66 nämndmyndigheter. Av dessa är 24 så kallade övervakningsnämnder och dessa har vi analyserat gemensamt. Det innebär att vi i praktiken har analyserat 43 verksamheter.

Det viktigaste skälet till att organisera en verksamhet i form av nämndmyndighet är att det finns behov av kollektiva beslut i verksamheten. Ett annat viktigt skäl för att organisera en verksamhet i en nämndmyndighet är behov av en stark organisatorisk gräns mot en annan verksamhet. Dessa båda skäl utgör grunden för vår analys.

Lämplig form för nästan hälften av verksamheterna – resterande kan omorganiseras eller utredas vidare

Statskontoret konstaterar att nämndmyndighet som form är ett kostnadseffektivt sätt att sätta samman mycket kvalificerad kompetens för att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner. Nämndmyndigheter är med några få undantag små och har låga kostnader i jämförelse med annan statlig verksamhet. Det beror framför allt på att nämndmyndigheter i de flesta fall endast består av ett antal ledamöter som inte är heltidsanställda, samt att nämndmyndigheter vanligtvis har en värdmyndighet som sköter administrationen.

Statskontoret konstaterar att ledningsformen nämndmyndighet lämpar sig bättre för vissa verksamheter än andra. Vi bedömer att 19 nämndmyndigheter bör fortsätta att bedrivas som just nämndmyndigheter, men att 1 av dessa kan slås samman med andra nämndmyndigheter. Dessa myndigheters verksamheter är av domstolsliknande karaktär, och vi bedömer att det går att hantera omfattningen av verksamheten i nämndform.

Statskontoret bedömer att resterande myndigheters form som nämnd är mindre motiverad eller lämplig. För dessa föreslår vi bland annat att regeringen överväger att ändra organiseringen och ledningen av 8 nämndmyndigheters verksamheter. Vi föreslår också att regeringen prioriterar att utreda alternativ organisering för 4 nämndmyndigheter och även för gruppen med 24 övervakningsnämnder. Regeringen bör också analysera om 3 nämndmyndigheters verksamheter fortfarande är motiverade statliga åtaganden eller om det exempelvis kan hanteras av arbetstagarorganisationerna. I ett senare skede bör regeringen utreda resterande 8 nämndmyndigheters organisering vidare.

Våra förslag bidrar till en mer ändamålsenlig förvaltning

Våra förslag innebär ingen direkt besparing för staten. Däremot bidrar de till en mer ändamålsenlig organisering av statlig verksamhet, genom att nämndformen används till sådan verksamhet som den är bäst lämpad för. Vidare ger våra förslag vissa möjligheter till effektivisering av statsförvaltningen. Statskontoret föreslår också en mer ensad styrning och uppföljning som kan frigöra viss tid för regeringen och Regeringskansliet. Det kommer också att göra att nämndmyndigheterna får tydligare förutsättningar för att bedriva sin verksamhet.

1 Statskontorets slutsatser och förslag

I detta kapitel beskriver vi Statskontorets uppdrag i korthet och redovisar översiktligt våra slutsatser och förslag.

1.1 Statskontorets uppdrag och arbete i korthet

Statskontoret har i huvudsak haft i uppdrag att

- Översiktligt kartlägga nämndmyndigheternas verksamhet, uppgifter och organisering.
- Analysera om det finns skäl att bedriva de aktuella verksamheterna i form av nämndmyndighet.
- Överväga om det finns nämndmyndigheter vars verksamhet kan avvecklas eller organiseras på annat sätt, exempelvis som uppgift hos annan myndighet eller bör bli föremål för fortsatt analys.
- Lämna förslag på hur regeringens styrning och uppföljning av nämndmyndigheter kan utvecklas.

För fullständig redovisning av uppdraget se bilaga 1. I bilaga 2 beskriver vi hur vi har genomfört uppdraget.

Nämndmyndigheter är de myndigheter under regeringen som leds av en nämnd. I nämndmyndigheter är det nämnden som kollektivt utgör myndighetens ledning och ansvarar för verksamheten inför regeringen. Nämnden i dess helhet har de uppgifter som åligger myndighetschefen vid enrådgivningsmyndigheter och på styrelsen i styrelsemyndigheter.¹

¹ Statskontoret. (2014:4). *Myndigheternas ledningsformer – en kartläggning och analys*, s. 117.

I uppdraget ingår myndigheter som leds av en nämnd, totalt 66 stycken, varav 24 är så kallade övervakningsnämnder. Valmyndigheten, Fondtorgsnämnden, Harpsundsnämnden och Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten ingår inte i uppdraget.

1.1.1 Så har vi tolkat och avgränsat uppdraget

Vi tolkar uppdraget som att vi ska analysera och uttala oss om när nämndmyndighetsformen är ändamålsenlig och effektiv och när den inte är det. Detta med utgångspunkt i att statsförvaltningen ska vara ändamålsenligt organiserad. För att bedöma om nämndmyndighet är en lämplig form att organisera en verksamhet på har vi utvecklat en analysmodell.

Vårt uppdrag har varit att göra en översiktlig kartläggning och analys av sammanlagt 43 olika verksamheter.² Det innebär att vi inte har kartlagt kvaliteten i de olika verksamheterna, eller vilka resultat myndigheterna når. Däremot har vi undersökt vissa förutsättningar för myndigheterna att bedriva en effektiv verksamhet i nämndform.

Det har inte ingått i vårt uppdrag att lämna detaljerade förslag om eventuella organisationsförändringar för respektive myndighet. I några fall föreslår vi att regeringen bör utreda en viss verksamhet vidare.

Statskontorets projektgrupp har bestått av Charlotta Eriksson (projektledare), Lovisa Boström, Anna Wall och Julia Frisk (praktikant). Rapporten har kvalitetssäkrats genom Statskontorets interna rutiner. Uppgifter som bygger på enskilda intervjuer har berörda personer fått faktagranska.

² I den här rapporten analyseras de 24 övervakningsnämnderna gemensamt. Det innebär att av de 66 myndigheterna som ingår i uppdraget har vi kartlagt 43 unika verksamheter.

1.2 Slutsatser och förslag

I detta avsnitt redogör vi översiktligt för våra slutsatser och förslag. I kapitel 2, 3 och 4 beskriver vi våra slutsatser och förslag i sin helhet.

1.2.1 Nämndmyndigheterna är små och specialiserade och regeringens styrning bör anpassas därefter

Nämndformen har använts mer restriktivt de senast 30 åren. Dagens nämndmyndigheter har varierade uppgifter. Ofta fattar de beslut och prövar olika frågor. De kan ha i uppgift att värna rättsstaten och domstolarnas oberoende eller ha uppgifter kopplat till Sveriges beredskap, och i stort sett alla deras uppgifter är lagstyrda. Vissa uppgifter som nämndmyndigheter gör har potential att bedrivas effektivare i en annan form.

Nämndmyndigheterna är i regel mycket små, tillsammans utgjorde de 0,1 procent av statens totala årsarbetskrafter 2022. De allra flesta nämndmyndigheter har i praktiken en så kallad värdmyndighet som står för administrativt stöd.

Vår övergripande slutsats är att nämndmyndigheternas verksamhet är sådan att de många gånger kan och bör lämnas mer ifred. Verksamheterna behöver generellt inte lika omfattande styrning och uppföljning som myndigheter med bredare och mer omfattande operativ verksamhet.

Statskontoret konstaterar att regeringens styrning och uppföljning kan utvecklas så att den bättre anpassas till nämndmyndigheternas verksamhet. En utvecklad och mer effektiv styrning av nämndmyndigheter förutsätter en mer ensad tillämpning av vilka verksamheter som organiseras som nämndmyndigheter. Det förenklar styrningen och stärker nämndmyndigheternas oberoende.

Statskontoret föreslår att regeringen:

- Beslutar om förordning med instruktion för de nämndmyndigheter som saknar en sådan.
- Förtydligar i värdmyndigheternas instruktioner att myndigheten är värdmyndighet. Regeringskansliet bör som regel inte vara värdmyndighet.

- Säkerställer att samtliga nämndmyndigheter med värdmyndigheter har en överenskommelse, och att det där framgår vad som ingår i värdmyndighetsskapet.
- Finansierar nämndmyndigheter med värdmyndighet via ett villkor och eller en särskild anslagspost på värdmyndighetens förvaltningsanslag.
- I större utsträckning ger nämndmyndigheterna ett angivet belopp för kommande verksamhetsår. Det gör att myndigheterna blir mindre beroende av sin värdmyndighet.
- Ställer krav på att nämndmyndigheter generellt tar fram en förenklad verksamhetsberättelse med prestationer, kostnader och resursbehov för kommande verksamhetsår. Och därmed i regel undantar nämndmyndigheterna från förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB).

1.2.2 Nämndformen lämpar sig väl för vissa verksamheter men viss renodling behövs

Statskontoret har tagit fram en modell för att pröva när nämndformen är lämplig för en verksamhet. Modellen kan användas som underlag om regeringen och Regeringskansliet vill ta fram interna riktlinjer eller förtydliga i en proposition när ledningsformen ska användas.

Vår analys visar att ledningsformen nämndmyndighet är lämplig när det finns:

- Starka skäl för kollektivt beslutsfattande, där ledamöternas samlade kompetens tas tillvara i beslutsfattandet.
- Starka skäl för organisatorisk gräns mot annan verksamhet, exempelvis av rättssäkerhet och förtroendeskal.
- Ett avgränsat uppdrag och en begränsad verksamhet sett till ärenden och resurser.

Nämndformen lämpar sig väl för domstolsliknande verksamheter. Vi anser generellt att ledningsformen inte lämpar sig för operativ verksamhet exempelvis kunskapsproducerande verksamhet eller att ge information och råd. Den lämpar sig inte heller när uppdraget är bredare och antalet ärenden

och resurserna för att bereda dessa är omfattande. Detta har bland annat att göra med att ledamöterna i nämnden ofta utför sitt uppdrag vid sidan om ordinarie sysselsättning och har begränsade möjligheter att vara med och fatta ett stort antal beslut.

Nämndmyndigheter vars form vi anser är lämplig

Domarnämnden, Notarienämnden, Rättshjälpsnämnden, Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag, Alkoholsortimentsnämnden, Statens ansvarsnämnd, Statens överklagandenämnd, Centrala djurförsöksetiska nämnden, Överklagandenämnden för etikprövning, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, Riksvärderingsnämnden, Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar, Statens skaderegleringsnämnd, Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, Högskolans avskiljandenämnd, Nämnden för prövning av oredlighet i forskning, Skatterättsnämnden, Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård och Patentombudsnämnden.

Nämndformen är kostnadseffektiv och ändamålsenlig under vissa förutsättningar

Statskontoret konstaterar att nämndmyndighet som form är ett kostnadseffektivt sätt att sätta samman mycket kvalificerad kompetens för att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner utan stora omkostnader. Det gäller särskilt när ledamöter arvoderas per sammanträden och ordförande och vice ordförande får en årlig ersättning. Flertalet nämndmyndigheter har inte heller egna lokalkostnader, vilket också håller nere kostnaderna för de flesta nämndmyndigheter. Men nämndformen passar inte all verksamhet.

Regeringen bör överväga att renodla tre nämndmyndigheters uppdrag och slå samman en nämndmyndighet med andra nämndmyndigheter

Bland de nämndmyndigheter som vi bedömer har en lämplig form föreslår vi att regeringen överväger att renodla tre myndigheters uppdrag. Vi föreslår även att regeringen slår samman en nämndmyndighet med andra nämndmyndigheter. Syftet med förslagen är att tillämpa formen enhetligt och se till att synergier och möjligheter till effektiviseringar kan uppstå.

Statskontoret föreslår att regeringen överväger att:

- Renodla Överklagandenämnden för etikprövning, Centrala djurförsöksetiska nämnden och Patentombudsningens uppdrag, så att deras uppgifter främst gäller sådana ärenden som är lämpliga att hantera i nämndformen.
- Inordna Notarienämndens verksamhet i andra nämndmyndigheter.

1.2.3 Regeringen bör överväga att förändra organiseringen av åtta nämndmyndigheter

Statskontoret föreslår att regeringen även överväger att förändra 8 myndigheters organisering och ledningsform. Figuren nedan visar alternativa sätt att organisera nämndmyndigheters verksamheter. Den utgår från vår modell för prövning av när nämndformen är lämplig.

Figur 1. Statskontorets förslag till organisering.

Statskontoret föreslår att regeringen överväger följande organisationsförändringar:

- Uppgift vid annan myndighet: Gör om Bokföringsnämnden, Forskarskattenämnden och Nämnden för hemslöjdsfrågor till ordinarie uppgifter i andra myndigheter. Det skulle innebära att myndigheterna avvecklas samtidigt som verksamheterna finns kvar i annan form.
- Särskilda beslutsorgan: Gör om Gentekniknämnden, Fideikommissnämnden, Oljekrisnämnden och Lokala värderingsnämnden till särskilda beslutsorgan i andra myndigheter. Det skulle innebära att myndigheterna avvecklas samtidigt som verksamheterna finns kvar i annan form.
- Enrådighetsmyndighet: Gör om Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden till enrådighetsmyndighet.

För att genomföra förslagen krävs ett analysarbete av Regeringskansliet.

Statskontoret bedömer att organisationsförändringarna skulle bidra till att statsförvaltningen blir mer ändamålsenlig och effektiv.

1.2.4 Regeringen bör prioritera att utreda alternativ organisering för några nämndmyndigheter

Statskontoret anser även att det finns skäl att ifrågasätta nämndformens lämplighet för ytterligare 15 nämndmyndigheter och gruppen övervakningsnämnder. Men i dessa fall har vi haft svårt att bedöma alternativa sätt att organisera verksamheterna på.

Statskontoret föreslår att regeringen:

- Prioriterar att utreda alternativ organisering för Arvsfondsdelegationen, Skolväsendets överklagandenämnd, Överklagandenämnden för högskolan, Krigsförsäkringsnämnden och gruppen övervakningsnämnder.

I vår översyn har vi fått indikationer på att formen som nämnd är mindre fungerande i dessa fall. Därför bör regeringen prioritera att närmare analysera alternativ organisering för dessa verksamheter.

Statskontoret föreslår också att regeringen:

- Analyserar och tar ställning till om Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, Nämnden för styrelserepresentationsfrågor och Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar fortsatt är motiverade statliga åtaganden eller om det exempelvis kan hanteras av arbetstagarorganisationerna.
- I ett senare skede utreder alternativ organisering för Sameskolstyrelsen, Klimatpolitiska rådet, lokala säkerhetsnämnder (3 st.), Nämnden mot diskriminering, Utrikesförvaltningens antagningsnämnd och Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt.

1.2.5 En mer ändamålsenlig organisering av statlig verksamhet och större potential för effektivitet

Våra förslag till överväganden bidrar till en mer ändamålsenlig organisering av statlig verksamhet, eftersom det kommer leda till att regeringen använder nämndformen till sådan verksamhet som den är bäst lämpad för. Våra förslag kan också effektivisera statsförvaltningen genom att inordna verksamhet i myndigheter där det finns verksamhetsmässiga samband.

Konsekvenserna på statens budget av att fullfölja förslagen är små i och med att kostnader framför allt flyttas inom staten, från nämndmyndighet till enrådighetsmyndigheter i form av uppgift eller särskilt organ. Vissa behov av nya medel (utökade utgifter) uppstår för att täcka de initiala kostnaderna som uppstår till följd av organisationsförslagen.

1.3 Rapportens disposition

I kapitel 2 *Nämndmyndigheternas uppgifter, organisering, styrning och uppföljning* presenterar vi vår kartläggning av nämndmyndigheternas uppgifter, organisation, styrning och uppföljning. Utförligare uppgifter om enskilda myndigheter och deras historik finns i bilaga 3 *Nämndmyndigheter i Statskontorets översyn*. Med utgångspunkt i kartläggningen presenterar vi också förslag till utvecklad styrning och uppföljning.

I kapitel 3 *Skälen för att välja ledningsformen nämndmyndighet* redogör vi för vår analys av ledningsformen nämndmyndighet och när det är en lämplig form att organisera en verksamhet på. Kapitlet mynnar ut i våra

slutsatser om vilka myndigheter som fortsatt bör organiseras som nämndmyndigheter och förslag som regeringen kan överväga när det gäller att slå samman nämndmyndigheter.

I kapitel 4 *Förändrad organisering av nämndmyndigheter* redogör vi för alternativ organisering till nämndmyndighetsformen. Med utgångspunkt i Statskontorets samlade erfarenhet av organisering av statlig verksamhet beskriver vi fyra alternativ att organisera nämndmyndigheters verksamhet på. Vi lämnar förslag till överväganden om hur ett antal nämndmyndigheter kan organiseras i stället.

I kapitel 5 *Konsekvenser av förslagen* redogör vi för centrala verksamhetsmässiga, budgetära och personella konsekvenser av förslagen.

2 Nämndmyndigheternas uppgifter, organisering och finansiering

I detta kapitel redogör vi för vår översiktliga kartläggning och analys av nämndmyndigheterna som grupp. Vi redovisar också våra förslag på hur regeringens styrning och uppföljning av nämndmyndigheter kan utvecklas.

I bilaga 3 redovisar vi för varje nämndmyndighet dess uppgift, författningar, sammansättning, verksamhetens omfattning och historik.

2.1 Sammanfattande iakttagelser och förslag

Våra sammanfattande iakttagelser i detta kapitel är:

- Många nämndmyndigheter har på samma sätt som en domstol i uppgift att pröva frågor eller beslut, och i stort sett alla deras uppgifter är lagstyrda. Nämndmyndigheterna är i regel mycket små, tillsammans utgjorde de 0,1 procent av statens totala årsarbetskrafter 2022.
- De allra flesta nämndmyndigheter har i praktiken en så kallad värdmyndighet som står för administrativt stöd. Men det framgår inte alltid av värdmyndighetens och/eller nämndmyndighetens instruktion.
- Sex nämndmyndigheter har ingen tydlig organisatorisk gräns mot Regeringskansliet. Det handlar bland annat om nämndmyndigheter som har Regeringskansliet som värdmyndighet. Vi bedömer att Regeringskansliet generellt inte bör vara värdmyndighet.
- Styrningen och uppföljningen av nämndmyndigheterna följer ingen enhetlig modell. Det finns vissa gemensamma nämnare, exempelvis att de flesta nämndmyndigheter har en instruktion och att det är reglerat hur ledamöterna i nämnden tillsätts.
- Finansieringen och redovisningen av resultat visar en ganska stor variation. Många nämndmyndigheter tar inte fram en årsredovisning fast de har sådana krav på sig.

Vi föreslår att regeringen:

- Beslutar om förordning med instruktion för de nämndmyndigheter som saknar en sådan.
- Förtydligar i värdmyndigheternas instruktioner att myndigheten är värdmyndighet.
- Säkerställer att samtliga nämndmyndigheter med värdmyndigheter har en överenskommelse, och att det där framgår vad som ingår i värdmyndighetsskapet.
- Finansierar nämndmyndigheter med värdmyndighet via ett villkor och eller en särskild anslagspost på värdmyndighetens förvaltningsanslag.
- I större utsträckning ger nämndmyndigheterna ett angivet belopp för kommande verksamhetsår.
- Ställer krav på att nämndmyndigheter generellt tar fram en förenklad verksamhetsberättelse med prestationer, kostnader och resursbehov för kommande verksamhetsår. Och därmed i regel undantar nämndmyndigheterna från förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB).

2.2 Nämndmyndigheterna är små och specialiserade

År 2023 fanns det 70 nämndmyndigheter och de sorterar under samtliga departement vid Regeringskansliet. I vårt uppdrag ingår 66 nämndmyndigheter. Deras ansvarsområden har en stor spridning och rör alltifrån djurförsök till alkoholsortiment och skattefrågor.

Det har bildats förhållandevis få nämndmyndigheter under de senaste 30 åren och under den tiden har antalet mer än halverats. År 1997 konstaterade Statskontoret att antalet nämndmyndigheter var 150, och att det inte var en enhetlig grupp myndigheter. Majoriteten av nämndmyndigheterna var fristående beredningsorgan till Regeringskansliet, myndigheter som bedrev verksamhet i kommittéliknande former men som var permanenta, eller domstolsliknande nämnder. Men det fanns även nämnder med

forskningsanknytning, nämnder i totalförsvaret, fondstyrelser och nämnder som var sammansatta av parterna på arbetsmarknaden.³

De flesta nämndmyndigheters uppgifter är styrda av lagar. Uppgifterna kan vara avgränsade till enstaka bestämmelser. Fem av nämndmyndigheterna har inte uppgifter enligt lag, nämligen – Bokföringsnämnden, Notarie-nämnden, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd och Utrikesförvaltningens antagningsnämnd.

2.2.1 Många nämndmyndigheter har på samma sätt som domstolar i uppgift att pröva frågor eller beslut

Många av nämndmyndigheterna kan beskrivas som domstolsliknande. Detta beror på att de ska *pröva ärenden och fatta beslut*, och att nämndens ordförande och ibland vice ordförande ska vara eller ha varit domare. Men det finns nämndmyndigheter som inte har i uppgift att pröva ärenden och fatta beslut men där ordförande ändå ska ha domarerfarenhet.

Utifrån vår kartläggning och analys av nämndmyndigheternas uppgifter har vi kategoriserat deras huvudsakliga uppgifter enligt åtta kategorier (Tabell 1). En nämndmyndighets uppgifter kan omfatta två kategorier, men här har vi valt att kategorisera dem utifrån deras huvuduppgift.

Tabell 1. Nämndmyndigheternas huvudsakliga uppgifter.

Kategorisering av nämndmyndigheterna utifrån uppgifter (antal)

Pröva ärenden och fatta beslut som sista instans (33)	Alkoholsortimentsnämnden Centrala djurförsöksetiska nämnden Skolväsendets överklagandenämnd Statens ansvarsnämnd Statens skaderegleringsnämnd Statens överklagandenämnd Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden Överklagande nämnden för etikprövning Överklagandenämnden för högskolan Övervakningsnämnderna (24 st.)
--	---

³ Statskontoret. (1997:7A). *Statens nämndmyndigheter*, s. 7, 23.

Kategorisering av nämndmyndigheterna utifrån uppgifter (antal)	
Pröva ärenden och fatta beslut, men ej som sista instans (10)	Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård Fideikommissnämnden Forskarskattenämnden Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd Högskolans avskiljandenämnd Nämnden för prövning av oredlighet i forskning Nämnden mot diskriminering Patentombuds-nämnden Skatterättsnämnden
Värna rättsstaten och domstolarnas oberoende (4)	Domarnämnden Notarienämnden Rättshjälpsnämnden Överklagandenämnden för nämndemanna-uppdrag
Uppgifter av beredskapskaraktär vid krig eller kris (4)	Krigsförsäkringsnämnden Oljekrisnämnden Riksvärderingsnämnden Lokal värderingsnämnd (1 st.)
Uppgifter kopplade till kollektivavtal och arbetsrätt (4)	Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd Nämnden för arbetstagares uppfinningar Nämnden för styrelserepresentationsfrågor
Betala ut medel (2)	Arvsfondsdelegationen Nämnden för hemslöjdsfrågor
Ge råd, information och producera kunskap (6)	Bokföringsnämnden Gentekniknämnden Klimatpolitiska rådet Lokala säkerhetsnämnderna (3 st.)
Okategoriserade (3)	Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt Sameskolstyrelsen Utrikesförvaltningens antagningsnämnd

2.2.2 Nämndmyndigheterna är små och utgör 0,1 procent av statsförvaltningens årsarbetskrafter

Vår kartläggning visar att nämndmyndigheterna i regel är mycket små sett till antalet årsarbetskrafter. Av de 66 nämndmyndigheter som ingår i vårt uppdrag hade 52 stycken mellan 0 och 2 årsarbetskrafter 2022. Nämndmyndigheterna sysselsatte totalt 255 årsarbetskrafter år 2022, vilket motsvarade 0,1 procent av statens totala årsarbetskrafter det året. Fyra nämndmyndigheter stod för nästan 70 procent av nämndmyndigheternas totala antal årsarbetskrafter 2022:

- Sameskolstyrelsen med 120 årsarbetskrafter
- Arvsfondsdelegationen med 30 årsarbetskrafter
- Skolväsendets överklagandenämnd med 17 årsarbetskrafter
- Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden med 14 årsarbetskrafter.

Eftersom det generellt sett är så få som jobbar vid nämndmyndigheterna finns det en risk att verksamheterna blir sårbara vid förändringar. Samtidigt har de flesta nämndmyndigheter tillgång till kansli- och administrativt stöd hos sin värdmyndighet. Exakt vilket stöd de får varierar. Vi har inte i detalj studerat stödet närmare.

2.3 Nämndmyndigheternas organisering skiljer sig åt, men de flesta har en värdmyndighet

Nästan alla nämndmyndigheter, 62 av 66, har en så kallad värdmyndighet.⁴ Vanliga uppgifter för en värdmyndighet är att tillhandahålla lokaler, sköta administration och bereda ärenden medan nämnden ansvarar för övrig verksamhet. I det administrativa stödet kan det exempelvis ingå att registrera och diarieföra ärenden, ta hand om post och telefonväxel, utbetala arvoden samt ta fram utkast till årsredovisning.

I regel framgår det av nämndmyndighetens instruktion att myndigheten har en värdmyndighet. På motsvarande sätt framgår det ofta av den berörda värdmyndighetens instruktion att den ska vara värdmyndighet åt nämndmyndigheten. Men det finns några undantag. Sex nämndmyndigheter har

⁴ Se 17–18 §§ myndighetsförordningen (2007:515).

en värdmyndighet enligt sin instruktion eller annan förordning, men det framgår inte på motsvarande sätt i regleringen av värdmyndigheten.⁵ Sju nämndmyndigheter har i praktiken en värdmyndighet, men det framgår inte i regleringen av vare sig nämndmyndigheten eller värdmyndigheten.⁶

För att nämndmyndigheterna ska ha bra förutsättningar för sitt arbete behöver det vara tydligt vilken myndighet som är värdmyndighet. Statskontoret föreslår därför att det ska framgå av värdmyndighetens instruktion att myndigheten är värd åt nämndmyndigheten. Det skulle göra myndigheternas ansvar och roller tydligare. Vi bedömer att det räcker att reglera relationen mellan värdmyndighet och nämndmyndighet endast i värdmyndighetens instruktion.

De tre nämndmyndigheter som inte har någon värdmyndighet är Domarnämnden, Sameskolstyrelsen och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Myndigheterna har alltså egen personal, och de har varsin kanslichef. Men det är bara i Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens fall som regeringen utser kanslichefen.

2.3.1 Nämndmyndigheterna har ofta en värdmyndighet i samma sektor, men det finns undantag

De flesta nämndmyndigheter har en värdmyndighet som verkar inom samma sektor som nämndmyndigheten. Exempelvis är Socialstyrelsen värdmyndighet för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd. Skatterättsnämnden och Forskarskattenämnden har Skatteverket som värdmyndighet. Ett skäl till att finnas inom samma sektor kan vara att departementen då håller ihop värdmyndighet och nämndmyndighet inom sitt område. Det

⁵ Gäller Kammarrätten i Jönköping, Hovrätten för Nedre Norrland, Svea hovrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Regeringskansliet och Jordbruksverket som är värdmyndigheter till Notariennämnden, Rättshjälpsnämnden, Statens ansvarsnämnd, Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag, Utrikesförvaltningens antagningsnämnd och Centrala djurförsöksetiska nämnden.

⁶ Gäller Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt, Oljekrisnämnden, Riksvärderingsnämnden, Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar och de lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar (3 st.).

kan innebära fördelar för nämndmyndigheten, och att regeringen och Regeringskansliet lättare får möjlighet att koordinera styrningen av nämndmyndighet och värdmyndighet.

För nämndmyndigheten kan det innebära att den får tillgång till kanslipersonal med lämplig kompetens. Men regeringen behöver väga sådana fördelar i form av effektivitet mot behovet av nämndens oberoende till värdmyndigheten. Det gäller exempelvis ifall nämndens uppgift är att pröva en anmälan av anställda vid värdmyndigheten.

Kammarkollegiet är värdmyndighet till nio nämndmyndigheter. Det finns inga tydliga verksamhetsmässiga samband mellan dessa nio. Kammarkollegiets stöd till dessa nämndmyndigheter varierar. Arvsfondsdelegationen får exempelvis omfattande stöd (cirka 30 årsarbetskrafter), medan stödet till exempelvis Fideikommissnämnden, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, Alkoholsortimentsnämnden och Statens överklagandenämnd omfattar 2–4 årsarbetskrafter per nämnd.

I vår intervju med företrädare för Kammarkollegiet (med ansvar för sex av nio nämnder) beskriver de att stödet består i att ta fram förslag till beslut i nämndernas ärenden, men också att ta fram underlag som är centrala i ledningen och uppföljningen av verksamheterna. Företrädarna anser att samarbetet med nämndmyndigheterna fungerar väl. Däremot kan konstruktionen, där nämnden är ansvarig för verksamheten och Kammarkollegiet för kanslipersonalen, innebära utmaningar ifall nämnden vill eller behöver sammanträda oftare. Då måste Kammarkollegiet anpassa resurserna, vilket kan få påverkan på kanslipersonalens arbetsbelastning.

Statskontorets bedömer att nämndmyndigheter i större utsträckning än idag bör kunna ha en värdmyndighet som ligger utanför sin sektor. Det skulle göra nämndmyndigheterna mer oberoende vilket stärker den fristående ställningen från andra intressen och myndighetsuppgifter.

Regeringen kan också när den inrättar nya nämndmyndigheter pröva om Kammarkollegiet eller någon annan myndighet som redan är värd för flera nämndmyndigheter kan ta sig an en ny nämndmyndighet. Det kan minska vissa sårbarheter i stödet.

2.3.2 Regeringskansliet bör generellt inte vara värmyndighet

Fyra nämndmyndigheter har Regeringskansliet som värmyndighet. Det gäller Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt och Riksvärderingsnämnden (Försvarsdepartementet), Oljekrisnämnden (Klimat- och näringslivsdepartementet) och Utrikesförvaltningens antagningsnämnd (Utrikesdepartementet). Dessa myndigheter har alltså ingen tydlig organisatorisk gräns mot departementen, vilket är det normala förhållandet i den svenska förvaltningsmodellen. Motiven till att Regeringskansliet är värmyndighet för dessa är inte helt tydliga.

Statskontoret bedömer att Regeringskansliet generellt inte bör vara värmyndighet. Regeringskansliets organisation är utformad för att bereda enskilda regeringsärenden, myndigheten har generellt inte resurser att stödja andra myndigheter administrativt. Nämndmyndigheter är förvaltningsmyndigheter som behöver vara samt uppfattas som självständiga i sitt beslutsfattande. Den självständigheten kan ifrågasättas om Regeringskansliet både ska stödja regeringen i att styra myndigheten och samtidigt stödja myndigheten i deras arbete.

2.3.3 Några nämndmyndigheter har en hybridform

Inom gruppen nämndmyndigheter som är knutna till en värmyndighet finns det sex myndigheter som enligt sin instruktion har ett eget kansli med eller utan kanslichef. Det gäller Bokföringsnämnden, Forskarskattenämnden, Klimatpolitiska rådet, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Skatterättsnämnden och Centrala djurförsöksetiska nämnden. Dessa verkar alltså ha en typ av hybridform när det gäller organisationen, dvs. de har tillgång till kanslistöd via sin värmyndighet samtidigt som de till viss del har egna kansliresurser.

I vår intervju med ordföranden och kanslichefen vid Bokföringsnämnden uppger de att blandformen kan innebära utmaningar. De beskriver att formen skapar frågetecken kring vad kansliresurserna ska räcka till, och hur långt värmyndigheten Finansinspektionens stöd sträcker sig. Myndigheten uppger att Finansinspektionens administrativa stöd inte har varit tillräckligt och att nämnden därför har behövt upphandla olika typer av stöd från externa leverantörer, exempelvis för diarieföring, löner, ekonomi och webbplats.

2.3.4 26 nämndmyndigheter har överenskommelse med sin värdmyndighet

Samarbetet mellan respektive värdmyndighet och nämndmyndighet regleras på olika sätt.⁷ Myndighetsförordningen säger att värdmyndighet och nämndmyndighet ska reglera upplåtelsen av lokaler och fördelningen av uppgifter i en överenskommelse.⁸ Vår enkät till nämndmyndigheterna visar att 26 nämndmyndigheter som har en värdmyndighet har en överenskommelse med sin värdmyndighet. Men 9 nämndmyndigheter samt övervakningsnämnderna har svarat att de inte har någon skriftlig överenskommelse med sin värdmyndighet.⁹

I vår enkät uppger 26 nämndmyndigheter och övervakningsnämnderna att de får nödvändiga resurser av sin värdmyndighet. Flera lyfter även fram att samarbetet med värdmyndigheten fungerar bra. Men ett par av dessa framför att de är underfinansierade av regeringen (Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd och Klimatpolitiska rådet).

Två nämndmyndigheter (Bokföringsnämnden och Nämnden för prövning av oredlighet i forskning) har svarat att de inte får nödvändiga resurser av sina värdmyndigheter. Nämnden för prövning av oredlighet i forskning uppger även att de är underfinansierade av regeringen. Båda har en överenskommelse med sina värdmyndigheter, så vi bedömer att det inte är förklaringen. Däremot kan de ha olika uppfattningar om vad som ingår i stödet och att de därför anser att de inte får tillräckligt med stöd. Nio myndigheters svar är svårtolkade eller saknas.

Statskontoret föreslår att regeringen säkerställer att samtliga nämndmyndigheter med värdmyndigheter har en överenskommelse, och att det där framgår vad som ingår i värdmyndighetsskapet. Vidare kan det finnas anledning för regeringen att följa relationen mellan Nämnden för prövning

⁷ Statskontoret (2014:4). Myndigheternas ledningsformer, s. 115–116.

⁸ 18 § myndighetsförordningen.

⁹ Några myndigheters svar är antingen svårtolkade eller så har de inte svarat på frågan: Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar, Nämnden för styrelserepresentationsfrågor och Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag.

av oredlighet i forskning och värmyndigheten Etikprövningsmyndigheten. Båda myndigheterna är relativt nyinrättade och nämnden uppger att de inte får rätt och tillräckligt stöd av Etikprövningsmyndigheten.

2.3.5 Relativt låga kostnader för nämndmyndigheterna

Vår kartläggning visar att kostnaderna för nämndmyndigheterna är relativt låga till följd av att verksamheten är begränsad och att de flesta nämndmyndigheter har en värmyndighet. I flera fall saknar de helt kostnader för lokaler och administration och har endast kostnader för arvoden till ledamöter vid sammanträden.

De totala kostnaderna för nämndmyndigheterna var i storleksordningen 330 miljoner kronor för år 2022. Kostnaderna har legat på en stabil nivå i förhållande till föregående år (2021 och 2020).

Tabell 2. Nämndmyndigheternas totala kostnader.

Antal nämndmyndigheter	Totala kostnader i genomsnitt år 2020–2022
43	<1 mkr
14	1 – 9 mkr
9	9 – 100 mkr

Källa: Uppgifterna är hämtade från nämndmyndigheterna. Vi har valt att studera ett genomsnitt av kostnaderna för åren 2020–2022 då enskilda myndigheters verksamhet kan fluktuera relativt mycket mellan enskilda år.

De nämndmyndigheterna som har lägst genomsnittlig total kostnad 2020–2022 var Riksvärderingsnämnden och Lokala värderingsnämnden i Hallands län (0 kronor per år), Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt (11 000 kronor per år) och Oljekrisnämnden (17 000 kronor per år). De två nämndmyndigheter med högst genomsnittlig total kostnad för samma period var Arvsfondsdelegationen (45,9 miljoner kronor per år) och Sameskolstyrelsen (100,7 miljoner kronor per år).

Åtminstone en myndighet (Bokföringsnämnden) är helkund hos Statens servicecenter (SSC). SSC administrerar utbetalning av löner, hanterar skatter, fakturaflöden och bokföring.

2.4 Ingen entydig modell för styrning och uppföljning av nämndmyndigheterna

Statskontorets kartläggning och analys visar att det finns vissa gemensamma nämnare i regeringens styrning och uppföljning av nämndmyndigheterna. Exempelvis styrs de allra flesta av en förordning med instruktion. Men när det gäller den närmare utformningen av styrningen och uppföljningen ser vi ändå vissa skillnader.

2.4.1 Vanligt med förordning med instruktion och nämndernas sammansättning är ofta reglerad

Regeringen styr i huvudsak sina myndigheter genom förordningar med instruktion. Fyra av nämndmyndigheterna saknar instruktion. De är Centrala djurförsöksetiska nämnden, Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt, Arvsfondsdelegationen och Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård. Dessa nämndmyndigheters ansvar och uppgifter framgår av lag och/eller annan förordning. Statskontoret bedömer att samtliga nämndmyndigheter ändå bör ha en instruktion, och föreslår därför att regeringen tar fram instruktioner åt de myndigheter som saknar sådana. Detta för att underlätta regeringens möjlighet att styra sina myndigheter.

Vår kartläggning visar att det är vanligt att sammansättningen av ledamöter i nämnderna är reglerad, det gäller 56 av de 66 nämndmyndigheter som ingår i vårt uppdrag. Det är vanligast att sammansättningen regleras i förordning (46 nämndmyndigheter). För 11 nämndmyndigheter är sammansättningen i stället reglerad i lag.¹⁰ Ett vanligt krav är att ordförande eller ordförande och vice ordförande ska vara eller ha varit ordinarie domare. Det gäller alla nämndmyndigheter som har en tydlig domstolsliknande funktion.

I våra intervjuer med berörda myndighetshandläggare eller motsvarande vid Regeringskansliet beskriver flera att den enda löpande styrning som förekommer av deras nämndmyndigheter är att förordna ledamöter. I övrigt visar intervjuerna att styrningen av de flesta nämndmyndigheter är återhållsam, vilket följer av deras domstolsliknande funktion.

¹⁰ Domarnämndens sammansättning av ledamöter är reglerad både i förordning och lag.

Utöver krav på att ordförande eller ordförande och vice ordförande ska vara eller ha varit ordinarie domare har vi identifierat fler krav på nämndernas sammansättning (Tabell 3).

Tabell 3. Lag- eller förordningsstyrda krav på sammansättning av ledamöterna.

Krav på sammansättning av ledamöterna	Antal nämndmyndigheter
Domarbakgrund , ordförande eller både ordförande och vice ordförande ska ha en bakgrund som domare	48 st.
Särskild kompetens , exempelvis jurist, advokat, veterinär eller psykiatriskt sakkunnig	44 st.
Representation från specifika intressen , som arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer eller djurskyddsintressen	10 st.
Representation från allmänintresset , i form av riksdagsledamöter eller andra person som kan företräda allmänna intressen	32 st.

Not: Se bilaga 3 för respektive nämndmyndighets sammansättning. Vissa nämndmyndigheter har fler än ett krav på sammansättningen, och därför summerar antalet myndigheter totalt till fler än 56.

Hur sammansättningen ser ut i praktiken kan skilja sig från vad som framgår i förordningen. Utifrån våra intervjuer med departementen har ytterligare sju nämndmyndigheter representation från allmänintresset.¹¹

Vår kartläggning visar även att fyra nämndmyndigheter har ledamöter som är anställda vid Regeringskansliet. I Utrikesförvaltningens antagningsnämnds instruktion framgår att regeringen utser ordförande bland utrikesförvaltningens tjänstemän och att expeditionschefen i utrikesdepartementet är en självskriven ledamot. Övriga ledamöter i nämnden utses av chefen för utrikesdepartementet. I våra intervjuer med departementen framgår även att tre nämnder har ledamöter som är anställda vid Regeringskansliet (Arvsfondsdelegationen, Bokföringsnämnden och Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt).

¹¹ Alkoholsortimentsnämnden, de lokala säkerhetsnämnderna (3 st.), Oljekrisnämnden, Statens ansvarsnämnd och Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag.

2.4.2 Regeringen bör tillämpa en mer enhetlig modell för nämndmyndigheternas finansiering

Vår kartläggning visar att nämndmyndigheterna i regel finansieras via anslag. Men Patentombudsnämnden är avgiftsfinansierad, och Arvsfundsdelegationen finansieras av medel från Allmänna arvsfonden. Vi har inte lyckats identifiera Utrikesförvaltningens antagningsnämnds finansiering. Den lokala värderingsnämnden i Hallands län har ingen finansiering. När det gäller den närmare utformningen av finansieringen finns det flera varianter.

1. **Eget anslag och regleringsbrev** (Bokföringsnämnden, Domarnämnden, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Sameskolstyrelsen Nämnden för prövning av oredlighet i forskning och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden).
2. **Eget anslag som disponeras av värdmyndigheten eller annan myndighet** (Överklagandenämnden för etikprövning och Gentekniknämnden).
3. **Egen eller gemensam anslagspost med andra nämndmyndigheter på värdmyndighetens förvaltningsanslag eller annat anslag** (Krigsförsäkringsnämnden, Nämnden mot diskriminering, Klimatpolitiska rådet, Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt, Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar, Riksvärderingsnämnden, Statens ansvarsnämnd, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd).
4. **Värdmyndighetens förvaltningsanslag eller annat anslag, med eller utan villkor om att anslaget ska täcka nämndens kostnader** (46 st.).

Inom varianterna 3–4 förekommer det både att regeringen har och inte har konkretiserat ett belopp för nämndmyndigheternas verksamheter. I 41 fall har regeringen inte gjort det, och det förekommer framför allt inom variant 4.

Nämndmyndigheterna är olika och det kan vara svårt att finansiera alla nämndmyndigheter på ett och samma sätt. Men vi bedömer att det ändå bör gå att minska antalet varianter och därmed bidra till en större förståelse och insyn i finansieringen. Statskontoret föreslår att för nämndmyndigheter med värdmyndighet bör finansieringen ske via ett villkor och eller en särskild anslagspost på värdmyndighetens förvaltningsanslag.

Vi bedömer att det finns en risk när regeringen inte sätter en ekonomisk ram för nämndmyndigheter med aktiv verksamhet. Det kan leda till att nämndmyndigheten blir beroende av värdmyndighetens vilja att finansiera verksamheten. Statskontoret föreslår därför att regeringen i större utsträckning ger nämndmyndigheterna ett angivet belopp för kommande verksamhetsår. Det stärker nämndmyndigheterna i förhållande till värdmyndigheterna. Det underlättar också kostnadsuppföljningen av verksamheten samt bidrar till ökad transparens i statsförvaltningens budget.

Nämndmyndigheternas förutsättningar blir tydligare om de har en egen ekonomisk ram. Det gör att den finansiella- och verksamhetsmässiga styrningen hålls samman då nämndmyndigheterna finansieras via värdmyndigheterna.

För ett antal nämndmyndigheter varierar ärendemängden på ett sätt som gör det svårt att fastställa en budget för kommande verksamhetsår, i dessa fall bedömer Statskontoret att det är mer effektivt att fortsatt inte ha en ram för verksamheten.

I några enstaka fall, exempelvis för Domarnämnden, kan det vara lämpligt att en nämndmyndighet inte har en värdmyndighet. Om nämndmyndigheterna inte har en värdmyndighet bör myndigheten ha ett eget anslag. Det är då tydligare att myndigheten är helt organisatoriskt fristående och ansvarar för sina medel. Statskontoret bedömer samtidigt att det bara behöver finnas ett litet antal nämndmyndigheter som inte har en värdmyndighet.

2.4.3 Få nämndmyndigheter är föremål för myndighetsdialog

Vår kartläggning visar att regeringen och Regeringskansliet har myndighetsdialog med sju nämndmyndigheter (Tabell 4). Med myndighetsdialog menar vi den dialog om myndighetens resultat, verksamhet och fortsatta inriktning som årligen genomförs mellan företrädare för regeringen och Regeringskansliet och statliga myndigheters ledningar. En sådan dialog är en del av regeringen och Regeringskansliets myndighetsstyrning.

Det som utmärker de nämndmyndigheter som har myndighetsdialog (med undantag för Nämnden för hemslöjdsfrågor) är att de har fler årsarbetskrafter än övriga. Fem av dem har även eget kansli enligt sin

instruktion (Tabell 4). Vi bedömer att hos dessa nämndmyndigheter påminner förutsättningarna de som finns hos många styrelse- och enrådsmyndigheter.

I de fall regeringen eller Regeringskansliet inte genomför någon myndighetsdialog förekommer det att nämndmyndigheterna är föremål för annan dialog, uppföljning och kontakter som skiljer sig åt både inom och mellan departementen. I de flesta fall har departementen alltså ingen enhetlig form för uppföljning av sina nämndmyndigheter.

Tabell 4. Nämndmyndigheter som har någon eller flera förutsättningar som statliga myndigheter vanligtvis har.

Myndighet	Eget kansli	Regleringsbrev	Myndighetsdialog
Bokföringsnämnden	Ja	Ja	Ja
Centrala djurförsöksetiska nämnden	Ja	Nej	Nej
Domarnämnden	Ja	Ja	Ja
Forskarskattenämnden	Ja	Nej	Nej
Klimatpolitiska rådet	Ja	Nej	Nej
Nämnden för hemslöjdsfrågor	Ja	Ja	Ja
Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	Nej	Ja	Ja
Patentombuds-nämnden	Nej	Nej	Ja
Sameskolstyrelsen	Ja	Ja	Ja
Skatterättsnämnden	Ja	Nej	Nej
Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	Ja	Ja	Ja

Nämndmyndigheternas verksamheter är generellt av den karaktär att det inte krävs strategiska diskussioner om myndighetens resultat och verksamhetens inriktning. Vi bedömer därför att det är rimligt att regeringen och Regeringskansliet i regel inte har en årlig myndighetsdialog med nämndmyndigheterna. Om regeringen går vidare med våra förslag i kapitel 4 och därmed använder nämndformen mer renodlat är det ytterligare ett skäl till att inte genomföra några årliga myndighetsdialoger.

Detta utesluter inte att regeringen har dialoger med nämndmyndigheterna. Exempelvis om regelverk eller målgruppen för lagstiftning förändras. Syftet kan då vara att hämta in information om hur myndigheten hanterar vissa ändrade förutsättningar och att föra vissa diskussioner om myndighetens framtida verksamhet.

Statskontoret har i analysen av nämndmyndigheters uppgifter haft flera samtal med ordföranden för nämndmyndigheter som bedömer att deras myndigheters verksamheter kan genomföras av annan, bör organiseras på ett mer rationellt sätt eller inte längre behövs. Det är exempel på information som behöver nå Regeringskansliet och som kan leda till att regeringen gör en större prövning av om myndigheten behövs.

2.4.4 Många av nämndmyndigheterna ska upprätta årsredovisning, men få gör det

Vår kartläggning visar att två tredjedelar av nämndmyndigheterna (46 av 66) ska upprätta en årsredovisning. Dessa har alltså inte något undantag från förordningen om budgetunderlag och årsredovisning (FÅB). Av dessa har 29 nämndmyndigheter samtidigt krav på att upprätta en årlig redogörelse eller verksamhetsberättelse enligt sin instruktion. Men vår kartläggning visar att bara fem av dem tar fram en årsredovisning. Dessa är Nämnden för prövning av oredlighet i forskning, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Sameskolstyrelsen, Domarnämnden och Bokföringsnämnden.

För 6 av de nämndmyndigheter som ska ta fram årsredovisning och budgetunderlag redovisas vissa uppgifter bara i värdmyndighetens årsredovisning (Forskarskattenämnden, Rättshjälpsnämnden, Skatterättsnämnden, Skolväsendets överklagandenämnd, Högskolans avskiljandenämnd och Överklagandenämnden för högskolan). I Skolväsendets överklagandenämnds fall framgår det av värdmyndigheten Skolinspektionens instruktion att de ska lämna verksamhetsberättelse och ekonomisk redovisning om nämnden i sin årsredovisning.¹²

¹² 11 § förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion.

I våra intervjuer med berörda myndighetshandläggare eller motsvarande är det tydligt att vissa av nämndmyndigheterna som saknar undantag från kravet att upprätta årsredovisning ändå inte förväntas lämna en årsredovisning. Det gäller exempelvis nämndmyndigheter med ytterst få ärenden eller i praktiken vilande verksamhet.

Resterande nämndmyndigheter (20) har undantag från FÅB i sin instruktion eller sitt regleringsbrev.¹³ Av dessa ska samtliga utom tre (Statens skaderegleringsnämnd, Fideikommissnämnden och den lokala värderingsnämnden) lämna en årlig redogörelse/verksamhetsberättelse. 7 av 17 nämndmyndigheter ska tillsammans med sin årliga redogörelse redovisa kostnaderna för sin verksamhet, varav 5 även ska redovisa hur mycket resurser de kommer att behöva för nästkommande år. Klimatpolitiska rådet har också krav på att redovisa hur myndighetens kansli är organiserat samt hur de har använt sina medel för verksamheten.

¹³ Nämnden för hemslöjdsfrågor har undantag från FÅB i sitt regleringsbrev.

Tabell 5. Nämndmyndigheter med undantag från FÅB och andra redovisningskrav.

Myndigheter med undantag från FÅB	Lämna årlig redogörelse	Redovisa kostnader	Redovisa resursbehov för kommande år
Alkoholsortimentsnämnden	Ja	Ja	-
Centrala djurförsöksetiska nämnden	Ja	-	-
Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt	Ja	Ja	Ja
Fideikommissnämnden	Nej	-	-
Gentekniknämnden	Ja	-	-
Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar	Ja	Ja	Ja
Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd	Ja	Ja	Ja
Klimatpolitiska rådet	Ja	Ja	-
Krigsförsäkringsnämnden	Ja	-	-
Lokal värderingsnämnd	Nej	-	-
Nämnden för hemslöjdsfrågor	Ja	-	-
Nämnden mot diskriminering	Ja	-	-
Patentombuds-nämnden	Ja	Ja	Ja
Riksvärderingsnämnden	Ja	Ja	Ja
Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor	Ja	-	-
Statens ansvarsnämnd	Ja	-	-
Statens skaderegleringsnämnd	Nej	-	-
Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd	Ja	-	-
Statens överklagandenämnd	Ja	-	-
Överklagandenämnden för etikprovning	Ja	-	-

Kommentar: Ett streck i kolumn 3 och 4 betyder att regeringen inte har efterfrågat informationen.

Men vi har bara kunnat identifiera att ungefär hälften av myndigheterna tar fram årliga redogörelser. Både när det gäller Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd och Krigsförsäkringsnämnden är det i stället värmyndigheterna som redogör för vissa uppgifter om nämndmyndigheternas verksamheter i sina årsredovisningar, exempelvis uppgifter om kostnader och resultat.

Att det finns flera olika varianter på hur resultat, kostnader och resursbehov ska redovisas, och om det finns en årsredovisning/verksamhetsberättelse eller inte försvårar för utomstående att få insyn i myndigheternas verksamheter, resultat och kostnader. Statskontoret bedömer att om regeringen använder ledningsformen nämndmyndighet enbart när den är motiverad kan behovet av olika varianter av redovisningar minska och styrningen ensas. Regeringen kan efterfråga en förenklad verksamhetsberättelse från de flesta nämndmyndigheterna. Detta eftersom nämndmyndigheternas verksamheter generellt är små, avgränsade och stabila över tid då de i hög utsträckning är lagstyrda. Regeringen tycks i många fall inte ha behov av en komplett årsredovisning av nämndmyndigheterna, och i flera fall saknas formella undantag.

Statskontoret förslår därför att regeringen generellt ställer krav på att nämndmyndigheter ska redovisa en förenklad verksamhetsberättelse med prestationer, kostnader och resursbehov för kommande verksamhetsår. Vi bedömer att det bör täcka regeringens behov av redovisning och att det skapar tydligare förväntningar på nämndmyndigheterna.

Vi har även kartlagt vilka nämndmyndigheter som har undantag från myndighetsförordningen. Bara 3 av 66 nämndmyndigheter saknar undantag (Nämnden för hemslöjdsfrågor, Statens skaderegleringsnämnd och Utrikesförvaltningens antagningsnämnd). För övriga nämndmyndigheter är det vanligast att en nämndmyndighet har flera olika undantag från myndighetsförordningens (2007:515) olika delar. Vissa har undantag från att de ska ta fram en arbetsordning och verksamhetsplan eller säkerställa att det vid myndigheten finns en god intern styrning och kontroll. Mer än hälften av nämndmyndigheterna har undantag från 15 och 16 §§ som anger hur beslut tas.

3 Nämndmyndighet passar för vissa verksamheter

I detta kapitel redogör vi för när nämndformen är en lämplig form att organisera en verksamhet på. Vi presenterar våra slutsatser kring vilka myndigheter som fortsatt bör organiseras som nämndmyndigheter. Vi redovisar även förslag på renodling av några nämndmyndigheters uppdrag och sammanslagning av ett par.

3.1 Sammanfattande iakttagelser och förslag

Våra sammanfattande iakttagelser i detta kapitel är:

- Vi har hittat flera olika skäl bakom att välja ledningsformen nämnd, men i flera fall utesluter dem inte andra ledningsformer eller organisering.
- Vi har identifierat två centrala kriterier för att bedriva verksamhet som nämndmyndighet. Det huvudsakliga kriteriet är att verksamheten kräver kollektivt beslutsfattande. Det andra centrala kriteriet är att verksamheten behöver en stark organisatorisk gräns mot någon annan verksamhet eller myndighet.
- Därtill kommer att uppdraget behöver vara avgränsat och verksamheten begränsad för att den i praktiken ska gå att hantera av en nämnd.
- Statskontoret bedömer att 19 nämndmyndigheter har skäl att ledas av nämnd. Dock kan några av nämndmyndigheterna få ett mer renodlat uppdrag och ett par nämndmyndigheter vars verksamhet har samband kan slås samman.

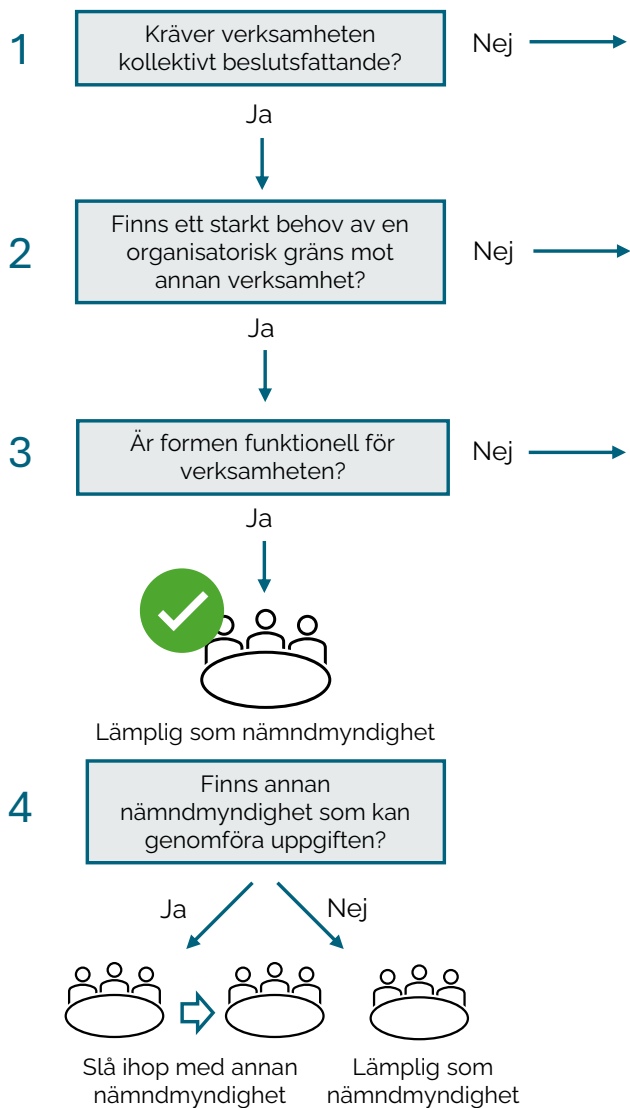
Vi föreslår att regeringen:

- Renodlar Överklagandenämnden för etikprövning, Centrala djurförsöksetiska nämnden och Patentombudsnamndens uppdrag, så att deras uppgifter främst gäller sådant som är lämpligt att hantera i nämndformen.
- Överväger att inordna Notarienämndens verksamhet i andra nämndmyndigheter.

3.2 Modell för prövning av när nämndformen är lämplig

Vi har utvecklat en modell för att pröva när nämndformen är en lämplig form att organisera en verksamhet på. Modellen har utformats med grund i regeringens uttalanden om ledningsformen nämndmyndighet, motiven till inrättandet av nuvarande nämndmyndigheter och vår kartläggning av vissa förutsättningar att bedriva verksamhet i nämndformen. Modellen är en grundplatta för att bedöma om ledningsformen nämnd är lämplig. Det finns förstås fler omständigheter som spelar in i valet av ledningsformen. Dessa berörs inte i modellen.

Figur 2. Modell för prövning av när ledningsformen nämndmyndighet är lämplig.

Vi har använt modellen för att ställa frågor och stegvis bedöma om nämndmyndighetsformen är ändamålsenlig och lämplig för en verksamhet.

I modellens steg 1–2 bedöms behovet av kollektiv beslutsfattande och behovet av organisatorisk gräns mot annan verksamhet, myndighet eller organisation. Dessa kriterier är av principiell karaktär. I steg 3 bedöms om nämndformen är funktionell för att utföra verksamheten. Med funktionell avser vi att uppdraget är avgränsat och att verksamheten är av begränsad omfattning. Kriteriet handlar alltså mer om formen är praktisk för verksamheten. Bli svaret nej på en fråga bör det övervägas om verksamheten ska organiseras på annat sätt än som en nämndmyndighet.

Vi har också provat om det finns en annan nämndmyndighet som hanterar liknande frågor och som har förutsättningar att genomföra verksamheten (steg 4).

I regeringens framtida omprövningar av nämndmyndigheter kan myndigheternas uppgift och verksamhet behöva prövas mer ingående. Det kan handla om att pröva om ärendena eller målgruppen för ärendena förändrats eller om uppgifter lagts till eller tagits bort så att den grundläggande funktionen som myndigheten haft förändrats. Förändringar i verksamheten kan också innebära att det behövs annan kompetens i nämnden för att kunna fatta beslut. Vi bedömer att det också kan bli aktuellt att i samband med att en nämndmyndighet prövas se över den lagstiftning som styr nämndmyndighetens verksamhet.

3.3 Nämndformen ska användas sparsamt

Regeringen har uttryckt att verksamhetens art, politiska prioriteringar och regeringens behov av att styra myndigheten på ett visst sätt bör vara utgångspunkten i valet av ledningsform för en myndighet.¹⁴ När det gäller nämnd som ledningsform har regeringen även uttryckt att formen bör användas sparsamt.¹⁵

Regeringens anger inte något skäl till att formen bör användas sparsamt men det finns flera tänkbara förklaringar. Statskontoret skriver i en tidigare kartläggning av nämndmyndigheter att det finns anledning att vara restriktiv med nämndmyndigheter (och små myndigheter) ur ett resultat-

¹⁴ Prop. 2009/10:175, s. 108.

¹⁵ Ibid, s. 110.

styrningsperspektiv. Ett för stort antal nämndmyndigheter gör statsförvaltningen svåröverskådlig och svårstyrd. Belastningen på Regeringskansliet blir stor, få anställda ger en sårbar organisation och förhållandet till en värdmyndighet kan innebära oklara ansvarsförhållanden.¹⁶

Ytterligare en förklaring kan vara att det är mer omständligt att byta ut ledningen i en nämndmyndighet än i en enrådighetsmyndighet, eftersom ledningen består av ett kollektiv ledamöter. Det kan alltså bli svårare för regeringen att använda utnämningmakten, som är ett av regeringens instrument för att styra myndigheterna.

3.3.1 Olika skäl och argument bakom valet av nämndmyndighetsformen

Vår kartläggning visar att det har funnits flera olika skäl och argument för att välja ledningsformen nämndmyndighet. I flera fall verkar det vara en kombination av olika faktorer som har gjort att regeringen landat i att välja nämnd som ledningsform.

Regeringen har inte alltid gjort tydliga överväganden kring eller motiverat valet av ledningsform.¹⁷ Det behöver inte betyda att regeringen inte övervägt olika skäl eller alternativ, eller att det inte finns skäl för formen som nämndmyndighet. Men det gör det svårt att förstå motiven till varför vissa myndigheter är just nämndmyndigheter, och vad regeringen avsåg att åstadkomma med valet. Flera av skälen som regeringen angett utesluter inte heller andra ledningsformer eller organisering.

3.3.2 Kollektivt beslutsfattande är det huvudsakliga kriteriet för att välja nämndmyndighetsformen

Regeringen har i de två senaste förvaltningspolitiska propositionerna uttryckt att det är nödvändigt att det krävs ett kollektivt beslutsfattande för att regeringen ska välja nämndmyndighetsformen.¹⁸ Därför tolkar vi detta som det huvudsakliga kriteriet för att välja nämndmyndighetsformen.

¹⁶ Statskontoret. (1997:7A). *Statens nämndmyndigheter*, s. 7, 18.

¹⁷ Se även Statskontoret. (2014.4). *Myndigheternas ledningsformer*.

¹⁸ Prop. 2009/10:175, s. 110.

Men de förvaltningspolitiska propositionerna ger inte någon närmare vägledning om när det behövs ett kollektivt beslutsfattande för en verksamhet. 2006 års förvaltningskommitté pekade på att det kollektiva beslutsfattandet innebär att ett ärende ska belysas från olika håll och att besluten ska baseras på en avvägning mellan olika intressen och aspekter.¹⁹

I den tidigare förvaltningspolitiska propositionen *Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst* uttryckte regeringen att ytterligare en aspekt i valet av nämndmyndighetsformen bör vara att den aktuella uppgiften är olämplig att hantera inom en organisation som även ansvarar för andra uppgifter.²⁰ Regeringen har alltså gett uttryck för att ytterligare ett kriterium i valet av nämndmyndighetsformen kan vara att det behövs en organisatorisk gräns.

Utöver dessa kriterier har regeringen uttryckt att nämndmyndighetsformen kan förekomma för väl avgränsade frågor och för verksamhet av domstolsliknande karaktär.²¹ Vi tolkar väl avgränsade frågor som ytterligare ett kriterium för att välja nämndformen, medan domstolsliknande karaktär snarare är ett uttryck för karaktären på en verksamhet där ledningsformen ofta kan vara lämplig.

Kriterierna och regeringens uttalanden om nämndmyndighetsformen är relativt allmänt hållna och skulle också kunna gälla exempelvis formen styrelsemyndighet. Men vår uppfattning är att kollektivt beslutsfattande i nämndmyndighet och styrelse har olika motiv och syften. Kollektivt beslutsfattande i en nämndmyndighet gäller kollektivt beslutsfattande i de specifika ärenden (verksamheten), medan beslutsfattande i styrelsemyndigheter vanligtvis avser ledning och strategiskt beslutsfattande avseende en myndighets verksamhet.

¹⁹ SOU 2008:118. *Styra och ställa – förslag till en effektivare statsförvaltning, bilaga 7*, s. 240.

²⁰ Prop. 1997/98:136, s. 39.

²¹ Prop. 2009/10:175, s. 110.

3.4 Flera skäl till att kollektivt beslutsfattande är nödvändigt

Våra intervjuer med departementen bekräftar att det kollektiva beslutsfattandet väntas bidra till att belysa ett ärende från olika håll och därmed bidra till väl avvägda beslut. De intervjuade förväntar sig också att det kollektiva beslutsfattandet kommer att bidra till ökad kvalitet i beslutsprocessen och legitimiteten gentemot allmänheten.

Vår analys visar att det finns vissa grundläggande motiv till att det är nödvändigt med kollektivt beslutsfattande. Här exemplifierar vi motiven med olika nämndmyndigheter. Fler än ett motiv kan göra sig gällande för enskilda nämndmyndigheter.

3.4.1 Breddad kompetens eller krav på specifik kompetens på grund av komplexa ärenden

Ett av motiven för kollektivt beslutsfattande som vi har identifierat är att det krävs en bred eller specifik kompetens på grund av att ärendena ofta är komplexa. Den samlade kompetensen gör att myndigheten kan ta med olika aspekter på ett område i väl avvägda beslut. Detta kan illustreras med hjälp av Högskolans avskiljandenämnd, som utifrån tre kriterier (brottslighet, psykiatrisk diagnos och missbruk och därmed fara för andra) kan besluta om att studenter ska avskiljas från utbildning. Vid dessa beslut krävs både juridisk och medicinsk kompetens.²²

Ytterligare två exempel är Överklagandenämnden för etikprövning och Centrala djurförsöksetiska nämnden. Båda gör etiska bedömningar av forskningsprojekt, vars syfte bland annat är att finna nya läkemedel eller behandlingsmetoder mot sjukdomar. Förutom juridisk kompetens behövs också ledamöter med bland annat vetenskaplig kompetens inom olika områden.²³ Regeringen skriver i de aktuella propositionerna att den anser att prövningen av respektive ärende kräver avvägningar från olika utgångspunkter.²⁴

²² 4 § förordning (2007:990) med instruktion för Högskolans avskiljandenämnd.

²³ 32 § lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor.

7 kap. 14 § djurskyddslag (2018:1192).

²⁴ Prop. 2002/03:50, s. 160 och prop. 2011/12:138, s. 67.

3.4.2 Fler än en person ska fatta beslut om ingripande åtgärder

Nämndmyndigheter är förvaltningsmyndigheter och inte domstolar. En grund för kollektivt beslutsfattande är ändå att efterlikna en domstol, där kollektivt beslutsfattande är en central del i rättsskipningen. I dessa fall finns också krav på kompetens, exempelvis att ordförande ska vara eller ha varit ordinarie domare. Men grunden för det kollektiva beslutsfattandet handlar om att fler än en person ska fatta beslutet. Beslut som kan få en ingripande rättsverkan för enskilda ställer höga krav på rättssäkerhet i linje med vad som gäller i domstolar.

Något som kan illustrera att en grund för kollektivt beslutsfattande är att efterlikna en domstol är att regeringen, i flera fall har övervägt att låta domstolarna hantera en fråga men ändå kommit fram till att inrätta en nämndmyndighet. Då har regeringen föredragit en nämndmyndighet för att avlasta eller föra bort ärenden från domstolarna (exempelvis Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar och Skolväsendets överklagandenämnd)²⁵ eller för att skapa en snabbare väg för prövning av ärendena (Skatterättsnämnden och Forskarskattenämnden)²⁶.

Meningen är att en nämndmyndighet med sin sammansättning av ledamöter ska godtas som en domstol enligt Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Sverige ska på så sätt upprätthålla rättssäkerhetsgarantierna enligt de Europa-rättsliga kraven.²⁷ Flera av de som vi intervjuat från departementen ser att ledamöter som ska representera allmänhetens intressen också är ett sätt att efterlikna domstolar. Några exempel är Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Överklagandenämnden för etikprövning och Gentekniknämnden.

Regeringen har också valt att organisera verksamheter av beredskapskaraktär i nämndformen, där det kan krävas snabba beslut med stor inverkan på samhället. Ett exempel är Oljekrisnämnden, vars verksamhet aktiveras vid en oljekris.

²⁵ Prop. 1949:101 s. 87 och prop. 1990/91:115, s. 47.

²⁶ Prop. 1990/91:89, s. 32 och prop. 2000/01:12, s. 25.

²⁷ SOU 2008:118, bilaga 7, s. 241f.

3.4.3 Institutionaliserad medverkan av olika intressen

Det kollektiva beslutsfattandet kan också ha sin grund i att olika intressen, till exempel arbetsmarknadens parter eller näringslivet ska medverka i besluten. Det kan gälla verksamhet som grundas på avtal som staten har slutit med annan part. Några nämndmyndigheter har kollektivavtal som grund för verksamheten och nämnden är sammansatt av de parter som ingått avtalet. Staten kan vara representerad som ordförande eller ledamot i nämnden. Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd ska exempelvis enligt sin instruktion ha åtta ledamöter varav tre ska representera de statsanställdas huvudorganisationer.²⁸

3.5 Förutsättningar för att kollektivt beslutsfattande ska fungera effektivt

I många fall förväntar sig regeringen att det kollektiva beslutsfattandet ska bidra till väl avvägda beslut i och med att besluten baseras på en samlad kompetens i nämnden. Samtidigt finns vissa begränsningar med nämndmyndighetsformen. En är att nämnden behöver sammanträda för att fatta sådana beslut. Men det finns delegationsmöjligheter, det vill säga att nämnden som kollektiv kan delegera till ordföranden att fatta beslut. I vissa enkla och rutinmässiga ärenden kan nämnden också delegera att fatta beslut till sitt kansli eller till stödpersonal. Detta kan vara ett sätt att skapa förutsättningar för ledningsformen att fungera effektivt. Nämnden som kollektiv används då till att fatta rätt beslut och hantera inkomna ärenden i rimlig takt.

3.5.1 Det kollektiva beslutsfattandet och formerna för det tycks över lag fungera väl

Vår kartläggning visar att nämndmyndigheterna hanterar mycket olika antal ärenden. Flera nämndmyndigheter har ett mycket litet antal ärenden, om ens några, medan några få har flera tusen ärenden per år. Hur många ärenden som en nämndmyndighet kan hantera behöver bedömas utifrån ärendenas komplexitet.

²⁸ 3 § och 11 § förordning med instruktion för Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.

Det är vanligast att nämndmyndigheterna, bortsett från de 24 övervakningsnämnderna, sammanträder omkring sex gånger per år.²⁹ Övervakningsnämnderna sammanträder mellan 10 och 57 gånger per år. Vi har iakttagit att det finns två nämndmyndigheter som sammanträder en till två gånger per år då de har få ärenden eller en i princip vilande verksamhet. Tre nämndmyndigheter har uppgett att de vissa år inte sammanträder alls.

Majoriteten av nämndmyndigheterna uppger att de inte behöver fler sammanträden. Det är som regel nämnden som kollektivt fattar besluten och de behöver sällan hantera ärenden mellan mötena. Det indikerar att det kollektiva beslutsfattandet och mötesformerna fungerar relativt väl för de flesta nämndmyndigheter.

3.5.2 Exempel där det kan ifrågasättas om det kollektiva beslutsfattandet i nämndformen är effektivt

Nämndformen och det kollektiva beslutsfattandet kan vara mindre lämpligt ur effektivitetssynpunkt om ärendemängden ökar så kraftigt att nämndens sammanträden inte räcker till för att hantera ärendena. Vi bedömer att Skolväsendets överklagandenämnd är ett sådant fall på grund av att antalet ärenden har ökat kraftigt under senare år.

Skolväsendets överklagandenämnd uppger att de fattade 2 747 beslut år 2022, vilket kan jämföras med 240 beslut år 2011.³⁰ Vidare uppger myndigheten att ordföranden fattar de allra flesta beslut på delegation, uppskattningsvis 96 procent av ärendena under 2022. Även Överklagandenämnden för högskolan hanterar ett stort antal ärenden. Myndigheten uppger att nämnden fattade 3 326 beslut år 2022, och att 94 procent av dessa beslut togs på delegation av ordföranden.

Den stora andelen beslut som tas på delegation innebär att det huvudsakliga argumentet för nämndmyndighetsformen det vill säga att besluten ska fattas kollektivt inte gäller för dessa nämnder. Skolväsendets överklagande-

²⁹ Medianvärdet är beräknat på 41 myndigheter då en myndighet inte svarat på frågan.

³⁰ Statskontoret (2012:36). *Skolväsendets överklagandenämnd. Organisering av en nämndmyndighet*, s. 25.

nämnd uppger att de har omkring 16 sammanträden per år. Nämnden har också infört olika speciallösningar för att hantera situationen, bland annat extra ersättning till ordföranden.

I de fall en nämndmyndighet hanterar endast några enstaka ärenden utmanas också nämndformen. Frågan är då om det är effektivt att en särskild myndighet sköter dessa ärenden eller om det kan organiseras som ett särskilt organ, se avsnitt 4.2.2.

3.6 Argument för behovet av organisatorisk gräns mot annan verksamhet

Vår kartläggning och analys visar att ett annat viktigt skäl och argument för att välja nämndmyndighetsformen har varit att skapa eller upprätthålla en organisatorisk gräns för verksamheten mot en annan verksamhet, myndighet eller organisation. Framför allt tycks motivet till detta vara rättssäkerhetsskäl, alltså att det finns en instans som oberoende kan pröva en fråga utan att bli påverkbar från annan verksamhet. En organisatorisk gräns kan däremot inte ensamt motivera nämndmyndighetsformen och utesluter inte andra former av organisering.

3.6.1 Skapa gräns mellan uppgifter av rättssäkerhets- och förtroendeskal

I vår kartläggning ser vi exempel på nämndmyndigheter som har bildats genom att överklaganden av beslut har flyttats från domstolarna till en nämndmyndighet (Centrala djurförsöksetiska nämnden).³¹ Regeringen har också övervägt att låta domstolarna hantera överklagandena men i stället valt att inrätta en nämndmyndighet (Överklagandenämnden för etikprövning).³²

Domstolarna är skilda från förvaltningsmyndigheterna, eftersom de har rättskipande uppgifter. Syftet med att pröva myndighetsbeslut i domstol är att ärendena ska bedömas objektivt av ett oberoende organ. Vissa nämndmyndigheter är sammansatta just för att de ska kunna godtas som en domstol (se även avsnitt 3.4.2). Förutom sammansättningen kan den

³¹ Prop. 2011/12:138, s. 67.

³² Prop. 2002/03:50, s. 160.

organisatoriskt fristående ställning som det innebär att vara en egen myndighet värna de värden som finns när en domstol prövar ett myndighetsbeslut, det vill säga att prövningen är oberoende av annan verksamhet.

Regeringen har också använt nämndkonstruktionen när det inte har varit lämpligt att vissa frågor kan komma att hanteras av kollegor. Exempelvis bildades Statens ansvarsnämnd i syfte att kunna garantera opartiskhet och tillförlitlighet i arbetsrättsliga bedömningar. Regeringen ansåg att allmänheten riskerade att bli kritisk till en ordning där arbetsrättsliga beslut mot till exempel en högre chef skulle avgöras av chefens kollegor.³³

Ett annat exempel är Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden som inrättades eftersom rättssäkerhetsgarantier för den som utsatts för hemliga tvångsmedel hade utökats. Regeringen pekade på att det behövdes ett fristående organ dit den som har fått en underrättelse om tvångsmedelsanvändning av de brottsbekämpande myndigheterna kan vända sig för att få kontrollerat om användningen av tvångsmedel varit korrekt eller inte.³⁴

Vissa nämndmyndigheter har ombildats från särskilda beslutsorgan i en myndighet till egna myndigheter av rättssäkerhetsskäl. Två exempel är Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård och Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd. Då har regeringen ansett att den organisatoriska gränsen behövs för att det inte är lämpligt att en och samma myndighet utfärdar föreskrifter för exempelvis veterinärer samtidigt som den prövar om en veterinär brutit mot dessa föreskrifter. När det gäller Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnds ansåg regeringen att gränsen behövdes för att öka både allmänhetens och personalens förtroende för nämndens osaklighet och opartiskhet.³⁵

³³ Prop. 1975:78, s. 169.

³⁴ Prop. 2006/07:133, s. 31.

³⁵ Prop. 1993/94:139, s. 23 och prop. 1978/79:220, s. 22.

3.6.2 Minska styrningen och inflytandet

Regeringen har motiverat inrättandet av några nämndmyndigheter med att det minskar regeringens eller andras möjligheter att styra eller påverka verksamheten. Exempelvis inrättades Arvsfondsdelegationen för att minska den politiska styrningen genom att flytta beslutsfattandet från regeringen.³⁶

Det finns också fall där ledningsformen har använts för att minska möjligheten att påverka verksamheten inom områden där myndighetens beslut får stora ekonomiska konsekvenser för olika aktörer. Det gäller Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar och Alkoholsortimentsnämnden.³⁷

3.7 Nämndformen lämpar sig väl för vissa verksamheter

Statskontoret konstaterar att det finns ett antal nämndmyndigheter som har starka skäl att ledas av en nämnd. Detta grundar vi på den prövning som vi gjort utifrån den modell som presenterades inledningsvis. Nämndformen passar väl till verksamheter av domstolsliknande karaktär och för att hantera ärenden med hög grad av komplexitet.

Givet att flera nämndmyndigheter inte har egna lokalkostnader, att ledamöterna i nämnden arvoderas per sammanträden och att ordförande och vice ordförande får en årlig ersättning, konstaterar vi att nämndformen är ett kostnadseffektivt sätt att sätta samman mycket kvalificerad kompetens för att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner.

Våra bedömningar grundar sig främst på en sammanvägning av om det finns starka skäl för kollektivt beslutsfattande och om det finns starka skäl för en verksamhet ska vara tydligt avgränsad mot annan verksamhet. Utöver dessa kriterier har vi även tagit hänsyn till om uppdraget är avgränsat och om omfattningen på verksamheten lämpar sig för att hanteras i nämndformen. Vi har alltså strävat efter att göra en samlad bedömning av varje enskild myndighet. Men våra bedömningar bygger på den översiktliga analys av myndigheternas verksamheter som ingår i vårt uppdrag.

³⁶ Prop. 1993/94:124, s. 23–24.

³⁷ Prop. 1971:138 och prop. 1994:95:89, s. 47.

Ett alternativ till nämndmyndighet som både tillgodoser behov av kollektivt beslutsfattande och gräns mot annan verksamhet är domstolarna. Men det krävs andra analyser som vi inte har haft möjlighet att genomföra inom detta uppdrag för att avgöra om verksamhet bör läggas på domstol eller nämndmyndighet. I kapitel 4 redogör vi för fler alternativa sätt att organisera nämndmyndigheters verksamhet på.

3.7.1 Nämndmyndigheter som ska värna rättsstaten

Statskontoret ser inte någon anledning att överväga att ändra ledningsformen för de nämndmyndigheter som har till uppgift att värna rättsstaten. För dessa myndigheter behöver oberoendet värnas och Statskontoret ser inte någon mer lämplig ledningsform. Det handlar om följande nämndmyndigheter:

- Domarnämnden
- Notarienämnden
- Rättshjälpsnämnden
- Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag

Det finns en politisk enighet om att stärka oberoendet och den självständiga ställningen för domstolar. Genom 2010 års grundlagsreform stärktes de svenska domstolarnas konstitutionella oberoende.³⁸ 2020 års grundlagskommitté har också förslagit att grundlagsfästa att ett oberoende organ ska utse förslag till domare. Därtill föreslog den en utvidgad reglering som bland annat garanterar att Domarnämnden har en bred sammansättning.³⁹ Regeringen har också beslutat om att utreda Domarnämnden.⁴⁰

³⁸ Prop. 2009/10:80, s. 88f. 2009/10:KU19, *En reformerad grundlag*, rskr. 2009/10:304.

³⁹ SOU 2023:12. *Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende*.

⁴⁰ Dir. 2024:40. *Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende*.

3.7.2 Domstolsliknande nämnder där formen också tycks vara funktionell

För samtliga nämndmyndigheter nedan bedömer vi att verksamheterna har behov av bred kompetens i beslutsfattandet på grund ärendenas komplexitet och/eller behov av att fler än en person fattar besluten på grund av beslutens ingripande karaktär.⁴¹ Vidare bedömer vi att dessa verksamheter har ett starkt behov av att vara organisatoriskt fristående andra verksamheter. Sex av nämndmyndigheterna utgör sista prövande instans, vilket ställer särskilt höga krav på formen på beslutsfattandet och att det sker så oberoende som möjligt.

- Alkoholsortimentsnämnden
- Statens ansvarsnämnd
- Statens överklagandenämnd
- Centrala djurförsöksetiska nämnden
- Överklagandenämnden för etikprövning
- Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor
- Riksvärderingsnämnden
- Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar
- Statens skaderegleringsnämnd
- Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd
- Högskolans avskiljandenämnd
- Nämnden för prövning av oredlighet i forskning
- Skatterättsnämnden
- Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård
- Patentombudsnämnden

När det gäller frågan om omfattning av antalet ärenden sticker tre av dessa nämndmyndigheter ut. Dessa tre har en mer omfattande mängd ärenden (Statens överklagandenämnd 418 år 2020, Hälso- och sjukvårdens

⁴¹ Se bilaga 3 för beskrivning av respektive myndighets uppgift.

ansvarsnämnd 290 år 2020 och Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård 220 år 2020). Myndigheterna verkar trots det hantera ärendemängden och har uppskattat att de fattar kollektiva beslut i 95, 82 respektive 85 procent av fallen. Vidare har Statens överklagandenämnd mer tätta sammanträden, 20–22 möten per år, för att kunna hantera ärendemängden.

Regeringen kan överväga att renodla tre nämndmyndigheters uppdrag

Vi har identifierat att tre av nämndmyndigheterna ovan har andra typer av uppgifter än att pröva ärenden och fatta beslut. Regeringen bör därför ta initiativ till att se över berörda myndigheters uppgifter, i syfte att pröva om de kan genomföras av annan myndighet så att nämndmyndigheternas uppgifter renodlas till att pröva ärenden och fatta beslut.

Överklagandenämnden för etikprövning fick 2020 i uppgift att bedriva tillsyn över etikprövningslagen. Tillsyn kan ses som en mer löpande operativ uppgift än att fatta beslut i ärenden som överklagas, och kan därför lämpa sig bättre hos en myndighet med (fler) heltidsresurser. Detta var något som myndigheten anförde i sitt yttrande på utredningens förslag att ge myndigheten en tillsynsuppgift.⁴²

Centrala djurförsöksetiska nämnden har utöver uppgiften att pröva överklaganden också i uppgift att hantera ärenden om utvärdering av djurförsök. Det handlar bland annat om publicering av utvärderingar.⁴³ Efter nämndens inrättande har två organ inom Jordbruksverket – Nationell kommitté för skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål, samt ett kompetenscentrum för 3R-frågor – inrättats.⁴⁴ Dessa har till uppgift att främja alternativ till djurförsök inom forskning, samt att på andra sätt minska användningen av försöksdjur. Regeringen skulle därför kunna undersöka de verksamhetsmässiga sambanden mellan nämndens utvärderingsuppgift och organens uppgifter, i syfte att renodla nämndens uppgift till beslutsfattande uppgifter.

⁴² Prop. 2018/19:165, s. 45.

⁴³ 7 kap. 24 § djurskyddsförordningen.

⁴⁴ 28a § och 28b § förordning (2009:1464) med instruktion för Statens jordbruksverk.

Vi bedömer att flera av Patentombudsmyndighetens uppgifter, såsom att anordna kunskapsprov, utöva tillsyn och föra register över auktoriserade patentombud, är löpande operativ verksamhet som inte kräver ett kollektivt beslutsfattande. Enligt myndigheten är den mest tidskrävande uppgiften att hantera administrativa göromål kopplat till de utbildningar som patentombuden varje år måste genomgå. Myndigheten har funnits i snart femton år, samtidigt som patentombuden minskat stadigt. Regeringen kan därför överväga att renodla nämndens uppgifter så att de begränsas till sådana där det krävs kollektivt beslutsfattande, exempelvis disciplinära åtgärder. Denna verksamhet och också tillsynsverksamhet kan kräva viss organisatorisk gräns mot annan verksamhet.

Tidigare utredningar och regeringen har tagit upp alternativet att en privat organisation kan auktorisera och utöva tillsyn över patentombuden likt den ordning som gäller för advokater genom Advokatsamfundet. Regeringen bedömde dock att fördelarna med statlig tillsyn överväger och att det skapar tilltro till systemet.⁴⁵ Vart det exakta gränssnittet mellan staten och branschen går och om några typer av ärenden fortsatt kräver kollektivt beslutsfattande behöver utredas vidare.

3.7.3 En nämndmyndighet kan slås samman med andra nämndmyndigheter

För nämndmyndigheter vars funktion eller uppgift ligger nära varandra kan det finnas synergier och möjligheter till effektiviseringar genom att sammanföra en nämndmyndighets verksamhet med en annan nämndmyndighets verksamhet. Det förutsätter att sammansättningen av ledamöter har eller kan tillföras den kompetens som krävs för att hantera ytterligare ärenden.

Notarienämndens verksamhet kan slås samman med Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag

Regeringen kan överväga att överföra Notarienämndens uppgift att pröva överklaganden av Domstolsverkets beslut som gäller anställning av notarier till Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag. Båda nämndernas ärenden rör överklagandeärenden inom samma sfär. Notarie-

⁴⁵ Prop. 2009/10:202, s. 25.

nämndens verksamhet är i praktiken mycket begränsad, den har haft mellan 2–3 överklagandeärenden under 2020–2022, vilket inte bör innebära någon stor belastning för Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag.

Notarienämndens uppgift att pröva frågor om ansvar för notarierna kan regeringen överväga att föra över till Statens ansvarsnämnd eller en eventuell framtida Domaransvarsnämnd. Slutbetänkandet av 2020 års grundlagskommitté föreslår att en ny nämnd inrättas, Domaransvarsnämnden, med uppgift att pröva frågor om ansvar för andra ordinarie domare än justitieråd.⁴⁶ På samma sätt som domare kan anmälas för tjänstefel hade det så vitt vi kan bedöma varit naturligt att anmälningar mot notarier hamnar på samma ställe, det vill säga Statens ansvarsnämnd eller en eventuell Domaransvarsnämnd.

⁴⁶ SOU 2023:12. *Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende*, s. 436.

4 Förändrad organisering av nämndmyndigheter

I detta kapitel presenterar vi alternativ organisering till nämndmyndighetsformen, och redogör för skälen till att vi ifrågasätter nämndformen för ett antal myndigheter. Vi presenterar även våra förslag om hur ett antal nämndmyndigheter kan organiseras i stället. Våra förslag bidrar framför allt till att organisera statlig verksamhet mer ändamålsenligt. De får också flera andra konsekvenser, vilket vi beskriver i kapitel 5.

4.1 Sammanfattande iakttagelser och förslag

Våra sammanfattande iakttagelser i detta kapitel är:

- I de fall där vi har bedömt att nämndformen är mindre motiverad eller lämplig ser vi tre alternativa sätt att organisera verksamheterna på.
- När det finns mindre starka skäl för kollektivt beslutsfattande i en verksamhet är ett alternativ att låta nämndmyndighetens verksamhet bli en ordinarie uppgift vid annan myndighet.
- Särskilda beslutsorgan kan tillgodose behov av kollektivt beslutsfattande i verksamheter som inte har lika stort behov av en organisatorisk gräns mot annan verksamhet.
- Enrådighetsmyndighet kan vara att föredra om verksamheten har vuxit kraftigt och nämndformen inte längre fyller sin funktion.
- Statskontoret bedömer att nämndformen är mindre motiverad eller lämplig för 23 nämndmyndigheter samt för gruppen om 24 övervakningsnämnder. För samtliga är det dock inte givet vilken organisering eller ledningsform som skulle vara mer lämplig.

Vi föreslår att regeringen:

- Överväger att göra om Bokföringsnämnden, Forskarskattenämnden och Nämnden för hemslöjdsfrågor till uppgifter i andra myndigheter. Det skulle innebära att myndigheterna avvecklas samtidigt som verksamheterna finns kvar i annan form.
- Överväger att göra om Gentekniknämnden, Fideikommissnämnden, Oljekrisnämnden och Lokala värderingsnämnden till särskilda beslutsorgan i andra myndigheter. Det skulle innebära att myndigheterna avvecklas samtidigt som verksamheterna finns kvar i annan form.
- Överväger att göra om Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden till enrådighetsmyndighet.
- Prioriterar att utreda alternativ organisering för Arvsfondsdelegationen, Skolväsendets överklagandenämnd, Överklagandenämnden för högskolan, Krigsförsäkringsnämnden och gruppen övervakningsnämnder.
- Analyserar och tar ställning till om Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, Nämnden för styrelserepresentationsfrågor och Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar fortsatt är motiverade statliga åtaganden eller om det exempelvis kan hanteras av arbetstagarorganisationerna.
- I ett senare skede utreder alternativ organisering för Sameskolstyrelsen, Klimatpolitiska rådet, lokala säkerhetsnämnder (3 st.), Nämnden mot diskriminering, Utrikesförvaltningens antagningsnämnd och Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt.

4.2 Alternativ organisering till nämndmyndighetsformen

I det här avsnittet redovisar vi fler alternativa sätt att organisera nämndmyndigheters verksamheter på. Men vår redogörelse är inte uttömmande när det gäller olika alternativ. Figur 3 visar alternativa sätt att organisera nämndmyndigheters verksamheter som vi behandlar i rapporten. Den utgår från vår modell för prövning av när nämndformen är lämplig (se Figur 2).

Figur 3. Statskontorets förslag till organisering.

4.2.1 Ordinarie uppgift hos annan myndighet är ett alternativ när det inte finns starkt behov av kollektivt beslutsfattande

När en ny uppgift tillkommer i statsförvaltningen bör regeringen noga pröva om den kan utföras av befintliga myndigheter.⁴⁷ Det är också motiverat att pröva om en nämndmyndighets verksamhet kan bedrivas som en uppgift vid annan myndighet. Det kan exempelvis ha inrättats nya myndigheter som nämndmyndighetens verksamhet har samband med.

Nämndmyndigheterna är med några undantag små och har avgränsade uppgifter. Om det inte finns en grund för kollektivt beslutsfattande i verksamheten, kan ett alternativ vara att inordna verksamheten som en ordinarie uppgift i en myndighet.

⁴⁷ Prop. 2009/10:175, s. 87.

En situation som kan motivera att göra om en nämndmyndighets verksamhet till en ordinarie uppgift vid annan myndighet är att det över tid har utvecklats tydliga kriterier för hur beslut ska avgöras enligt enhetliga rutiner. När det sker blir verksamheten en ordinarie uppgift vid en myndighet och det kollektiva beslutsfattandet försvinner. Det kan då bli relevant att överväga om myndigheten behöver få in särskild kompetens och expertis i den nya beslutsprocessen. Ett exempel är att inrätta ett råd vid myndigheten eller utveckla samverkansformer.

Beslut som förs över till en annan myndighet som tidigare har varit möjliga att överklaga kan även fortsättningsvis överklagas i förvaltningsrätten. Det innebär att besluten fortfarande kommer att vara föremål för ett kollektivt beslutsfattande, men i en högre instans.

4.2.2 Särskilda beslutsorgan möter behov av kollektivt beslutsfattande

Ett sätt att uppnå ett kollektivt beslutsfattande är att inrätta ett särskilt organ, som kan ha både rådgivande och beslutsfattande uppgifter. Särskilda beslutsorgan är enheter inom myndigheterna som självständigt fattar beslut i avgränsade frågor. Myndighetens ledning har ändå det yttersta ansvaret för verksamheten. De är alltså en del av en myndighet samtidigt som det har en mer självständig roll än andra delar av myndigheten. Statskontoret visar i studien *Myndigheternas särskilda organ – Vad, hur och varför* att särskilda organ är en flexibel organisationsform som regeringen använder för att lösa en mängd olika organisatoriska utmaningar. Särskilda organ kan användas för att dra nytta av särskild kompetens inom en myndighet.⁴⁸

Den organisatoriska gränsen mot annan verksamhet är inte lika stark för ett beslutsorgan som den är hos en nämndmyndighet. Något som kan tala för att organisera en verksamhet som ett särskilt organ i stället för i nämndmyndighetsform är om det inte finns något starkt behov av en organisatorisk gräns mot annan verksamhet.

⁴⁸ Statskontoret (2023), *Myndigheternas särskilda organ – Vad, hur och varför*, s. 9, 21f.

Särskilda beslutsorgan riskerar att inte vara tillräckligt självständiga gentemot övriga verksamheter i myndigheten. En annan risk är att resursfördelningen till verksamheten kan bli problematisk. Statskontoret har tidigare konstaterat att myndigheter ofta har kunnat hantera dessa risker. Men det har också visat sig att det finns risker som regeringen eller utredare behöver ta hänsyn till innan de rekommenderar denna organisationsform. Det gäller exempelvis risken för otydlig ansvarsfördelning mellan organet och myndigheten. Ett särskilt organ kan också leda till att myndighetens organisation blir överskådlig.⁴⁹

Uppgifterna för särskilda beslutsorgan varierar. De kan exempelvis vara att besluta om tilldelning av medel eller besluta i olika frågor eller att ta fram föreskrifter och råd.⁵⁰ Det kan alltså ses som en mer flexibel form än nämndformen. Den finansiella styrningen av särskilda organ är begränsad. De finansieras via myndigheternas förvaltningsanslag. Det är ovanligt att regeringen specificerar hur mycket resurser som det särskilda organet ska få tillgång till från myndigheten. Att flera nämndmyndigheter finansieras på samma sätt, det vill säga via myndighetens förvaltningsanslag utan en specificering av visst belopp, gör att nämndmyndigheter och beslutsorgan har stora likheter.

Likt nämndmyndigheter styr regeringen att ordföranden och ledamöter i särskilda organ får ersättning och arvoden. I något mer än hälften av de särskilda beslutsorganen är det regeringen som utser ledamöter. Det är vanligt med en extern ordförande men myndighetschefen är ordförande i cirka en tredjedel av de särskilda beslutsorganen.⁵¹

4.2.3 Enrådighetsmyndighet ligger närmast till hands av övriga ledningsformer

Två andra alternativ till nämndmyndighet är styrelsemyndighet respektive enrådighetsmyndighet. Vi har svårt att se att någon av nämndmyndigheterna har skäl att bli styrelsemyndigheter. Nämndmyndigheterna beslutar i regel inte om medel i någon större omfattning, förvaltar inte stora tillgångar

⁴⁹ Statskontoret (2023), *Myndigheternas särskilda organ*, s. 15, 51ff.

⁵⁰ *Ibid.*, s. 10.

⁵¹ *Ibid.*, s. 41f.

eller har stora anslag eller transfereringar, vilket är skäl som regeringen angett för när det är lämpligt att en myndighet leds av en styrelse.⁵² Det är samtidigt inget som utesluter att det kan vara aktuellt att inrätta verksamhet vid en styrelsemyndighet (se avsnitt 4.3.1).

Enrådighetformen är enligt regeringen lämplig för verksamheter som i hög grad är styrda av lag och är av rutinärende- och servicekaraktär. Ledningsformen kan också fungera bra för verksamheter som är av främjandekaraktär.⁵³ Det kan alltså handla om en rad olika uppgifter såsom: fatta beslut, handläggning, tillsyn eller att informera och ge råd i olika frågor. En situation som kan tala för att ge en nämndmyndighet enrådighetsformen i stället är när verksamheten har förändrats på ett sådant sätt att formen inte längre fyller sitt syfte och funktion. Det kan handla om att antalet ärenden har ökat kraftigt, och att i princip samtliga ärenden tas på delegation av ordföranden eller i vissa enkla och rutinmässiga ärenden på delegation till sitt kansli eller till stödpersonal.

I jämförelse med nämndformen kan enrådighetsmyndighet också vara att föredra om det behövs en myndighetschef för att strategiskt styra och leda verksamheten. Eftersom ledamöterna i en nämnd ofta utför sitt uppdrag vid sidan av sin ordinarie sysselsättning har de begränsade möjligheter att leda myndigheten och vara med att fatta ett stort antal beslut.

4.2.4 Att överlåta uppgiften till bransch eller parter kan vara alternativ när det inte är ett statligt åtagande

I nämndmyndigheter där nämnden består av representanter för olika parter eller intressen är det inte självklart att staten behöver finansiera, organisera och ingå i som ordförande eller ledamot i nämnden. Ett alternativ kan i så fall vara att organisera verksamheten på det sätt som parterna själva önskar och kommer överens om. Regeringen behöver ta ställning till om verksamheten behöver vara ett statligt åtagande eller om det är en verksamhet som kan och bör skötas och finansieras av parterna själva.

⁵² Proposition 2009/10:175, s. 110.

⁵³ *Ibid*, s. 109.

4.3 Statskontorets förslag på alternativ organisering av åtta nämndmyndigheter

I detta avsnitt behandlar vi åtta myndigheter som vi har förslag på alternativ organisering för. Utöver de två centrala kriterierna som är kollektivt beslutsfattande och tydlig gräns till annan verksamhet har vi också tagit hänsyn till hur väl organisationsformen fungerar för verksamheten. Formens funktionalitet handlar om att uppdraget är avgränsat och att verksamhetens omfattning är begränsad i form av antal ärenden (se avsnitt 3.2).

Våra bedömningar bygger på den översiktliga analys vi har haft i uppdrag att genomföra, inte på någon fördjupad kunskap om myndigheternas verksamheter och resultat. Förslagen avser ny organisering, vi har inte haft möjlighet att belysa de mer praktiska aspekterna av att genomföra förslagen. Ett visst analysarbete kvarstår därmed för regeringen och Regeringskansliet.

4.3.1 Tre nämndmyndigheters verksamhet skulle kunna bli uppgift vid annan myndighet

I tre myndigheters verksamheter bedömer vi att det finns mindre starka skäl för både kollektivt beslutsfattande och tydlig gräns mot annan verksamhet. Vi bedömer att verksamheterna kan läggas på myndigheter till vilka det finns verksamhetsmässiga samband med. Därför föreslår vi att verksamheterna ska organiseras som uppgift vid annan myndighet. De skäl som vi har identifierat till formen som nämnd för respektive verksamhet i förarbeten och liknande utesluter inte andra former av organisering.⁵⁴

Det kollektiva beslutsfattandet innebär förmodligen inga nackdelar i myndigheternas verksamheter. Men vi bedömer att verksamheternas uppgifter och ärenden inte kräver kollektivt beslutsfattande, varken särskild bredd i kompetens eller att fler fattar beslutet för att de är ingripande för den enskilda. I två av tre fall har regeringen inte ställt upp några krav på sammansättningen i nämnderna.

Vi bedömer att de tre myndigheternas respektive uppgift inte har starka behov av särskilt oberoende eller att den politiska styrningen och påverkan från andra intressen behöver begränsas.

⁵⁴ Se bilaga 3.

Bokföringsnämndens verksamhet föreslås bli ordinarie uppgift vid Finansinspektionen

Statskontoret föreslår att regeringen överväger att organisera verksamheten vid Bokföringsnämnden som en ordinarie uppgift vid en annan myndighet. Nämndens nuvarande verksamhet är att ta fram normer och råd inom redovisning. Det finns flera möjliga myndigheter som har verksamhetsmässiga samband med nämndmyndigheten, exempelvis Bolagsverket, Finansinspektionen och Skatteverket. Vi förordar Finansinspektionen eftersom vi bedömer att det finns starkast verksamhetsmässiga samband med den myndigheten. Finansinspektionen har också redovisningsexpertis.

Nämnden fattar inga beslut i förvaltningsärenden mot enskilda, och regeringen har inte ställt upp några krav på nämndens sammansättning. Därför bedömer vi att verksamheten inte kräver något kollektivt beslutsfattande. Genom att organisera verksamheten som en ordinarie uppgift vid en annan myndighet kan också den sårbarhet som finns i det administrativa stödet minska.

Vi bedömer att behovet av att knyta specifik kunskap och experter till sig samt att förankra råd och normering med olika aktörer bör kunna tillgodoses inom ramen för en ordinarie uppgift vid en myndighet. Exempelvis har Ekonomistyrningsverket normerande uppgifter och ett rådgivande organ knutet till sig.

Forskarskattenämndens verksamhet föreslås bli ordinarie uppgift vid Skatteverket

Statskontoret föreslår att regeringen överväger att organisera verksamheten vid Forskarskattenämnden som en ordinarie uppgift vid annan myndighet, nämligen Skatteverket. Nämndmyndighetens nuvarande verksamhet är att pröva ansökningar om skattelättnader för utländska medborgare som arbetar som forskare i Sverige under en begränsad tid. Såvitt vi kan bedöma finns det inte starka skäl för en organisatorisk gräns mot Skatteverket. Forskarskattenämndens beslut kan överklagas.

Alla ärenden som nämnden beslutar om tycks inte kräva kollektivt beslutsfattande. En del av nämndens ärenden går ut på att pröva om en avtalad ersättning för arbete i Sverige når upp till en viss angiven nivå varje månad. Med tydliga kriterier för prövning bör ärendena kunna hanteras som ordinarie handläggning vid en myndighet. Forskarskattenämnden

tillämpar ett relativt enkelt beslutsfattande i dessa ärenden, där ordföranden och vice ordföranden är ensamma beslutsfattare.⁵⁵ Både ordförande och vice ordförande ska enligt myndighetens instruktion ha särskild insikt i beskattningsfrågor, vilket även finns vid Skatteverket.

Den andra typen av ärenden som Forskarskattenämnden prövar är skattelättnad grundad på arbetsuppgifter och kompetens. Det är i dessa ärenden som nämnden fattar beslut kollektivt, och då deltar även ledamöter med särskild insikt i företagslednings-, forsknings- eller produktutvecklingsfrågor.⁵⁶ Vi bedömer att behovet av att knyta specifik kunskap och experter till sig bör kunna tillgodoses inom ramen för en ordinarie uppgift vid en myndighet.

Men om ärendena som rör skattelättnad grundad på arbetsuppgifter och kompetens anses kräva kollektivt beslutsfattande kan regeringen överväga att slå samman den delen av Forskarskattenämndens verksamhet eller hela verksamheten vid Forskarskattenämnden med Skatterättsnämndens verksamhet. Forskarskattenämnden och Skatterättsnämnden delar i dag på ett kansli vid Skatteverket som bereder ärenden åt båda myndigheterna, vilket talar för att det finns verksamhetsmässiga samband mellan nämndernas verksamheter. Det skulle då eventuellt kräva att regeringen utser fler ledamöter för att komplettera Skatterättsnämndens ledamöters kompetens.

Nämnden för hemslöjdsfrågors verksamhet föreslås bli ordinarie uppgift vid Statens kulturråd

Statskontoret föreslår att regeringen överväger att organisera verksamheten vid Nämnden för hemslöjdsfrågor som en ordinarie uppgift vid en annan myndighet. Statskontoret bedömer att en möjlig myndighet för hemslöjdsfrågorna är Statens kulturråd, som har verksamhetsmässiga

⁵⁵ [Om oss – Forskarskattenämnden \(forskarskattenamnden.se\)](https://www.forskarskattenamnden.se)

Hämtad 2024-04-02.

⁵⁶ Ibid.

samband med nämndmyndigheten och som har i uppgift att fördela bidrag till kulturens utveckling och tillgänglighet.⁵⁷

Nämnden för hemslöjdsfrågors huvuduppgift är att fatta beslut om utbetalning av medel. Vi bedömer att denna uppgift kan organiseras som en ordinarie uppgift vid en annan myndighet. Dessa ärenden har lägre komplexitet än många andra nämndmyndigheters uppgifter och ärenden. Beslutens ingripande verkan är också lägre, vilket sammantaget leder till att det knappast behövs några kollektiva beslut eller någon organisatorisk gräns. Regeringen har inte heller ställt några krav på ledamöternas kompetens eller att särskilda intressen ska representeras i nämnden.

Staten delar ut mycket bidrag inom kultursektorn, men det är bara hemslöjdsfrågorna som har en särskild nämnd.⁵⁸

4.3.2 Fyra nämndmyndigheter skulle kunna bli särskilda beslutsorgan i annan myndighet

För fyra nämndmyndigheters verksamheter bedömer vi att det finns mindre starka skäl för en tydlig gräns mot annan verksamhet. Därför föreslår vi att verksamheterna inte ska organiseras som nämndmyndigheter. Vi bedömer däremot att verksamheterna behöver kollektivt beslutsfattande.

I dessa fall bedömer vi att det kan vara tillräckligt att uppnå självständighet i besluten genom att inrätta verksamheten som ett särskilt beslutsorgan vid en annan myndighet. Regeringen bör fortsatt utse ledamöterna i samtliga fall. Det som framför allt har avgjort vår bedömning är vilken typ av beslut som nämndmyndigheten fattar och om besluten kan överklagas till förvaltningsdomstolarna eller inte. När besluten kan överklagas till domstol så är nämnden inte sista instans, vilket kan göra det enklare att låta ett särskilt organ hantera ärendena.

⁵⁷ 1 §, Förordning (2012:515) med instruktion för Statens kulturråd. Se också Ds 2012:08, *Nationell samordning av hemslöjden – en översyn av Nämnden för hemslöjdsfrågor*, s. 78, och samband med Statens kulturråd inom kultursamverkansmodellen i SOU 2023:58, *Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun*.

⁵⁸ Se om statsbidrag till kultursamverkansmodellen, i SOU 2023:58, s. 48.

Att göra om de fyra nämndmyndigheterna till fyra särskilda beslutsorgan behöver inte förändra nämndernas arbete i praktiken särskilt mycket. Däremot kommer det att medföra vissa förändringar i till exempel reglering, se kapitel 5 om konsekvenser.

Gentekniknämndens verksamhet föreslås bli särskilt beslutsorgan vid Vetenskapsrådet

Statskontoret föreslår att regeringen överväger att organisera Gentekniknämndens verksamhet som ett särskilt beslutsorgan vid Vetenskapsrådet.

Vi bedömer att Gentekniknämndens verksamhet kräver kollektivt beslutsfattande, men vi anser inte att nämnden har ett särskilt stort behov av en organisatorisk gräns. Uppgiften är att bland annat att främja en försvarbar och säker användning av gentekniken för att skydda människors och djurs hälsa samt miljön. Vi bedömer att uppgiften rymmer potentiella mål- och intressekonflikter som kräver välvägd beslut som baseras på en bredd av kompetenser. Nämndens ledamöter ska dessutom representera allmänintresset och ha sakkompetens.

Gentekniknämnden fick Vetenskapsrådet som värmyndighet år 2019. Bakgrunden var att regeringen bedömde att de administrativa uppgifterna belastade Gentekniknämndens kansli på ett oproportionerligt sätt.⁵⁹ Utredningen bakom förändringen övervägde att ombilda verksamheten till särskilt organ. Men den bedömde då att det skulle ta längre tid och kräva fler åtgärder från regeringens sida, framför allt att överföra verksamhet mellan olika utgiftsområden i statsbudgeten.⁶⁰

Fideikommissnämndens verksamhet föreslås bli särskilt beslutsorgan vid Kammarkollegiet

Statskontoret föreslår att regeringen överväger att organisera Fideikommissnämndens verksamhet som ett särskilt beslutsorgan inom en annan myndighet, förslagsvis Kammarkollegiet.

Vi bedömer att nämndens få ärenden är komplexa, och att verksamheten kräver kollektivt beslutsfattande. Fideikommiss är en udda juridisk konstruktion, och det finns inte mycket lagstiftning om fideikommiss.

⁵⁹ Regeringsbeslut 2019-04-11.

⁶⁰ Vetenskapsrådet. (2018). *En förändrad organisation av Gentekniknämnden*.

Nämndmyndigheten behöver ta hänsyn till både urkunder och praxis utöver lagstiftning. Detta kräver specialkunskaper som kan ta tid att tillägna sig.

Däremot ser vi inga starka skäl till att verksamheten bör vara organisatoriskt fristående. Verksamheten är mycket specialiserad och vi ser inga hinder mot verksamhetens oberoende om den skulle bli ett beslutsorgan vid exempelvis Kammarkollegiet.

Ärendemängden är liten, eftersom det finns få fideikommiss kvar. Nämndens beslut kan överprövas av domstol.

Oljekrisnämndens föreslås i första hand bli ett särskilt beslutsorgan

Statskontoret föreslår att regeringen tar ställning till ny organisation för Oljekrisnämnden. Ett alternativ är att regeringen överväger att organisera Oljekrisnämnden som ett särskilt beslutsorgan vid annan myndighet. En möjlig myndighet är då Energimyndigheten. Ett andra alternativ är att ta ställning till om vissa uppgifter enligt Oljelagen kan avvecklas och om de uppgifter som nämnden har enligt ransoneringslagen då kan ingå i Riksvärderingsnämnden. Att avveckla uppgifter enligt Oljelagen har föreslagits i en tidigare utredning.⁶¹

Statskontoret bedömer att det finns skäl för kollektivt beslutsfattande i Oljekrisnämnden. Det huvudsakliga skälet är att verksamheten behöver kunna fatta ett komplext beslut med stor inverkan på samhället om en viss situation inträffar. Det finns däremot inte starka skäl för organisatorisk gräns mot annan verksamhet, även om det finns vissa behov av opartiska bedömningar. Att Oljekrisnämnden hitintills inte behövt fattat något beslut behöver bedömas utifrån att den ska kunna komma samman om så behövs.

Lokala värderingsnämnden föreslås bli särskilt beslutsorgan vid länsstyrelsen

Statskontoret föreslår att lokala värderingsnämnder, som handlägger ärenden om ersättning för olika slag av egendomar, görs om till särskilda beslutsorgan vid länsstyrelsen och att regeringen fastställer antalet

⁶¹ SOU 1993:15. *Svenska regler för internationell omfördelning av olja vid en oljekris*, s. 41.

särskilda beslutsorgan. Regeringen bör överväga att organens antal och geografiska placering ska sammanfalla med den ansvarsfördelning som regeringen beslutat om för viss verksamhet vid Länsstyrelser.⁶² Den geografiska indelningen för länsstyrelserna är numera densamma som följer av de sex nya civilområdena i strukturen för civilt försvar.⁶³ Frågan bör samrådas med Försvarsmakten.

Enligt Förfogandeförordning (1978:558) finns i varje län lokala värderingsnämnder till det antal och med de verksamhetsområden som fastställs av länsstyrelsen efter samråd med Försvarsmakten. Den 1 januari 2024 fanns det en lokal värderingsnämnd (Hallands län). Lokala värderingsnämnder avviker från andra nämndmyndigheter eftersom det är länsstyrelsen och inte regeringen som fastställer antalet nämndmyndigheter.

Statskontoret bedömer att de lokala värderingsnämnderna inte behöver någon organisatorisk gräns gentemot länsstyrelserna. De behöver däremot vara skilda från Försvarsmakten, Fortifikationsverket och Försvarets materielverk som fattar beslut om förfogande. Men vi anser att värderingsnämnderna inte behöver vara helt fristående, bland annat för att besluten går att överklaga till Riksvärderingsnämnden.⁶⁴

4.3.3 En nämndmyndighet skulle kunna bli enrådighetsmyndighet

Statskontoret bedömer att det kan finnas en övre gräns för när nämndmyndighetsformen är en ändamålsenlig och effektiv form att organisera en verksamhet på. Med det menar vi att det finns gränser för hur omfattande verksamhet och hur omfattande kraven på att leda och utveckla verksamheten kan vara för att ett kollektiv av ledamöter, som leder verksamhet på deltid, ska kunna hantera den. En större verksamhet kan behöva en myndighetschef som ansvarar för den strategiska styrningen av myndigheten, till exempel lokalfrågor, personalfrågor och säkerhetsfrågor.

⁶² Finansdepartementet. (2024-04-11). *Ökad tydlighet i statens regionala indelning genom ändrad ansvarsfördelning av viss länsstyrelseverksamhet.*

⁶³ Förordning (2022:525) om civilområdesansvariga länsstyrelser.

⁶⁴ Ransoneringslagen (1978:268).

Överväg att ombilda Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden till en enrådighetsmyndighet

Statskontoret föreslår att regeringen överväger att ändra Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens ledningsform till enrådighetsmyndighet och att myndigheten får ytterligare ett särskilt beslutsorgan. Ombildningen skulle tydliggöra ansvaret för styrning, ledning och planering av verksamheten. Det är särskilt angeläget eftersom verksamheten växer. Samtidigt kan det kollektiva beslutsfattandet i den tillsynande verksamheten behållas i form av ett särskilt organ.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden utövar tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel, kvalificerade skyddsidentiteter och behandling av personuppgifter. Myndighetens verksamhet växer och den står inför nya utmaningar, exempelvis i samband med att tillämpningsområdet för hemliga tvångsmedel har utvidgats.⁶⁵ Myndighetens anslag har också höjts successivt de senaste åren. Exempelvis fick myndigheten knappt 5 miljoner högre anslag 2024 än 2023 och regeringen har även planerat att höja anslaget för 2025.⁶⁶

Myndigheten har i dag ca 17 årsarbetskrafter, vilket skiljer sig ganska mycket från uppskattningarna inför att myndigheten bildades. Den utredning som föregick inrättandet av myndigheten uppskattade en bemanning på minst en kanslichef, tre handläggare samt att myndigheten vid behov skulle kunna plocka in särskild kompetens.⁶⁷

Myndigheten har själv framfört att nämndens organisation behöver ses över med anledning av att verksamheten växer och att nämndens organisation varit oförändrad sedan den inrättades.⁶⁸

⁶⁵ Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Årsredovisning 2023. s. 3–4.

Se också Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. (2018). *Framställning om ändring i lagen om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet*.

⁶⁶ Regleringsbrev 2023, 2024 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 4 s. 73.

⁶⁷ SOU 2006:98. *Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m.*, s. 150, 180f.

⁶⁸ Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Årsredovisning 2023, s. 3.

4.4 Nämndmyndigheter vars form kan ändras, men först efter mer omfattande analys

I detta avsnitt behandlas 15 myndigheter och de 24 övervakningsnämnderna vars nuvarande form som nämnd är mindre motiverad eller lämplig, men där vi har svårare att bedöma alternativa sätt att organisera verksamheterna på. Alternativen behöver enligt Statskontoret utredas mer grundligt, sannolikt av utredningsresurser utanför Regeringskansliet. Vi bedömer att en sådan analys kan skapa förutsättningar för att tillämpa nämndformen mer enhetligt och att finna den mest ändamålsenliga organiseringen.

4.4.1 Regeringen bör prioritera att utreda alternativ organisering för fyra nämndmyndigheter och övervakningsnämnderna

Statskontoret föreslår att regeringen prioriterar att utreda alternativ organisering för Arvsfondsdelegationen, Skolväsendets överklagandekommitté, Överklagandenämnden för högskolan, Krigsförsäkringsnämnden samt de 24 övervakningsnämnderna. I vår översyn har vi fått indikationer på att nämndformen är mindre funktionell i dessa fall. Däremot bedömer vi att frågan om hur dessa verksamheter ska organiseras i stället kräver ytterligare analys och överväganden.

Tveksamt om nämndformen är motiverad för Arvsfondsdelegationens verksamhet

Vi bedömer att regeringen närmare bör utreda möjligheten att organisera verksamheten vid Arvsfondsdelegationen som en ordinarie uppgift vid en annan myndighet. Det finns flera möjliga myndigheter som har liknande uppgifter och verksamhetsmässiga samband. Något som ytterligare kan motivera att regeringen överväger att förändra Arvsfondsdelegationens organisering är Riksrevisionens granskning av Allmänna arvsfonden.⁶⁹

Arvsfondsdelegationen fördelar stöd ur Allmänna arvsfonden till ideella projekt som riktar sig till barn, ungdomar eller personer med funktionsnedsättning. Vi bedömer att det saknas starka skäl för att besluten behöver

⁶⁹ Riksrevisionen har nyligen granskat om systemet med Allmänna arvsfonden är effektivt och ändamålsenligt, se RiR. (2024:2). *Allmänna arvsfonden – pengar som söker mening*.

fattas kollektivt. Detta följer av nämndmyndighetens typ av uppgift och ärenden, och att regeringen inte har ställt upp några krav på sammansättningen i nämnden. I jämförelse med andra nämndmyndigheters ärenden är besluten inte ingripande för den enskilda. Vi bedömer att det inte behövs en stark organisatorisk gräns mot annan verksamhet. Det är en vanlig myndighetsuppgift att bereda och besluta om utbetalning av bidragsmedel till olika projekt.

Karaktären på verksamheten, omfattande bidragsverksamhet och en bredd i uppgifter som även omfattar utvärdering talar också för att uppgifterna lämpar sig bättre för att organiseras som uppgift vid annan myndighet.

Krigsförsäkringsnämndens konstruktion innebär vissa hinder

I våra intervjuer med Krigsförsäkringsnämnden och Finansdepartementet har vi fått kunskap om att den nuvarande formen med nämnd utan kansli innebär vissa svårigheter för verksamheten. Nämnden har en relativt omfattande verksamhet med operativa inslag då den analyserar och ingår olika avtal. Det gör nämnden sårbar i och med att ledamöterna utför sitt uppdrag vid sidan om sin ordinarie sysselsättning.

Krigsförsäkringsnämnden ansvarar för frågor om försäkringar mot krigsrisker, men det är inte tydligt att myndigheten fattar beslut. Däremot kräver uppgiften en bred kompetens från olika områden. Så vitt vi kan bedöma finns det inte starka skäl för att vara helt organisatorisk fristående vissa andra myndigheter. Det är därmed inte tydlig om den bästa lösningen är ett beslutsorgan eller en uppgift vid annan myndighet. Vi kan i vår analys inte bedöma vilken annan myndighet det i så fall skulle vara.

Nämndens organisation måste fungera i händelse av höjd beredskap och krig, och har därför beviljats medel fram till 2025 för att göra en översyn av organisationen.⁷⁰ Utökade kansliresurser skulle eventuellt kunna lösa sårbarheten, men som vi ser det är det inte givet att verksamheten måste organiseras i nämndformen.

⁷⁰ Prop. 2022/23:1 UO 2, s. 26.

I Skolväsendets överklagandenämnd och Överklagandenämnden för högskolan verkar nämndformen inte fylla sitt syfte

Vi bedömer att det finns skäl för regeringen att analysera vidare om Skolväsendets överklagandenämnd och Överklagandenämnden för högskolan kan ombildas till enrådighetsmyndigheter eller om det finns andra mer ändamålsenliga former att organisera verksamheterna på. Verksamheterna har vuxit och de hanterar förhållandevis många ärenden. Skolväsendets överklagandenämnd har också fått använda flera speciallösningar för att mäta med ärendemängden.

Skolväsendets överklagandenämnd har ett relativt omfattande kanslistöd på cirka 17 årsarbetskrafter. Överklagandenämnden för högskolans stöd är inte lika omfattande (8,5 årsarbetskrafter), men även det är fler än de flesta andra nämndmyndigheter.

De båda nämndernas uppgift är att pröva överklaganden av vissa beslut. Men de använder inte kollektivet i beslutsfattandet i särskilt stor utsträckning. Därför ifrågasätter vi om ledamöternas kompetens nyttjas effektivt. Det kan också finnas ett större behov av kollektivt beslutsfattande i ärendena. Ingen av nämndernas beslut kan exempelvis överklagas vidare. Vi ser också att nämndernas verksamhet har behov av ett visst oberoende från annan verksamhet då verksamheterna är domstolsliknande.

De båda myndigheterna har liknande utmaningar som Säkerhets- och integritetsskydds-nämnden (se avsnitt 4.3.3). Men vi uppfattar inte att det är lika tydligt att regeringen bör pröva om det ska bildas enrådighetsmyndigheter. Det kan också finnas alternativa organisationssätt inom respektive sektor. Vid en fördjupad analys kan det vara lämpligt att titta närmare på exempelvis Överklagandenämnden för studiestöd. Det är en enrådighetsmyndighet där generaldirektören kan avgöra de flesta ärenden, men där det finns ett särskilt beslutsorgan som avgör mer principiellt viktiga ärenden.⁷¹

⁷¹ Förordning (2007:1348) med instruktion för Överklagandenämnden för studiestöd, Om myndigheten – Välkommen till ÖKS (oks.se) Hämtad 2024-04-12.

Övervakningsnämndernas verksamheter behöver inte vara organisatoriskt fristående från varandra

Statskontoret föreslår att regeringen överväger att göra om strukturen för Övervakningsnämnderna. Statskontoret ser tre alternativ till förändrad struktur: uppgifterna läggs på tingsrätt, det skapas en nämndmyndighet som har ett kansli på Kriminalvården eller att det skapas en enrådighetsmyndighet.

Övervakningsnämnderna har bland annat i uppgift att pröva vissa överklaganden av Kriminalvårdens beslut. De skiljer sig från övriga nämndmyndigheter genom att vara många till antalet men med samma uppgift. Det är med andra ord en relativt stor verksamhet på nationell nivå men som bedrivs inom ramen för 24 lokala nämndmyndigheter. Verksamheten har troligen ett behov av viss lokal närvaro i mötet med den lokala frivården. Men vi ser inte att det krävs separata myndigheter för att täcka ett sådant behov.

Organiseringen av övervakningsnämnderna har tagits upp ett flertal gånger. År 2005 föreslog en utredning att övervakningsnämnderna skulle avvecklas för att skapa ett enklare och mer överskådligt system med färre beslutsinstanser.⁷² Utredningen föreslog att uppgifterna skulle ingå i Kriminalvårdens uppdrag i stället. Statskontoret konstaterar att övervakningsnämnderna har en domstolsliknande verksamhet som lämpar sig för nämndformen. Statskontoret ifrågasätter däremot att verksamheterna är organisatoriskt fristående mot varandra då de har samma uppgift. Verksamheten är tätt sammanbunden med frivårdens arbete varvid en möjlig framtida struktur skulle kunna vara att ha en (1) nämndmyndighet med ett kansli på Kriminalvården för att behålla närheten till den verksamheten. Det skulle innebära en myndighet med flera lokala organisatoriska enheter med viss geografisk spridning för att kunna verka nära Kriminalvårdens verksamhet. Ett alternativ till det är att skapa en enrådighetsmyndighet med flera lokala särskilda beslutsorgan och ett eget kansli. Hur många lokala enheter som behövs behöver studeras närmare.

⁷² SOU 2005:54. *Framtidens Kriminalvård*, s. 891.

Kriminalvården är beroende av beslut från övervakningsnämnderna för att fullgöra sitt uppdrag. Statskontoret anser därför att i val av framtida organisering av verksamheten bör hänsyn tas till Kriminalvårdens behov och utbyggnad av sin verksamhet.⁷³

4.4.2 Analysera om tre nämndmyndigheters verksamheter fortsatt är statliga åtaganden

Statskontoret föreslår att regeringen analyserar och tar ställning till om tre nämndmyndigheters verksamhet fortsatt är motiverade statliga åtaganden. Det innebär att staten inte längre skulle finansiera och styra verksamheterna. Det finns inget som hindrar att staten fortsatt kan delta i ett arrangemang motsvarande en nämnd om det är önskvärt.

Två av nämnderna hanterar väldigt få ärenden. Om regeringen bedömer att det statliga åtagandet bör kvarstå för dessa myndigheter, kan den i så fall överväga om verksamheterna går att flytta till en annan nämnd eller särskilt beslutsorgan.

Nämnden för styrelserepresentationsfrågor har en mycket begränsad roll

Förarbetena är inte särskilt överskådliga, och därför har vi inte förstått de exakta motiven bakom formen som nämnd.⁷⁴ Vi bedömer att myndighetens uppgift, att pröva frågor om tillstånd enligt lagen om styrelserepresentation för de privatanställda (1987:1245) och om undantag enligt samma lag, kräver kollektivt beslutsfattande. Något som kan styrka det är att vi har förstått att regeringen övervägde att lägga uppgiften vid Arbetsdomstolen.

Nämndens uppgift rör två rättsområden i lagen om styrelserepresentation för de privatanställda (1987:1245) och sedan 1987 har ärendena bara berört ett område. För att bedöma var nämndens uppgift skulle kunna läggas i stället krävs en närmare analys av grunden för verksamheten och en dialog mer arbetstagarorganisationerna.

⁷³ Exempelvis pågår utredningen Ett förstärkt samhällsskydd och en minskad risk för återfall i brott Dir. 2022:95.

⁷⁴ Se bilaga 3.

Nämnden har endast haft två ärenden de senaste 20 åren. En förklaring till den låga efterfrågan på beslut från nämnden kan vara att när en arbetsgivare begär undantag från tillämpningen av lagen vänder sig den lokala arbetstagarorganisationen till sin centrala organisation för rådgivning eller tvisteförhandlingar. Det kan tala för att regeringen kan överväga om uppgiften kan skötas av arbetstagarorganisationerna.

Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar har mycket få ärenden

Vi har svårt att bedöma om formen som nämndmyndighet är lämplig för uppgiften att avge utlåtanden enligt lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar. Nämnden har handlagt mycket få ärenden och därför har vi ingen tydlig bild av hur verksamheten fungerar när den väl får ett ärende. Frågor som kan behöva analyseras vidare är om behovet av yttranden till domstol kan tillgodoses på annat sätt samt att gå till botten om behovet av sådana yttranden fortfarande finns.

Statens tjänstepensions- och grupplivnämnds uppgift bygger på kollektivavtal

Vi har förstått det som att nämndens uppgifter, bland annat att pröva frågor om undantag från reglerna om grupplivförsäkring, bygger på kollektivavtal mellan parterna på den statliga arbetsmarknaden. Parterna nominerar ledamöter som regeringen utser. Regeringen kan överväga att låta parterna själva organisera och sköta uppgiften.

4.4.3 I ett andra steg kan åtta nämndmyndigheters form övervägas att ändras

Statskontoret ser även skäl att ifrågasätta nämndformen för ytterligare åtta myndigheter. Vi har för dessa nämndmyndigheter inte sett några indikationer på att formen utgör hinder för verksamheterna, såsom för de myndigheter som tas upp i avsnitt 4.4.1, eller att åtagandet kan ifrågasättas såsom för myndigheterna i avsnitt 4.4.2. I relation till de myndigheterna ser vi dessa åtta som mindre prioriterade att ändra formen för.

Den gemensamma nämnaren för myndigheterna nedan är att det behövs mer analys för att avgöra om det finns bättre alternativ att organisera verksamheterna på.

Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt kan ha en för långtgående organisering för sin uppgift

Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt är till för att Sverige som stat ska uppfylla tilläggsprotokoll enligt Genèvekonventionerna. Protokollet säger att staterna ska granska vapenprojekt ur folkrättslig synvinkel. Sverige har valt att organisera det som en egen myndighet vilket vi har uppfattat inte är ett krav. Myndigheten granskar bland annat Försvarsmaktens och Polismyndighetens vapen utifrån detta perspektiv. Myndighetens ärenden kan troligen vara komplicerade, men vi ställer oss frågande till varför analysen inte kan genomföras av berörda myndigheter som en ordinarie uppgift. Men regeringen kan överväga om ett tillräckligt oberoende kan skapas genom att lägga verksamheten utanför handläggningen av vapenprojekt.

Klimatpolitiska rådet kan behöva organisatorisk gräns, men inte nödvändigtvis kollektivt beslutsfattande

Klimatpolitiska rådet har inte i uppgift att löpande fatta beslut utan ska utvärdera om regeringens samlade politik är förenlig med de klimatmål som riksdagen och regeringen har beslutat, vilket presenteras i ett årligt underlag till regeringen. På så sätt skiljer sig rådets uppgifter från flera andra nämndmyndigheter. Därför är det också svårt att använda våra kriterier på Klimatpolitiska rådet. Om rådet behöver kollektiv kompetens är en annan fråga än om rådet behövs för ett kollektivt beslutsfattande. Verksamheten ska inte styras politiskt och kan på det sättet behöva en organisatorisk gräns, men det kan också uppnås på flera sätt.

Verksamheten vid Klimatpolitiska rådet har stora likheter med verksamheten vid Finanspolitiska rådet och andra kunskapsproducenter under regeringen. I dessa fall har regeringen valt andra organisatoriska lösningar, som enrådighetsmyndigheter med eller utan särskilda organ. Vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) finns det särskilda beslutsorganet Nationella expertrådet för klimatanpassning, med uppgift att utvärdera arbetet med klimatanpassning och som vart femte år ska lämna en rapport till regeringen.⁷⁵ Vi bedömer att det kan finnas anledning att undersöka om det kan finnas synergier med detta råd.

⁷⁵ 9 a–b §, Förordning (2009:974) med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.

Lokala säkerhetsnämnderna fattar inga beslut

De lokala säkerhetsnämnderna (3 st.) ger offentlig insyn i säkerhets- och strålskyddsfrågor och informerar allmänheten, myndigheter och institutioner lokalt om kärntekniska frågor och beredskapen mot olyckor. De har i praktiken också en roll i samverkan mellan stat och kommun och andra aktörer. Nämnderna fattar vissa beslut, till exempel om remisser. Denna uppgift kan komma att öka om kärnkraften byggs ut, men huvuduppgiften är att informera.

Det finns inte starka krav på en organisatorisk gräns mot annan verksamhet. Det kan vara så att det inte finns någon självklar modell som är direkt tillämpbar för att organisera verksamheten, men verksamheten är mer lik ett särskilt organ än en nämndmyndighet. En annan möjlig lösning är att organisera samverkansorgan mellan stat och kommun. Verksamheten behöver vissa fasta resurser och en lokal förankring för att fungera i sin roll att ge information till nämndernas målgrupp.

Nämnden mot diskriminering har prövats flera gånger

Nämnden mot diskriminering prövar frågor om vitesföreläggande enligt diskrimineringslagen. Den har en mycket låg ärendemängd som gör att behovet av att vara en egen myndighet kan ifrågasättas. Frågan om nämndens varande har varit upp flera gånger. 2014 föreslog en offentlig utredning⁷⁶ att Nämnden mot diskriminering skulle avskaffas och att DO:s beslut om vitesföreläggande skulle kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Förslaget avstyrktes med motiveringen att det skulle bli lång handläggningstid samt att det tar tid att bygga upp kompetens inom området på tingsrätterna. 2020 föreslog en annan offentlig utredning⁷⁷ att nämnden skulle finnas kvar men med ett minskat antal ledamöter. Nämnden ansågs med sin breda sammansättning ge god kunskap om olika diskrimineringsgrunder och diskrimineringsområden samt hade högt förtroende hos arbetsmarknadens parter. Statskontorets uppfattning är att nämndens uppgifter skulle kunna fördelas mellan DO och domstol likt ett av de alternativ som utredningen 2020 föreslog. I och med att frågan utretts flera gånger behövs nu ett samlat ställningstagande med utgångspunkt i tidigare analyser och eventuellt någon kompletterande information tas fram.

⁷⁶ SOU 2014:41. *Nya regler om aktiva åtgärder mot diskriminering.*

⁷⁷ SOU 2020:79. *Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen.*

Sameskolstyrelsens verksamhet är omfattande och operativ

Sameskolstyrelsens verksamhet är omfattande sett till de olika uppgifterna som myndigheten har.⁷⁸ Myndigheten är med sina 120 årsarbetskrafter betydligt större än övriga nämndmyndigheter. Verksamheten är också operativ och av en annan karaktär än andra nämndmyndigheters verksamheter. Därför bedömer vi att det går att ifrågasätta ledningsformen för verksamheten. Även Riksrevisionen har på liknande grunder ifrågasatt lämpligheten i att Sameskolstyrelsen leds av nämnd.⁷⁹

Tillsättningen av ledamöter avviker också från andra nämndmyndigheter. Riksdagen har beslutat att det är Sametinget som ska utse ledamöterna i Sameskolstyrelsen. Regeringen saknar alltså utnämningmakt.⁸⁰ Syftet är att på det sättet säkra samiskt inflytande över utbildningen. Frågan om det finns alternativa sätt att leda och organisera Sameskolstyrelsens verksamhet på kräver enligt oss djupare analys och avvägningar.

Utrikesförvaltningens antagningsnämnd har en udda form för sin uppgift

Vi har inte lyckats identifiera motiven bakom vare sig att inrätta myndigheten eller att använda formen nämndmyndighet.⁸¹ Statskontoret bedömer att det går att ifrågasätta att verksamheten bedrivs som nämndmyndighet, och varför verksamheten inte är en uppgift vid Regeringskansliet i stället. Vi bedömer att Regeringskansliet bör kunna utveckla tydliga kriterier och nödvändiga processer för objektiva bedömningar inom ramen för den ordinarie rekryteringsverksamheten.

Statskontoret anser inte att det behöver finnas en stark organisatorisk gräns när det gäller rekryteringsärenden. Om regeringen ändå önskar tydliggöra den organisatoriska gränsen till regeringen och Regeringskansliet, eller om Regeringskansliet inte praktiskt kan ha hand om fler förvaltningsärenden, bör regeringen överväga att låta en annan myndighet än Regeringskansliet hantera uppgiften i stället.

⁷⁸ 1 §, 2 §, 3 §, 3 a §, 3 b § förordning (2011:131) med instruktion för Sameskolstyrelsen.

⁷⁹ Riksrevisionen. (2017:15). *Samisk utbildning – dags för en omstart*, s. 51.

⁸⁰ 2 kap. 1 § 3 sametingslag (1992:1433).

⁸¹ Se bilaga 3.

5 Konsekvenser av förslagen

I detta kapitel analyserar vi konsekvenserna av de förslag vi presenterat i kapitel 2–4. Vi fokuserar på konsekvenser för de berörda verksamheterna, statens budget och för de som arbetar vid nämndmyndigheterna.

5.1 Sammanfattande iakttagelser

- Om våra förslag till förändrad organisation genomförs minskar antalet nämndmyndigheter med nio nämndmyndigheter, åtta nämndmyndigheter får en ny organisation och en nämndmyndighets verksamhet slås samman med andra nämndmyndigheter. Därutöver kan antalet nämndmyndigheter förändras efter fortsatt utredning.
- Våra förslag om förändrad organisering bidrar till att förvaltningen blir mer ändamålsenligt organiserad, och skapar förutsättningar för en effektivare förvaltning. För den enskilda myndigheten är det inte alltid säkert att effektiviseringen blir särskilt stor, och det kan också i enskilda fall innebära vissa ökade kostnader.
- Den största kostnaden är att omvandla Säkerhets- och integritets-skyddsnämnden till en enrådighetsmyndighet, förändringen innebär att statens utgifter ökar med minst 5 miljoner kronor per år.
- När en verksamhet inrättas som en uppgift hos en annan myndighet finns möjligheter till effektivisering, men den är beroende av om det går att använda personal vid myndigheten också till andra uppgifter. Att göra om nämndmyndigheten till ett beslutsorgan inom en befintlig myndighet behöver inte innebära någon påverkan på verksamheten, samtidigt som en liten besparing kan göras på sikt.
- Våra förslag om utvecklad styrning och uppföljning bidrar till att göra förutsättningarna för enskilda nämndmyndigheter tydligare. Det kan även frigöra viss tid för regeringen och Regeringskansliet.

5.2 En mer ändamålsenlig förvaltning med större potential för effektivitet

Statskontorets förslag får flera konsekvenser för statsförvaltningen. Om våra förslag genomförs innebär det att antalet nämndmyndigheter minskar och att regeringen kan använda nämndmyndighetsformen mer ändamålsenligt, till sådan verksamhet som den är bäst lämpad för.

Att använda den mest lämpliga ledningsformen ökar möjligheten att se verksamhetsmässiga samband och möjliga synergier. Exempelvis kan det vara lättare att hitta synergier för verksamheter som kan bedrivas som en uppgift hos annan myndighet, och om uppgiften tas om hand av en myndighet med liknande uppgifter. Det kan öka möjligheten till effektiviseringar.

5.2.1 Mer enhetlig användning av nämndformen

Om det blir tydligare för vilka verksamheter som nämndmyndighetsformen är mest lämplig för kan det leda till att de verksamheter som organiseras som nämndmyndigheter blir mer lika varandra. Det innebär att statsförvaltningen kan bli mer överskådlig för medborgare och för företag.

Våra förslag kan också bidra till att göra förutsättningarna för nämndmyndigheter och särskilda beslutsorgan mer synliga, och göra det tydligare när den ena organisationen är lämpligare än den andra.

5.2.2 Tydligare ramar för nämndmyndigheter

Förslagen om att alla nämndmyndigheter ska ha en förordning med instruktion, enhetligare finansiering och att det bör regleras vilken myndighet som är värmyndighet gör nämndmyndigheternas förutsättningar och ramar för verksamheten tydligare. Förslaget att fler nämndmyndigheter ska få en fastställd budget kan dessutom innebära att dessa myndigheter blir mer oberoende i förhållande till sin värmyndighet.

Förslagen kan också bidra till att göra förväntningarna på värmyndigheterna tydligare.

5.2.3 För Regeringskansliet frigörs lite tid från den årliga uppföljningen som kan användas till omprövning

För Regeringskansliet innebär förslagen att det frigörs lite tid från årliga aktiviteter inom ramen för myndighetsstyrning till analyser och omprövning av verksamheter.

Det går att frigöra viss tid från de flesta av nämndmyndigheternas myndighetshandläggare, exempelvis tid för att analysera flera dokument (årsredovisningar, budgetunderlag och verksamhetsberättelse) då Regeringskansliet med våra förslag bara får en verksamhetsberättelse att analysera. Våra intervjuer visar att den tid som frigörs är ganska försumbar, eftersom handläggarna i praktiken inte tycks ägna så mycket tid åt dessa dokument.

Statskontoret bedömer att det för varje enskild nämndmyndighet som företrädare för regeringen inte längre har myndighetsdialog med, kan Regeringskansliet varje år potentiellt frigöra ett antal dagar till upp till två veckors arbete för en myndighetshandläggare. En av sju nämndmyndigheter som idag inte har myndighetsdialog föreslår vi ska bli enrådighetsmyndighet vilket inte sparar någon tid.

När nämndmyndigheter görs om till beslutsorgan ser vi inte att det frigör någon tid för att utse ledamöter.

Det är svårt att säga exakt hur ofta en omprövning av nämndmyndigheter ska göras. Det måste få variera, men det kanske är rimligt att åtminstone vart sjätte till åttonde år ställa sig de grundläggande frågorna om hur nämndmyndighetens verksamhet fungerar och om den är rätt organiserad.

5.2.4 För nämndmyndigheter frigörs tid samtidigt som ansvaret för verksamheten blir tydligare

När samtliga nämndmyndigheter ska ta fram en årlig verksamhetsberättelse i stället för en årsredovisning och budgetunderlag frigör det tid. Men det innebär också för några myndigheter att verksamheten och dess resultat inte presenteras i värdmyndighetens årsredovisning. När nämndmyndigheten behöver ta ställning till en egen verksamhetsberättelse kan det göra det tydligare för nämnden att den är ansvarig för ledningen av myndigheten och för resultatet. För några nämndmyndigheter frigörs även tid som tidigare lagts på att medverka vid myndighetsdialoger.

5.3 Organisationsalternativen kommer att kräva olika mycket arbetsinsatser

Vi bedömer att förslagen kommer skapa förutsättningar för bibehållen eller stärkt effektivitet i verksamheterna på längre sikt. För de enskilda myndigheterna behöver en närmare analys och beräkning göras i samband med en tidsplan för genomförandet. En sådan beräkning kan visa när organisationsförslaget blir effektivt i det enskilda fallet.

På kort sikt ser vi generellt att det uppstår en risk för tillfälliga avbrott i verksamheterna som kan påverka kvalitet och produktivitet. Vi bedömer att risken är särskilt stor i de fall då en nämndmyndighet ska göras om i sin helhet till en enrådighetsmyndighet eller om en del av verksamheten ska inordnas som en uppgift i en annan myndighet. Verksamheten ska då ledas och genomföras på ett annat sätt. I de fall som verksamheterna görs om till beslutsorgan är de riskerna mycket små då verksamheten i praktiken kan hanteras av samma ledamöter men i en annan organisationsform.

De olika organisationsförslagen innebär olika mycket arbetsinsatser och kostnader för att genomföras. Det varierar bland annat hur många lagar och förordningar som behöver justeras (se avsnitt 5.4). Därutöver skulle det kunna uppstå vissa kostnader kopplade till namnbyte.

5.3.1 Både risker och möjligheter när del eller hela nämndmyndigheten blir uppgift vid annan myndighet

Förslagen om att verksamheter vid Bokföringsnämnden, Forskarskattenämnden och Nämnden för hemslöjdsfrågor blir uppgifter vid annan myndighet innebär risker och möjligheter. Detta gäller också Överklagandenämnden för etikprövning, Centrala djurförsöksetiska nämnden och Patentombudsnämndens uppdrag om regeringen väljer att renodla dessa myndigheters uppgifter till annan myndighet.

Vi bedömer att kostnaderna för att genomföra verksamheterna inte påverkas nämnvärt när de blir uppgifter vid annan myndighet. Det kan uppstå verksamhetsmässiga synergier med den ordinarie verksamheten vid myndigheten. Det kan både handla om att personal från nämndmyndigheten kan användas till flera uppgifter hos den nya myndigheten. Eller att

uppgiften på den nya myndigheten kan lösas på färre personer genom att den fördelas på fler.

Samtidigt riskerar en uppgift som tillförs en myndighet med annan verksamhet att trängas undan i och med att den behöver konkurrera med myndighetens befintliga uppgifter.⁸² Uppgiften från nämndmyndigheten är inte längre kärnverksamhet. Den mottagande myndigheten behöver därför förbereda sig för att på bästa sätt ta emot verksamheten.

Det är också tänkbart att det finns större möjlighet till institutionellt minne om en tidigare nämndmyndighets verksamhet blir en ordinarie uppgift vid annan myndighet. Det följer i så fall av att en enrådig myndighet och styrelsemyndighet har mer heltidsanställd personal än en nämndmyndighet. Men vi har inte haft möjlighet att studera detta närmare.

När hela nämndmyndigheter inordnas som uppgifter vid annan myndighet avvecklas nämndmyndigheten. Då behövs det inte längre medel för arvoden och ersättningar till ordförande och viceordföranden. Samtidigt upphör kostnader som följer av att vara egen myndighet, såsom att ta fram vissa redovisningar och följa olika regelverk. Men dessa kostnader är generellt små och än mindre för nämndmyndigheter än för andra myndigheter. Det följer av att nämndmyndigheter är undantagna från olika administrativa regelverk (se kapitel 3). Verksamheten ska då i stället redovisas av den myndigheten som har fått uppgifterna.

5.3.2 När nämndmyndigheter görs om till beslutsorgan blir konsekvenserna för verksamheten liten

När en nämndmyndighet görs om till beslutsorgan är de verksamhetsmässiga förändringarna små. Detta gäller Gentekniknämnden, Fideikommissnämnden, Lokala värderingsnämnden och Oljekrisnämnden. Verksamheten kan fortsätta i stort sett orörd men i en ny organisationsform och med nya regelverk på plats.

⁸² Se Statskontoret. (2023:118). *Myndighetsanalys av Myndigheten för digital förvaltning (DIGG)*.

De myndigheter som Statskontoret föreslår ska bli beslutsorgan har värmyndigheter. Det innebär att det inte uppstår några större besparingar när verksamheten blir en del av en annan myndighet, myndigheterna har normalt inga lokaler som ska avvecklas. Men även för detta alternativ upphör vissa kostnader som följer med att vara myndighet.

När nämndmyndigheter görs om till beslutsorgan finns en risk att det kan bli mindre attraktivt för enskilda personer att bli ledamöter i beslutsorgan i stället för i en nämnd, just eftersom ledamöter inte är ledningen för myndigheten längre. Samtidigt visar Statskontorets tidigare studie om särskilda organ att om regeringen beslutar om organet och utser ledamöter ger det legitimitet och status till verksamheten.⁸³ Om regeringen fortsätter att utse ledamöter behöver inte möjligheten till rekrytering påverkas så mycket.

5.3.3 Vid sammanslagning av nämndmyndigheter finns liten besparingspotential

Förslaget att överföra verksamhet vid Notarienämden till Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag och till Statens ansvarsnämnd innebär en marginell besparing på sikt, eftersom Notarienämden har haft mycket få ärenden. Kostnaderna som hör till att vara en egen myndighet upphör då myndigheten avvecklas samtidigt som det finns vissa initiala kostnader med att genomföra sammanslagningen.

Generellt innebär sammanslagningar av nämndmyndigheter att statens budget årligen kan minska. Hur stor besparingen blir beror på i vilken utsträckning det går att rationalisera och minska antalet möten i och med sammanslagningen och i vilken utsträckning den mottagande nämnden behöver tillföras kompetens.

5.3.4 En större investering när nämndmyndighet görs om till enrådighetsmyndighet

Om regeringen gör om Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden till en enrådighetsmyndighet får myndigheten en större möjlighet att ta om hand om det växande antalet ärenden vid myndigheten. Enrådighet skapar också förutsättning för en starkt myndighetsledning då denna är heltidsanställd.

⁸³ Statskontoret. (2023). *Myndigheternas särskilda organ – Vad, hur och varför*, s. 44 och 69.

Vi bedömer att kostnaderna normalt ökar när en nämndmyndighet görs om till en enrådighetsmyndighet. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden behöver tillföras medel för myndighetsledning, viss tillkommande personal och administration till följd av krav som följer av att vara en enrådighetsmyndighet. Det handlar grovt uppskattat om att kostnaderna kommer att öka med minst fem miljoner kronor, vilket motsvarar myndighetsledning och viss förstärkning av administrativ personal. Den nya myndighetens samlade behov av personal och lokaler behöver regeringen däremot se över i en närmare beräkning.

Dessa ökade kostnader måste vägas mot att Statskontoret bedömer att det inte är långsiktigt hållbart att bedriva verksamheten som nämndmyndighet. Vi kommer därför till slutsatsen att det bör vara en effektiv lösning på sikt.

5.4 Flera lagar och förordningar behöver justeras

För att genomföra förslagen behöver Regeringskansliet arbeta fram förslag till justeringar i lagar, förordningar och förordningar med instruktion till nämndmyndigheter och andra myndigheter. Det gäller framför allt förordning med instruktion hos den myndighet som får överta en verksamhet, se sammanställning i bilaga 4. För de myndigheter som avvecklas ska regeringen också upphäva myndighetens instruktion.

För alla våra förslag utom två (Nämnden för hemslöjdsfrågor och Bokföringsnämnden) krävs att regeringen ser över lagstiftningen. I våra övriga förslag krävs olika omfattande ändringar i lag, beroende på vilken den nya organiseringen är samt hur lagen är formulerad. I förslagen på nämndmyndigheter som blir till en uppgift vid annan myndighet behöver sannolikt formuleringar i lagar ses över. I fallen där en nämndmyndighet blir till enrådighetsmyndighet eller särskilda beslutsorgan är det främst om ledningsformen framgår i lagen som ändringar behöver göras.

Förslagen som gäller Fideikommissnämnden innebär att regeringen behöver flytta huvudmannskapet för verksamheten.

5.5 Små besparingar för staten som helhet

De samlade besparingarna är små liksom de samlade effekterna på statens budget. Det följer av att kostnader framför allt flyttas inom staten, från nämndmyndighet till en annan myndighet i form av uppgift eller särskilt organ, men vissa utgifter kommer att uppstå för att täcka de initiala kostnaderna till följd av organisationsförslagen.

Våra förslag om att utreda vissa frågor vidare kräver vissa utredningsresurser hos Regeringskansliet. I de flesta fall bedömer vi att det behövs begränsade resurser, att det handlar om cirka två månaders utredningsarbete. I andra fall krävs en större utredningsresurs i form av ett regeringsuppdrag till en myndighet eller en statlig offentlig utredning. Regeringen kan då behöva tillföra resurser. Det gäller exempelvis frågan om organiseringen av övervakningsnämnderna. De möjliga organisationsförslagen som vi pekar på behöver utredas vidare och samordnas med andra pågående utredningsarbeten.

Årliga utgifter tillkommer om regeringen fullföljer vårt förslag om att göra om Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden till enrådgivningsmyndighet. Det kan också tillkomma vissa utgifter för de uppgifter, eller hela myndigheter, som blir uppgift vid annan myndighet.

Om regeringen utreder frågan om statlig medverkan i vissa nämndmyndigheter och kommer fram till att det inte krävs, alltså att vissa nämndmyndigheter kan avvecklas utan att verksamheten flyttas till annan myndighet, kan statens budget minska med motsvarande utgifter. Det får då konsekvenser för ledamöter och personal om verksamheten avvecklas.

Referenser

Ds 2012:08. *Nationell samordning av hemslöjden – en översyn av Nämnden för hemslöjdsfrågor.*

Finansdepartementet. (2024). *Ökad tydlighet i statens regionala indelning genom ändrad ansvarsfördelning av viss länsstyrelseverksamhet.* PM 2024-04-11.

Finansdepartementet. (2015). *Vägledning vid val av myndigheters ledningsformer.* PM 2015-12-10.

Forskarskattenämnden. *Om oss.* (Hämtad 2024-04-02).
<https://forskarskattenamnden.se/om-oss>

Kommittédirektiv 2022:95. *Ett förstärkt samhällsskydd och en minskad risk för återfall i brott.*

Kommittédirektiv 2024:40. *Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende.*

Proposition 1949:101. *Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om rätten till arbetstagares uppfinningar.*

Proposition 1971:138. *Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om försvarsuppfinningar.*

Proposition 1975:78. *Regeringens proposition om lagstiftningen angående ansvar för funktionärer i offentlig verksamhet, m.m.*

Proposition 1978/79:220. *Om samhällets tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m.fl.*

Proposition 1990/91:115. *Om vissa skollagsfrågor m.m.*

Proposition 1990/91:89. *Om förhandsbesked och dispenser i skattefrågor.*

Proposition 1993/94:124. *Ny lag om Allmänna arvsfonden.*

Proposition 1993/94:139. *Åligganden för personal inom hälso- och sjukvården m.m.*

Proposition 1994:95:89. *Förslag till alkohollag.*

Proposition 1997/98:136. *Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst.*

Proposition 2000/01:12. *Beskattning av utländska nyckelpersoner.*

Proposition 2002/03:50. *Etikprövning av forskning.*

Proposition 2006/07:133. *Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m.*

Proposition 2009/10:175. *Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt.*

Proposition 2009/10:202. *Auktorisation och tystnadsplikt för patentombud.*

Proposition 2009/10:80. *En reformerad grundlag.*

Proposition 2011/12:138. *Skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål.*

Proposition 2018/19:165. *Etikprövning av forskning – tydligare regler och skärpta straff.*

Proposition 2022/23:1. *Budgetpropositionen för 2023. Utgiftsområde 2. Samhällsekonomi och finansförvaltning.*

Proposition 2023/24:1. *Budgetpropositionen för 2024. Utgiftsområde 4. Rättsväsendet.*

Regeringsbeslut 2019-04-11. *Uppdrag att förbereda och genomföra överföring till Vetenskapsrådet av vissa uppgifter som rör verksamheten vid Gentekniknämnden. Ju2019/01452/DOM.*

Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

Riksdagsskrivelse 2009/10:KU19. *En reformerad grundlag.*

Riksrevisionen. (2017:15). *Samisk utbildning – dags för en omstart.*

Riksrevisionen. (2024:2). *Allmänna arvsfonden – pengar som söker mening.*

SOU 1993:15. *Svenska regler för internationell omfördelning av olja vid en oljekris.* Betänkande av Oljekrisnämndsutredningen.

SOU 2005:54. *Framtidens Kriminalvård.*

SOU 2006:98. *Ytterligare rätts säkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m.*

SOU 2008:118. *Styra och ställa – förslag till en effektivare statsförvaltning.*

SOU 2014:41. *Nya regler om aktiva åtgärder mot diskriminering.*

SOU 2020:79. *Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen.*

SOU 2023:12. *Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende.*

SOU 2023:58. *Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun.*

Statskontoret. (1997:7A). *Statens nämndmyndigheter.*

Statskontoret. (2012:36). *Skolväsendets överklagandenämnd. Organisering av en nämndmyndighet.*

Statskontoret. (2014:4). *Myndigheternas ledningsformer – en kartläggning och analys.*

Statskontoret. (2023). *Myndigheternas särskilda organ – Vad, hur och varför. Om offentlig sektor.*

Statskontoret. (2023:118). *Myndighetsanalys av Myndigheten för digital förvaltning (DIGG).*

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. (2023). *Årsredovisning 2023.*

Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden. *Framställning om ändring i lagen om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet.*
Ju2018/04361/Å.

Vetenskapsrådet. *En förändrad organisation av Gentekniknamnden.*
Ju2018/04276/DOM.

Överklagandenämnden för studiestöd. (2024). *Om myndigheten.*
(Hämtad 2024-04-12). <https://oks.se/om-myndigheten/>

Bilaga 1

Regeringsuppdraget

Regeringen

Regeringsbeslut

III 5

2023-11-23
FI2023/02994

Finansdepartementet

Statskontoret
Box 396
101 27 Stockholm

Uppdrag att göra en översyn av nämndmyndigheter

Regeringens beslut

Regeringen ger Statskontoret i uppdrag att analysera uppgifterna för och organiseringen av de myndigheter under regeringen som leds av en nämnd.

I uppdraget ingår att

- översiktligt kartlägga vad nämndmyndigheterna har för uppgifter och hur de är organiserade, vilka nämndmyndigheter som har vårdmyndigheter eller på annat sätt har administrativt stöd från andra myndigheter och vilka dessa vårdmyndigheter/andra myndigheter är,
- beskriva hur nämndmyndigheternas uppgifter och organisation regleras; i detta ingår bl.a. att sammanställa vilka nämndmyndigheter som styrs av en förordning med instruktion, har regleringsbrev och upprättar en årsredovisning samt hur övriga nämndmyndigheter löpande styrs och följs upp,
- översiktligt kartlägga omfattningen av respektive nämndmyndighets verksamhet i form av bl.a. budget, antal anställda och årsarbetskrafter,
- analysera om skälen för att bedriva verksamheten i form av en nämndmyndighet fortfarande föreligger,
- utifrån analysen, och vid behov, föreslå vilka nämndmyndigheter eller delar av nämndmyndigheters verksamhet som regeringen bör överväga att avveckla, samt till vilken eller vilka myndigheter eller andra aktörer som eventuellt kvarvarande uppgifter bör överföras,
- utifrån analysen, och vid behov, föreslå vilka nämndmyndigheter eller delar av nämndmyndigheters verksamhet som regeringen bör överväga att inordna i andra myndigheter,

Telefonväxel: 08-405 10 00
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Jakobsgränd 24
E-post: fi.registrator@regeringskansliet.se

- bedöma om den verksamhet som även fortsättningsvis bör hanteras i egna myndigheter har lämplig ledningsform och i förekommande fall lämplig värmyndighet,
- lämna förslag på hur regeringens styrning och uppföljning av nämndmyndigheter kan utvecklas, samt
- redogöra för de budgetära, verksamhetsmässiga och personella konsekvenserna av förslagen.

Närmare om uppdraget

Vid bedömningen av vilka uppgifter som regeringen bör överväga att inordna i andra myndigheter ska vid behov möjligheten att organisera verksamheten i särskilda beslutande organ inom en myndighet belysas. Statskontoret får också lämna förslag på andra organisationsförändringar, t.ex. sammanslagningar av flera nämndmyndigheter, i syfte att dra nytta av skalfördelar eller på annat sätt öka statsförvaltningens effektivitet och motverka fragmentisering. Myndigheten bör i detta sammanhang särskilt fokusera på de nämndmyndigheter som hanterar få ärenden, saknar egen personal eller inte tidigare har varit föremål för översyn. Statskontoret ska också analysera och bedöma om Regeringskansliet bör vara värmyndighet åt nämndmyndigheter.

Statskontoret ska beakta andra initiativ beslutade av regeringen eller Regeringskansliet som berör de myndigheter som omfattas av översynen eller som rör närliggande frågor, t.ex. utredningen om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (dir. 2023:132) och arbetet med anledning av förslagen i betänkandet Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende (SOU 2023:12).

Valmyndigheten, Fondtorgsnämnden, Harpsundsnämnden och Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten omfattas inte av uppdraget.

Statskontoret ska löpande informera Regeringskansliet (Finansdepartementet) om uppdragets genomförande. Statskontoret ska under uppdragets genomförande ha kontakt med de berörda nämndmyndigheterna, Arbetsgivarverket och andra relevanta myndigheter.

Statskontoret ska senast den 13 juni 2024 redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Finansdepartementet).

Bakgrund

Statsförvaltningen ska vara organiserad på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt. Regeringen bedömer att antalet myndigheter bör minska, att statsförvaltningen behöver bli mindre fragmenterad och att myndigheterna bör fokusera mer på sina kärnuppgifter. Regeringen har därför aviserat att flera steg kommer att tas för att effektivisera statsförvaltningen genom ytterligare omprövning av det offentliga åtagandet och analys av myndigheternas organisering (prop. 2022/23:1 utg.omr. 2 avsnitt 4.5.1 och prop. 2023/24:1 utg.omr. 2 avsnitt 4.5.1).

Med nämndmyndigheter avses de myndigheter under regeringen som leds av en nämnd (myndighetsförordningen 2007:515). Av 2010 års förvaltningspolitiska proposition framgår att nämndmyndighetsformen kan förekomma för myndigheter med väl avgränsade frågor och att uppgifterna ofta är reglerade i lag (prop. 2009/10:175 s. 110). Vissa nämnder har en domstolsliknande karaktär. Det är vanligt att en värdmyndighet sköter administrationen och anställer personal, medan nämnden ansvarar för verksamheten. Om regeringen har bestämt att myndigheten ska ha ett eget kansli leds det i regel av en chef som ska följa de direktiv och riktlinjer som nämnden beslutar. Nämnden ansvarar inför regeringen för nämndens verksamhet oavsett om nämnden är knuten till en värdmyndighet eller om den har en chef för ett eget kansli. Av den förvaltningspolitiska propositionen framgår också att ledningsformen nämndmyndighet ska användas sparsamt och att en förutsättning bör vara att ett kollektivt beslutsfattande är nödvändigt för den aktuella verksamheten.

Den 1 januari 2023 fanns det 47 nämndmyndigheter (Statsförvaltningen i korthet, Statskontoret 2023). Av dessa hade drygt hälften färre än en årsarbetskraft (Fakta om statsförvaltningen 2023, Öppna data, Statskontoret).

En stor del av nämndmyndigheterna har uppgifter som är reglerade i lag. Vissa nämndmyndigheter styrs av en förordning med instruktion, har regleringsbrev och lämnar egna årsredovisningar och budgetunderlag, men inte alla. Regeringskansliet genomför vidare sällan löpande s.k. myndighetsdialoger med nämndmyndigheternas ledning. Det finns en risk

för att nämndmyndigheter som står utanför den årliga processen för styrning och uppföljning inte blir föremål för en systematisk analys på samma sätt som andra myndigheter, vilket bl.a. kan medföra att verksamheten sällan omprövas.

Att nämndmyndigheterna vanligtvis är små innebär att de blir sårbara och riskerar att leda till relativt sett höga administrativa kostnader (se även Kostnader för små myndigheter, Statskontoret 2017:112). Utmaningar med ledningsformen lyfts även fram i andra rapporter från Statskontoret (Statskontoret 2012:36 och 2017:20), där det bl.a. framgår att otydliga ansvarsförhållanden kan ha en negativ inverkan på arbetsmiljön, verksamhetsutvecklingen och ansvarsutkrävandet vid myndigheterna.

För flera av nämndmyndigheterna har varken deras uppgifter eller organisation omprövats sedan myndigheterna inrättades. Det har heller inte tidigare gjorts någon systematisk och samlad genomgång av om det är motiverat att nämndmyndigheterna bedriver verksamheten på det sätt som görs i dag. För att säkerställa en sammanhållen, effektiv och mindre fragmenterad statlig förvaltning finns det mot denna bakgrund behov av en samlad översyn av nämndmyndigheterna.

På regeringens vägnar

Erik Slottner

Ulrika Johansson Jordan

Kopia till

Alkoholsortimentsnämnden
Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård
Arvfondsdelegationen
Bokföringsnämnden
Centrala djurförsöksetiska nämnden
Delegationen för folkrättsliggranskning av vapenprojekt
Domarnämnden
Fideikommissnämnden
Forskarskattenämnden
Gentekniknämnden
Granskningsnämnden gör försvarsuppfinningar
Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd
Högskolans avskiljandenämnd
Klimatpolitiska rådet
Krigsförsäkringsnämnden
Lokala säkerhetsnämnden vid kärntekniska anläggningen Forsmark
Lokala säkerhetsnämnden vid kärntekniska anläggningen Oskarshamn
(Simpevarp)
Lokala säkerhetsnämnden vid kärntekniska anläggningen Ringhals
Notariennämnden
Nämnden för hemslöjdsfrågor
Nämnden för prövning av oredlighet i forskning
Nämnden för styrelserepresentationsfrågor
Nämnden mot diskriminering
Oljekrisnämnden
Patentombuds-nämnden
Riksvärderingsnämnden
Rättshjälpsnämnden
Sameskolstyrelsen
Skatterättsnämnden
Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor
Skolväsendets överklagandenämnd
Statens ansvarsnämnd
Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar
Statens skaderegleringsnämnd
Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd
Statens överklagandenämnd
Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden
Utrikesförvaltningens antagningsnämnd
Överklagandenämnden för etikprövning
Överklagandenämnden för högskolan
Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag

Bilaga 2

Så har vi genomfört uppdraget

I denna bilaga redogör vi för vilka metoder vi har använt oss av i genomförandet av uppdraget. Informationen i översynen är från 2022, och för vissa aspekter från 2020 till 2022.

Uppgifter från offentligt tryck, intervjuer och enkäter

Vi har analyserat offentligt tryck såsom propositioner, förordningar med instruktion och andra författningar för att kartlägga nämndmyndigheternas uppgifter, motiven bakom inrättandet och sammansättning av ledamöter och värdmyndighet. I den utsträckning myndigheterna har årsredovisningar och verksamhetsberättelser har dessa studerats för att kartlägga myndigheternas verksamhet och kostnader.

Vidare har vi intervjuat tjänstemän inom Regeringskansliet med ansvar för aktuella nämndmyndigheter för att få information om bland annat myndigheternas uppdrag och organisation, och Regeringskansliets styrning och uppföljning av myndigheterna.

Där vi saknat tillräckligt med underlag om nämndmyndigheternas verksamhet har vi även intervjuat ordföranden, i något fall tillsammans med kanslichef, vid 14 nämndmyndigheter. Frågorna rörde bland annat förutsättningar för verksamheten och eventuella synergier med andra verksamheter. Vi har även intervjuat Kammarkollegiet och Kriminalvården, som är värdmyndigheter till nio olika nämndmyndigheter respektive 24 övervakningsnämnder, om deras stöd till nämndmyndigheterna.

Därutöver har vi intervjuat personer med särskilda kunskaper om konstitutionella frågor och domstolsväsendet och genomfört en fokusgrupp med erfarna tjänstemän inom Regeringskansliet som underlag till våra förslag om utvecklad styrning och uppföljning.

Alla nämndmyndigheter i uppdraget har även besvarat en enkät om bland annat myndighetens verksamhet, antalet sammanträden och om det finns annan information som är bra att känna till om myndigheten. I enkäten fick de även möjlighet att bekräfta eller ändra grundläggande information utifrån vår kartläggning. Övervakningsnämnderna och den lokala värderingsnämnden fick i stället för enkäten några anpassade frågor.

Vår analysmodell för nämndmyndighetsformen

Modellen kan användas för att bedöma om nämndmyndighetsformen är ändamålsenlig och lämplig för en verksamhet (se Figur 2 i kapitel 3).

I steg 1 bedöms behovet av kollektivt beslutsfattande. Det kan behövas när ärendena kräver en bred eller en specifik kompetens eller när ärendena som besluten gäller är så pass ingripande för den enskilde att beslutsfattandet kan likställas med en domstol. Om behovet av kollektivt beslutsfattande saknas finns sannolikt inget skäl för att använda nämndformen men om svaret är ja fortsätter analysen.

I steg 2 bedöms om det finns ett starkt behov av en organisatorisk gräns mot annan verksamhet, myndighet eller organisation. Det kan behövas oberoende och integritet i verksamheten för att värna rättssäkerheten eller behov av att begränsa politisk styrning och påverkan från andra intressen.

I steg 3 bedöms om nämndformen är funktionell för att utföra verksamheten. Uppdraget bör vara avgränsat till ett specifikt område eller fråga samt begränsad i sin omfattning. Verksamheten bör också kunna hanteras genom beslut vid sammanträden och inte behöva hanteras utanför det formatet, såsom att ge råd eller ta fram kunskapsunderlag. Ärendemängden bör vara begränsad till att kunna hanteras genom ett mindre antal möten per år då ärendenas natur inte kräver mer skyndsam hantering än så. Om svaren i steg 1 till 3 är ja bedöms nämndformen vara lämplig för verksamheten.

I steg 4 bedöms om det finns en annan nämndmyndighet som verksamheten kan slås samman med. Om svaret är nej fortsätter nämndmyndigheten att vara en egen verksamhet. Om svaret är ja bör det övervägas att slå samman nämnden med en annan nämnd.

Bilaga 3

Nämndmyndigheter i Statskontorets översyn

I denna bilaga följer en översiktlig beskrivning av nämndmyndigheterna som ingår i Statskontorets översyn. Beskrivningarna utgår från det som varit av särskilt intresse i uppdraget.

Läsanvisning

Beskrivningarna är ordnade departementsvis och är strukturerade utifrån fem rubriker. Vi redogör kortfattat för nämndmyndigheternas uppgifter, vilka författningar som styr uppgifterna eller sammansättningen i nämnden, antalet ledamöter och deras kompetenskrav och om nämndmyndigheten har en värdmyndighet och/eller ett eget kansli. Därefter presenteras nämndmyndighetens omfattning i form av antalet ärenden, årsarbetskrafter 2022 och kostnader. Vi anger de totala kostnaderna i genomsnitt för 2020–2022 på grund av att det finns variationer mellan åren i vissa myndigheters kostnader. Slutligen beskriver vi kortfattat nämndmyndigheternas historik i form av motiv och år för inrättandet. Våra beskrivningar utgör inte några fullständiga beskrivningar av myndigheterna.

Beskrivningarna varierar i omfattning beroende på vilken information vi har om respektive nämndmyndighet. Uppgifterna är hämtade i offentligt tryck, från intervjuer med departementen och från enkätsvar från nämndmyndigheterna.

Arbetsmarknadsdepartementet

Nämnden för styrelserepresentationsfrågor

Uppgifter

Myndigheten prövar frågor om tillstånd enligt lagen om styrelserepresentation för de privatanställda (1987:1245) och om undantag enligt samma lag.

Författningar

Förordning (2007:909) med instruktion för Nämnden för styrelserepresentationsfrågor och lag (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Sammansättning och organisation

Nämnden består av en ordförande och åtta andra ledamöter. Ordföranden, som ska vara eller ha varit ordinarie domare, utses bland personer som inte kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. Övriga ledamöter utses efter förslag av Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Regioner, Arbetsgivaralliansen, Fremia, Landsorganisationen i Sverige och Tjänstemännens Centralorganisation. För ordföranden och varje annan ledamot utses en ersättare. Kammarkollegiet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Vissa år sammanträder inte myndigheten alls. Myndigheten uppger att de under de senaste årtiondena har haft ett mycket lågt antal ärenden. Myndigheten hade 0 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2021–2022 var 66,5 tkr per år.

Historik

Myndigheten har en föregångare i Dispensnämnden som inrättades i samband med lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar (prop. 1972:116). Lagen ändrades den 1 juli 1976 och nämnden fick sitt nuvarande namn. Nu gällande lag trädde i kraft den 1 januari 1988.

Nämnden mot diskriminering

Uppgifter

Myndigheten har i uppgift att bl.a. pröva frågor om vitesföreläggande enligt diskrimineringslagen. Diskrimineringsombudsmannen och centrala arbetstagarorganisationer kan initiera ärenden hos nämnden.

Författningar

Förordning (2008:1328) med instruktion för Nämnden mot diskriminering och Diskrimineringslagen (2008:567).

Sammansättning

Nämnden ska bestå av en ordförande, en vice ordförande och elva andra ledamöter. Ordföranden, vice ordföranden och ytterligare två ledamöter i nämnden utses bland personer som inte företräder arbetsgivar- eller arbetstagarintressen eller organisation som representerar en viss diskrimineringsgrund. Ordföranden och vice ordföranden ska vara jurist och ha erfarenhet av tjänstgöring som domare. Någon av dessa ledamöter ska även ha särskild kunskap om utbildningsområdet. Följande föreslår en ledamot vardera Arbetsgivarverket, Sveriges Kommuner och Regioner, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens Centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation. Dessutom utses en ledamot bland personer som kan anses företräda privata arbetsgivarintressen, en bland personer som kan anses företräda etniska eller religiösa minoriteter i Sverige, en efter förslag av Funktionsrätt Sverige, och en efter förslag av Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter. För varje ledamot ska det finnas en personlig ersättare. Kammarkollegiet är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Sedan nämnden tillkom 2009 har den besvarat sammanlagt elva remisser och avgjort två beslut. Nämnden sammanträder vid behov till följd av inkomna ärenden. Myndigheten hade 0 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 343 tkr per år.

Historik

Myndigheten bildades år 2009 i samband med inrättandet av Diskrimineringsombudsmannen (DO). De två tidigare nämnderna, Jämställdhetsnämnden och Nämnden mot diskriminering, slogs samman. Det motiverades dels

genom att myndigheterna hade ett begränsat antal ärenden och för att möjliggöra en enhetlig tillämpning av lagstiftningen. Dels handlade det om att underlätta för den som ska vända sig till nämnden (prop.2007/08.95).

Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar

Uppgifter

Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar (SNAU) har till uppgift att avge utlåtanden enligt lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar.

Författningar

Förordning (2007:908) med instruktion för Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar och lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av en ordförande och sex ledamöter. Ordföranden och två ledamöter förordnas av regeringen för viss tid bland personer som inte kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. Ordföranden och vice ordförande ska vara lagkunniga och ha domarerfarenhet. En ledamot ska ha särskild insikt och erfarenhet i patenträttsliga och förbundna frågor. Övriga ledamöter ska vara erfarna och kunniga i arbetsförhållanden, två såsom representanter för arbetsgivarsidan och två för arbetstgarsidan. Regeringen förordnar för varje ledamot en ersättare.

Kammarkollegiet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden har endast sammanträden för att hantera de ärenden som kan vara aktuella. Myndigheten hade 0,04 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 93 tkr per år.

Historik

SNAU inrättades år 1950 i samband med att lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar antogs. Nämnden tillkom för att ge vägledning till arbetstagare och arbetsgivare i frågan om hur ersättning för överlåten rätt till uppfinning ska beräknas. SNAU ska även ge utlåtande i andra frågor rörande lagens tillämpning för att förebygga att tvister i större utsträckning hänskjuts till domstol (prop. 1949:101).

Finansdepartementet

Bokföringsnämnden

Uppgifter

Bokföringsnämnden (BFN) har i uppgift att utveckla god redovisningssed. Nämnden ger ut regler och informationsmaterial om bokföringslagen och årsredovisningslagen.

Författningar

Förordning (2017:153) med instruktion för Bokföringsnämnden.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av högst elva ledamöter. Nämnden har ett eget kansli. Finansinspektionen är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder åtta till tio gånger per år. År 2020–2022 gav BFN omkring 5 allmänna råd per år, lämnade 24 yttranden över författningsförslag m.m. per år och mellan 0 och 1 domstolsyttranden per år.

Myndigheten hade 6,5 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 11,7 miljoner per år.

Historik

BFN inrättades den 1 juli 1976 då kretsen för bokföringsskyldiga vidgas väsentligt i samband med ny bokföringslag. För att möta behov av information och utbildning föreslås en nämnd för bokförings- och redovisningsfrågor (prop. 1975:104).

Forskarskattenämnden

Uppgifter

Myndigheten prövar om de förutsättningar för skattelättnader som anges i 11 kap. 22 § inkomstskattelagen (1999:1229) är uppfyllda.

Författningar

Förordning (2007:786) med instruktion för Forskarskattenämnden, lagen (1999:1305) om Forskarskattenämnden och 11 kap. 23 a § inkomstskattelagen (1999:1229).

Sammansättning och organisation

Forskarskattenämnden består av sex ledamöter och fem ersättare. Regeringen utser bland ledamöterna en ordförande och en vice ordförande samt bland ersättarna en ersättare för vice ordföranden. Dessa tre ska ha särskild insikt i beskattningsfrågor. Övriga ledamöter och ersättare ska ha särskild insikt i företagslednings-, forsknings- eller produktutvecklingsfrågor. Föreningen Svenskt Näringsliv ska ges möjlighet att lämna förslag till en ledamot och en ersättare, Vetenskapsrådet två ledamöter och två ersättare och Verket för innovationssystem en ledamot och en ersättare. Skatterättsnämnden och Forskarskattenämnden har ett gemensamt kansli. Skatteverket är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder omkring åtta gånger per år. År 2020, 2021 och 2022 meddelade myndigheten 927, 1 062 och 1 210 beslut. Myndigheten hade 2 årsarbetskrafter år 2022. Forskarskattenämndens totala kostnader i genomsnitt år 2020–2022 var 1,8 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten har funnits sedan år 1985 men fick sin nämndform år 2001 till följd av att fler personalkategorier omfattas i ny lag om beskattning av utländska forskare. Skälen för inrättandet var bl.a. möjligheten till snabba och slutliga beslut (prop. 2000/01:12).

Krigsförsäkringsnämnden

Uppgifter

Krigsförsäkringsnämnden ansvarar för frågor om försäkring mot krigsriser m.m. enligt 4 kap. lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m. Myndigheten har i uppgift att följa försäkringsmarknadens utveckling, fastställa villkoren för sådan försäkring som nämnden meddelar samt se över gällande krigsbrottsavtal och återförsäkringsavtal.

Författningar

Förordning (2007:842) med instruktion för Krigsförsäkringsnämnden och lag (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av högst sju ledamöter. Ledamöter och ersättare utses av regeringen efter förslag av nämnden, varav en av ledamöterna ska utses till ordförande och en till vice ordförande. Nämndens förslag ska även beakta jämn könsfördelning. För ledamöterna ska det finnas ersättare. Finansinspektionen är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder fyra gånger per år. Myndigheten hade 0,2 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 539 tkr per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1960 och har två föregångare, Statens krigsförsäkringskommission som inrättades år 1914 och avvecklades efter första världskriget och Statens krigsförsäkringsnämnd som inrättades år 1938 och avvecklades efter andra världskriget.

Skatterättsnämnden

Uppgifter

Skatterättsnämnden meddelar bindande förhandsbesked i skattefrågor. Denna möjlighet är tänkt för frågor där svaret inte omedelbart framgår av lagtext eller praxis.

Författningar

Förordning (2007:785) med instruktion för Skatterättsnämnden och lagen (1998:189) om förhandsbesked i skattefrågor.

Sammansättning och organisation

Skatterättsnämnden består av högst fjorton ledamöter och högst tio ersättare. Ledamöter och ersättare förordnas av regeringen för högst fyra år i taget. Skatterättsnämnden och Forskarskattenämnden har ett gemensamt kansli. Skatteverket är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder 13–14 gånger per år. Myndigheten meddelade 114 beslut år 2022 och uppger att antalet beslut inte har varierat mycket de senaste åren. Myndigheten hade 9 årsarbetskrafter år 2022. Skatterätts-

nämndens totala kostnader i genomsnitt år 2020–2022 var 14,5 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1991. Riksskatteverket hade tidigare en nämnd för rättsärenden (rättsnämnden). Skatteförenklingskommittén föreslog en utbrytning av rättsnämnden från Riksskatteverket för att åstadkomma en förkortning av handläggningstiderna. Myndigheten fick då sitt nuvarande namn (prop. 1990/91:89).

Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor

Uppgifter

Myndigheten prövar bl.a. överklaganden av beslut om ersättning för arbetsskada.

Författningar

Förordning (2007:830) med instruktion för Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m., förordningen (SKOLFS 1991:47) om ersättning vid personskada till elev i viss gymnasieskolutbildning, den upphävda förordningen (AMSFS 1992:5) om ersättning vid ideell skada till elev i arbetsmarknadsutbildning m.m. samt förordningen (1998:1785) om ersättning vid skada till deltagare i vissa arbetsmarknadspolitiska program m.m.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av tre ledamöter. För ordföranden ska det finnas en personlig ersättare (vice ordförande) och för varje övrig ledamot ska det finnas två personliga ersättare. Ordföranden och vice ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Kammarkollegiet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder tio gånger per år och har omkring 113 ärenden per år. Myndigheten hade 2 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 2,2 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten inrättades i anslutning till de statliga trygghetsavtalen den 30 oktober och 14 december 1972. Dessa avtal har senare ersatts av avtalet den 31 januari 1986 om ersättning vid personskada (PSA).

Statens ansvarsnämnd

Uppgifter

Statens ansvarsnämnd har i uppgift att pröva frågor om disciplinansvar, åtalsanmälan, avskedande, avstängning och läkarundersökning med tvång beträffande statligt anställda i högre befattningar. Nämndens beslut kan inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:831) med instruktion för Statens ansvarsnämnd och lagen (1994:260) om offentlig anställning och 15 § lagen (1994:261) om fullmaktsanställning.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av fem ledamöter. För varje ledamot, utom ordföranden och vice ordföranden, ska det finnas en personlig ersättare. Ordföranden och vice ordföranden ska vara jurister och ha erfarenhet som domare. Svea hovrätt är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder fyra till sex gånger per år. Under år 2012–2022 avgjordes i genomsnitt nio behöriga anhängiggjorda ärenden per år. Myndigheten hade 0,05 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 167 tkr per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1976 med syfte att skapa en fristående instans för bedömning av högre befattningshavares disciplinansvar (prop. 1975:78).

Statens skaderegleringsnämnd

Uppgifter

Statens skaderegleringsnämnd avger yttranden i ärenden som rör ersättning för personskada eller annan skada på begäran av statliga myndigheter. Nämnden prövar även Kammarkollegiets beslut om statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering och beslut om ersättning för personskada orsakad av vaccin mot sjukdomen covid-19.

Författningar

Förordning (2007:826) med instruktion för Statens skaderegleringsnämnd, lagen (2016:417) om statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering och lagen (2021:1070) om statlig ersättning för personskada orsakad av vaccin mot sjukdomen covid-19.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av högst fem ledamöter, där en är ordförande och en är vice ordförande. Ledamöterna ska vara jurister med erfarenhet som domare. Hos nämnden finns sakkunniga med erfarenhet av skaderegleringsarbete inom försäkringsverksamhet som utses av regeringen för en bestämd tid. Kammarkollegiet är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder omkring fem till åtta gånger per år. Myndigheten hade 0,25 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 64 tkr per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1994, med en föregångare i Försvarets skaderegleringsnämnd från 1965. Försvarmakten skulle inte i egen regi bevaka och driva in fordringar. Vid Kammarkollegiet föreslogs en rådgivande nämnd, Statens skaderegleringsnämnd, med uppgift att avge yttrande i sådana ersättningsärenden som kollegiet hänskjuter dit (prop. 1992/93:100).

Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd

Uppgifter

Myndighetens uppgift är att bl.a. pröva frågor om undantag från reglerna om grupplivförsäkring enligt avtal om statlig tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S) och utöva arbetsgivarens befogenheter enligt vissa statliga pensionsbestämmelser.

Författningar

Förordning (2007:833) med instruktion för Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd och förordning (1991:1427) om tjänstepension för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av åtta ledamöter. För varje ledamot, utom ordföranden och vice ordföranden, ska det finnas en personlig ersättare. Vice ordföranden utses av regeringen. Tre ledamöter och deras ersättare, dock inte ordföranden och vice ordföranden, utses av regeringen efter förslag av de statsanställdas huvudorganisationer. Statens tjänstepensionsverk är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder två till fyra gånger per år. År 2020–2022 fattade myndigheten under tio beslut per år. Myndigheten hade 0,03 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna år 2020–2022 var i genomsnitt 68 tkr per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1988. Motivet till inrättandet är oklart.

Statens överklagandenämnd

Uppgifter

Statens överklagandenämnd (SÖN) prövar överklaganden av statliga myndigheters anställningsbeslut. Nämnden prövar också vissa beslut om militär utbildning inom Försvarsmakten och utbildning i skydd mot olyckor. Nämndens beslut kan inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:835) med instruktion för Statens överklagandenämnd, förordning (2003:477) om utbildning i skydd mot olyckor och lag (1994:1809) om totalförsvarspflicht.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av minst sju ledamöter där en är ordförande och minst en är vice ordförande. Ordförande och vice ordförande ska vara eller ha varit ordinarie domare. I den utsträckning det behövs ska det finnas ersättare för ledamöterna. Kammarkollegiet är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder omkring 20–22 gånger per år. Myndigheten avgör omkring 430 ärenden per år. Myndigheten hade 3,5 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 5,9 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 2008 med en föregångare i Överklagandenämnden för totalförsvaret (ONT) från år 1995. Tidigare prövade regeringen beslut i anställningsärende men överklagandena fördes över till nämnden för att befria regeringen från förvaltningsärenden (prop. 2006/07:1, utg.omr. 2).

Försvarsdepartementet

Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt

Uppgifter

Myndigheten ansvarar för att genomföra folkrättslig granskning av myndigheters projekt om studium, utveckling, nyanskaffning eller modifiering av vapen eller stridsmetoder.

Författningar

Förordning (2007:936) om folkrättslig granskning av vapenprojekt och artikel 36 i 1977 års tilläggsprotokoll I till Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 angående skydd för krigets offer (SÖ 1953:14–17, SÖ 1979:22).

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av högst åtta ledamöter. Regeringskansliet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder fyra gånger per år och avgör två till fyra beslut per år. Myndigheten hade 0 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 11 tkr per år.

Historik

Myndigheten bildades 1994 och har en föregångare i Vapenprojektdelegationen från 1974.

Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar

Uppgifter

Myndigheten utför de uppgifter som följer av lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar.

Författningar

Förordning (2007:855) med instruktion för Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar och lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar.

Sammansättning och organisation

Nämnden består av ordförande och sex andra ledamöter. För ledamöterna finns ersättare till det antal regeringen bestämmer. Ledamöter och

ersättare förordnas av regeringen. Patent- och registreringsverket är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder fem gånger per år. Vi saknar uppgift om ärendemängd. Myndigheten hade 0,1 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 94 tkr per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1942. Då infördes en lagstiftning avsedd att garantera sekretessen kring uppfinningar av betydelse för försvaret och göra det möjligt för staten att utnyttja sådana uppfinningar (prop. 1971:138).

Riksvärderingsnämnden

Uppgifter

Riksvärderingsnämnden handlägger besvärärenden angående ersättning enligt förfogandelagen (1976:262) och ransoneringslagen (1976:268). Vidare ska nämnden verkställa prissättning i taxa av egendom eller tjänst som tas i anspråk genom förfogande. Nämnden ska också ha kännedom om förhållanden av betydelse för verksamheten och med uppmärksamhet följa utvecklingen. En lokal värderingsnämnds beslut kan överklagas hos Riksvärderingsnämnden. Riksvärderingsnämndens beslut kan inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:859) med instruktion för Riksvärderingsnämnden, förfogandelagen (1978:262), ransoneringslagen (1978:268) och förfogandeförordningen (1978:558).

Sammansättning och organisation

Nämnden består av ordförande och fyra andra ledamöter. För varje ledamot finns en eller flera ersättare. Ledamöterna ska vara svenska medborgare. Den som är underårig eller i konkurstillstånd eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte utöva befattning som ledamot. Ordföranden och ytterligare en ledamot ska vara eller ha varit ordinarie domare. Ledamot ska ha avlagt domared innan tjänstgöring i nämnden. Regeringskansliet är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder en gång per år eller mindre. Myndigheten har inte avgjort några ärenden de senaste åren. Myndigheten hade 0,02 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 0 kr.

Historik

Riksvärderingsnämnden inrättades år 1916. Motivet till inrättandet är oklart.

Lokal värderingsnämnd

Uppgifter

Enligt förfogandeförordningen (1978:558) ska det i varje län finnas lokala värderingsnämnder till det antal och med de verksamhetsområden som fastställs av länsstyrelsen efter samråd med Försvarmakten. En lokal värderingsnämnd handlägger ärenden om ersättning och nämndens beslut kan överklagas hos Riksvärderingsnämnden.

Författningar

Förordning (2007:858) med instruktion för de lokala värderingsnämnderna, förfogandelagen (1978:262), ransoneringslagen (1978:268) och förfogandeförordningen (1978:558).

Sammansättning och organisation

En lokal värderingsnämnd består av ordförande och två andra ledamöter. Ledamöterna i lokal värderingsnämnd utses av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Uppdrag att vara ledamot får bara den undandraga sig som har fyllt sextio år eller har haft sådant uppdrag i tre år eller har förhinder på grund av sin tjänst. Ledamot ska ha allmän erfarenhet i ersättnings- och värderingsfrågor. Ledamot i lokal värderingsnämnd för visst slag av egendom ska ha ingående erfarenhet av värdering av sådan egendom.

Verksamheternas omfattning

Länsstyrelsen i Halland har förordnat en lokal värderingsnämnd med en ordförande och två ledamöter samt ersättare för samtliga. Vidare har de utsett ett ombud för staten. Antalet ledamöter och deras verksamhetsområden har bestämts i samråd med Försvarmakten. Nämnden har utsetts i händelse av krig och har i dagsläget inga ärenden eller kostnader knutna till sig.

Historik

De lokala värderingsnämnderna inrättades år 1916 i samband med inrättandet av Riksvärderingsnämnden.

Justitiedepartementet

Domarnämnden

Uppgifter

Myndigheten lämnar förslag till regeringen i ärenden om utnämning av ordinarie domare eller hyresråd. Nämnden ska också bedriva ett aktivt och långsiktigt arbete för att främja rekryteringen av ordinarie domare.

Författningar

Förordning (2010:1793) med instruktion för Domarnämnden, lagen (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare, lagen (2014:414) om nomineringar till Europeiska unionens domstol och europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

Sammansättning och organisation

Nämnden består av nio ledamöter. Fem ledamöter ska vara, eller ha varit, ordinarie domare. Två ledamöter ska vara jurister verksamma utanför domstolsväsendet, varav en ska vara advokat. Två ledamöter ska representera allmänheten. För varje ledamot ska det finnas en personlig ersättare. De ledamöter och ersättare som ska vara jurister verksamma utanför domstolsväsendet förordnas på förslag av Arbetsgivarverket, Sveriges Kommuner och Regioner, och Sveriges advokatsamfund (ska nominera advokater). Samtliga personer som nomineras bör ha kunskap om och erfarenhet av rekryteringsfrågor och andra arbetsgivarfrågor. Myndigheten har ett eget kansli. Domarnämnden har ingen värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder elva gånger per år och har omkring 100 ärenden per år. Myndigheten hade 7 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 8,8 miljoner kronor per år.

Historik

Domarnämnden inrättades år 2008 för att stärka kvaliteten i metod och bedömning bakom förslagen till vem som ska anställas som domare (prop. 2007/08:113). Myndigheten ersatte då Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet som inrättades år 1975.

Fideikommissnämnden

Uppgifter

Fideikommissnämnden handlägger avvecklings- och permutationsärenden för fideikommiss.

Författningar

Förordning (2007:1074) med instruktion för Fideikommissnämnden, lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss och permutationslagen (1972:205).

Sammansättning och organisation

Nämnden består av ordförande och fyra ledamöter, vilka utses av regeringen för en tid av fem år eller, vid komplettering av nämnden, för återstående tid av löpande period. Ersättare utses till det antal regeringen bestämmer. Kammarkollegiet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder två till fyra gånger per år. Nämndens arbetsbörda har minskat de senaste åren och det finns inte särskilt många sökande. Myndigheten hade 0,25 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 522 tkr per år.

Historik

Fideikommissnämnden tillkom år 1964 i samband med att lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss antogs. Myndigheten inrättades för att skapa samförstånd, ansvara för reformen i sin helhet och för att bygga upp kunskap om frågor som kan uppstå i samband med avvecklingen (prop. 1963:5).

Notarienämbden

Uppgifter

Nämnden beslutar enligt förordning (2007:1076) med instruktion för Notarienämbden om föreskrifter för notarietjänstgöringen. Nämndens beslut kan inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:1076) med instruktion för Notarienämbden och notarietjänstgöringslagen (1990:469).

Sammansättning och organisation

Nämnden består av högst sex personer. För varje annan ledamot än ordföranden finns en ersättare. Kammarrätten i Jönköping är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Myndigheten sammanträder omkring nio gånger per år och prövar omkring tre överklaganden per år. Myndigheten hade 0,15 årsarbetskrafter år 2022. De totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 97 tkr per år (år 2020 uppgick de totala kostnaderna till 42 tkr och 140 tkr år 2021 respektive år 2022).

Historik

Notarienämbden tillkom år 1972. Dessförinnan handlades tillsättningsärenden av notarietjänster vid hovrätterna. Sedan den 1 juli 1990 gäller en ny notarietjänstförordning (1990:469) för nämnden, enligt vilken nämnden är besvärinstans.

Rättshjälpsnämnden

Uppgifter

Myndighetens uppgift är att avgöra ärenden om överklagande från Rättshjälpsmyndighetens beslut i rättshjälpsfrågor. Nämndens beslut får inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:1079) med instruktion för Rättshjälpsnämnden och rättshjälpslagen (1996:1619).

Sammansättning och organisation

Rättshjälpsnämnden består av en ordförande, som ska vara eller ha varit ordinarie domare, två ledamöter som ska vara advokater samt två övriga ledamöter. Alla ledamöter ska vara svenska medborgare. De får inte vara underåriga eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. Regeringen förordnar ledamöter, utser ordförande och ett lämpligt antal ersättare. För ordföranden ska finnas en eller flera ersättare. Bestämmelserna om ordförande och ledamöter tillämpas också på ersättare. Hovrätten för Nedre Norrland är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder elva gånger per år. Myndigheten beslutade i 69 ärenden i genomsnitt per år åren 2020–2022. Myndighetens årsarbetskraft år 2022 var 0,48 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 770 tkr per år.

Historik

Rättshjälpsnämnden inrättades den 1 januari 1991 tillsammans med Rättshjälpsmyndigheten. Tidigare fanns fyra rättshjälpsnämnder som bildades i samband med den rättshjälpsreform som trädde i kraft den 1 juli 1973. Överklagade beslut av sådan nämnd prövades av dåvarande Besvärnämnden för rättshjälp (prop. 1988/89:117).

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Uppgifter

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN) utövar bl.a. tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter samt över Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. Nämndens avgöranden får inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:1141) med instruktion för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet, säkerhetsskyddslagen (2018:585), skyddsförordningen (2010:523) och lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska ha högst tio ledamöter. Ledamöterna utses av regeringen och ska med hänsyn till omdömesförmåga, självständighet, laglydnad och övriga omständigheter vara lämpliga för uppdraget. Ordföranden och vice ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare eller ha annan motsvarande juridisk erfarenhet. Övriga ledamöter ska utses bland sådana personer som har föreslagits av partigrupperna i riksdagen. Myndigheten har ett kansli. SIN har ingen värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Myndighetens årsarbetskraft år 2022 var 13 och de totala kostnaderna år 2020–2022 var 21,3 miljoner kronor. Vi saknar uppgift om antalet ärenden. Myndigheten uppger dock att antalet tillsynsärenden på begäran av enskilda har ökat både vad gäller inkomna och avslutade ärende.

Historik

SIN inrättades år 2008 till följd av införandet av utökade rättssäkerhetsgarantier för den som utsatts för hemliga tvångsmedel (prop. 2006/07:133).

Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag

Uppgifter

Myndighetens uppgift är att pröva överklaganden av domstolsbeslut om entledigande och avstängning av nämndemän. Nämndens beslut kan inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:1081) med instruktion för Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag, rättegångsbalken och lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Sammansättning och organisation

Nämnden består av fem ledamöter. För varje annan ledamot än ordföranden och vice ordföranden finns en ersättare. Ordföranden och vice ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Kammarrätten i Sundsvall är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder fyra gånger per år. Antalet ärenden har varierat mellan år 2020–2022 mellan tre, tolv och fem ärenden. Myndigheten hade 0 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 133 tkr per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 2006 som del av en reform med syftet att bl.a. värna nämndemännens självständighet och ställning i den dömande verksamheten (prop. 2005/06:180).

Övervakningsnämnderna

Uppgifter

Övervakningsnämnderna har bland annat i uppgift att pröva vissa överklaganden av Kriminalvårdens beslut. Nämnderna beslutar även om förverkande av villkorligt medgiven frihet. De fattar även beslut om bland annat omhändertagande. Om Kriminalvården fattar ett beslut om tillfälligt omhändertagande måste övervakningsnämnden senast nästkommande dag fastställa det för att det fortsatt ska gälla. Övervakningsnämnderna tar även beslut om klienter med fotboja ska flyttas till fängelse.

Författningar

26, 28 och 37 kap. brottsbalken (1962:700), passlagen (1978:302), lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll, fängelselagen (2010:610), förordningen (1994:1060) om intensivövervakning med elektronisk kontroll, förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder och fängelseförordningen (2010:2010), förordning (1998:1318) om övervakningsnämndernas verksamhetsområden m.m.

Sammansättning och organisation

Domarnämnden utser ordförande och vice ordförande. Nämnden består dessutom av tre lekmän, om inte regeringen förordnar att en viss nämnd ska ha fler ledamöter. Ledamöter utses genom val av region- eller kommunfullmäktige. Ordföranden, vice ordföranden och tillfällig ersättare ska vara lagfarna och ha erfarenhet av tjänstgöring som domare. En ledamot och en ersättare i en övervakningsnämnd ska ha avlagt domared.

Valbar till ledamot eller ersättare i en övervakningsnämnd är den som har rösträtt vid val av kommunfullmäktige och som är folkbokförd inom nämndens verksamhetsområde. Den som har en förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte väljas till ledamot eller ersättare. Inte heller får en lagfaren domare, åklagare, polisman, kriminalvårdstjänsteman eller advokat eller den som annars har till yrke att föra andras talan inför rätta väljas till ledamot eller ersättare. Kriminalvården är värdmyndighet.

Verksamheternas omfattning

Det finns 24 lokala övervakningsnämnder som totalt sammanträdde 730 gånger under 2023, med en spridning mellan 10 och 57 sammanträden per nämnd. Respektive nämnd sammanträder således en till flera gånger per månad. Övervakningsnämnderna har vardera mellan 170–1 300 ärenden per år. De totala kostnaderna för samtliga övervakningsnämnder år 2022 var cirka 13 miljoner kronor.

Historik

Övervakningsnämnderna inrättades år 1939, men har funnits i sin nuvarande form sedan år 1965 i samband med inrättandet av Brottsbalken. Ett motiv till inrättandet var att övervakningsnämnderna skulle vara mer fristående från anstalterna än de tidigare anstaltsnämnderna (prop. 1962:10).

Klimat- och näringslivsdepartementet

Klimatpolitiska rådet

Uppgifter

Myndigheten har i uppgift att bl.a. utvärdera om regeringens samlade politik är förenlig med de klimatmål som riksdagen och regeringen har beslutat. Klimatpolitiska rådet ska även bidra till en ökad diskussion i samhället om klimatpolitiken.

Författningar

Förordning (2017:1268) med instruktion för Klimatpolitiska rådet. Myndighetens uppgifter anges i klimatlagen (2017:720) men inte i myndighetens instruktion.

Sammansättning och organisation

Nämnden består av en ordförande, en vice ordförande och högst sex andra ledamöter. Ordföranden, vice ordföranden och andra ledamöter i nämnden utses av regeringen efter förslag från Klimatpolitiska rådet. Ledamöterna ska ha en hög vetenskaplig kompetens inom ämnesområdena klimat, klimatpolitik, nationalekonomi, samhällsvetenskap och beteendevetenskap. En jämn fördelning av kompetens, erfarenhet och könsfördelning ska eftersträvas. Myndigheten har ett eget kansli. Formas är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Rådet sammanträder ungefär åtta gånger per år. Myndigheten lämnar en årlig rapport till regeringen med utvärdering av regeringens samlade politik i förhållande till klimatmålen. Utöver det förekommer andra ärenden som yttranden, metodutveckling med mera. Myndigheten hade 5 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 12,3 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 2018 för att oberoende och med tvärvetenskaplig expertis bedöma regeringens samlade expertis (prop. 2016/17:146).

Lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar

Uppgifter

De lokala säkerhetsnämnderna vid de kärntekniska anläggningarna Forsmark, Simpevarp och Ringhals har i uppgift att bl.a. utöva insyn i säkerhets- och strålskyddsfrågor och att informera allmänheten om detta.

Författningar

Förordning (2007:1054) med instruktion för lokala säkerhetsnämnder vid kärntekniska anläggningar och lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet.

Sammansättning och organisation

Respektive nämnd består av högst nio ledamöter. Ledamöterna ska utses efter förslag av den kommun där den kärntekniska anläggningen är belägen. Om nämndens uppdrag avser en kärnteknisk anläggning vars beredskapszon omfattar även andra kommuner får dock högst tre ledamöter utses efter förslag av en sådan kommun. Ledamöterna bör vara bosatta i den kommun som föreslagit dem.

Östhammars kommun är värdmyndighet för nämnden vid Forsmark, Oskarshamn kommun är värdmyndighet för nämnden vid Simpevarp och Kommunstyrelsen i Varberg är värdmyndighet för nämnden vid Ringhals.

Verksamheternas omfattning

Nämnderna vid Simpevarp och Ringhals sammanträder fyra gånger per år. Nämnden vid Forsmark sammanträder fem gånger per år. Nämnden vid Forsmark hade en årsarbetskraft på 0,1 år 2022 och nämnderna vid Simpevarp respektive Ringhals hade 0,2 årsarbetskrafter var år 2022.

Nämnden vid Forsmarks totala kostnader i genomsnitt år 2020–2022 var 450 tkr per år. Nämnden vid Simpevarp och Ringhals totala kostnader i genomsnitt för samma period var 177 tkr per år respektive 240 tkr per år.

Historik

De lokala säkerhetsnämnderna infördes genom lagen (1980:1123) om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken, som trädde i kraft den 1 februari 1981. Genom lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet införlivas även krav som återfinns i EU-direktiv och internationella konventioner. Nämndernas uppdrag utvidgades efter en tid till att omfatta kärntekniska anläggningar (Strålsäkerhetsmyndigheten 2022:07).

Oljekrisnämnden

Uppgifter

Oljekrisnämnden träder i funktion i en krissituation. Det kan med stöd av lag beslutas av bland annat regeringen att ägare eller innehavare av råolja eller oljeprodukter ska avstå förnödenheten till staten eller annan. Myndigheten har i uppgift att bl.a. bestämma ersättningen till den vars egendom tas i anspråk på detta sätt. Myndigheten ska inom sitt verksamhetsområde även skaffa sig kännedom om förhållanden av betydelse och med uppmärksamhet följa utvecklingen.

Författningar

Förordning (2007:1152) med instruktion för Oljekrisnämnden, oljekrislagen (1975:197) och ransoneringslagen (1978:268).

Sammansättning och organisation

Nämnden består av en ordförande och fyra andra ledamöter. Ordföranden och ytterligare en ledamot ska vara eller ha varit ordinarie domare. För varje ledamot finns en eller flera ersättare. Ledamot ska vara svensk medborgare. Den som är underårig eller i konkurstillstånd eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får ej utöva befattning som ledamot. Innan ledamot börjar tjänstgöra i Oljekrisnämnden, ska hon eller han ha avlagt domared. Regeringskansliet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Oljekrisnämnden sammanträder en gång om året och har inte haft några ersättningsärenden sedan inrättandet. Myndigheten hade 0 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 17 tkr per år.

Historik

Myndigheten tillkom år 1975 för att handlägga vissa ersättningsfrågor enligt oljekrislagen, som i sin tur tillämpas för att säkerställa Sveriges åtaganden enligt 1974 års avtal om ett internationellt energiprogram. Nämnden inrättades för att beslut om ersättning kan kräva särskild sakkunskap (prop. 1975:42). Myndighetens uppgifter utvidgades genom ny ransoneringslag och förfogandelag år 1978.

Patentombudsnämnden

Uppgifter

Patentombudsnämnden hanterar auktorisation av patentombud och utövar tillsyn över auktoriserade patentombud.

Författningar

Förordning (2010:1054) med instruktion för Patentombudsnämnden, lagen (2010:1052) om auktorisation av patentombud och förordningen (2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av en ordförande och fyra andra ledamöter. För andra ledamöter än ordföranden ska det finnas ersättare. Ordföranden i nämnden ska vara jurist och ha domarerfarenhet. Av de andra ledamöterna ska minst två vara auktoriserade patentombud, varav minst en ska ha utbildning med teknik eller naturvetenskapligt ämne som huvudområde. Bolagsverket är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder åtta till tio gånger per år och har omkring 20 ärenden per år. Myndigheten hade 0,5 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 1,1 miljoner tkr per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 2010 för att auktorisera patentombud som i sin tur möjliggör att patentombud kan omfattas av ett vittnesundantag i rättsprocesser. Svenska regler skulle stämma överens med den europeiska patentkonventionen EPC (prop. 2009/10:202).

Kulturdepartementet

Nämnden för hemslöjdsfrågor

Uppgifter

Nämnden för hemslöjdsfrågor har i uppgift att främja hemslöjd i Sverige genom att planera, driva och följa upp aktiviteter med såväl kulturella som ekonomiska perspektiv samt genom statligt stöd. Arbetet består av information, utbildning och samordning för hemslöjdskonsulenters verksamheter. Beslut i ärenden om bidrag får inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:1193) med instruktion för Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av högst nio personer. Nämnden har ett eget kansli. Tillväxtverket är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder fem gånger per år. Myndigheten hade 36 ärenden år 2020 och strax över 80 ärenden år 2021 respektive år 2022. Myndigheten hade 2,8 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 3 miljoner kronor per år.

Historik

Nämnden för hemslöjdsfrågor inrättades 1981 som en organisatoriskt självständig myndighet. Syftet var att fånga in hemslöjdens olika aspekter utifrån en helhetssyn på verksamheten och bevaka frågan i andra myndigheters löpande arbete (SOU 1979:7 och prop. 1980/81:87).

Landsbygd- och infrastrukturdepartementet

Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård

Uppgifter

Myndigheten prövar bl.a. frågor om disciplinansvar för djurhälsopersonalen. Ansvarsnämnden prövar också frågor om återkallelse av legitimation/godkännande för ovan nämnd personal och begränsningar i förskrivningsrätten för veterinärer.

Författningar

Förordning (2009:1386) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård och lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård.

Sammansättning och organisation

Ansvarsnämnden består av ordförande och sju andra ledamöter. Ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Två ledamöter ska vara veterinärer. Övriga ledamöter utses bland personer som har erfarenhet från djurens hälso- och sjukvård och bland personer som har insikt i djurhållning samt bland personer som kan anses företräda allmänhetens intressen. Regeringen utser ordföranden, övriga ledamöter och, i den utsträckning det behövs, ersättare för dem. Jordbruksverket är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder tre gånger per år. Myndigheten avgör runt 250 ärenden per år. Myndigheten hade 1,5 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 1,9 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1994. Det krävdes en organisatoriskt självständig myndighet för att inte samma myndighet skulle meddela föreskrifter för veterinärer och samtidigt pröva i vilken mål en veterinär har brutit mot dessa föreskrifter (prop. 1993/94:1139).

Centrala djurförsöksetiska nämnden

Uppgifter

Centrala djurförsöksetiska nämnden (CDFN) prövar överklaganden av beslut som fattats av en regional djurförsöksetisk nämnd och utför utvärderingar i efterhand av djurförsök. Nämndens beslut får inte överklagas.

Författningar

Djurskyddslag (2018:1192) och djurskyddsförordning (2019:66).

Sammansättning och organisation

CDFN ska bestå av en ordförande och sex övriga ledamöter. Av de övriga ledamöterna ska fyra ha vetenskaplig kompetens och två vara lekmän. En av lekmännen ska företräda djurskyddsintressen. Ersättare för ledamöterna får utses. Ordföranden och den eller de som utses till ersättare för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Nämnden har ett eget kansli. Jordbruksverket är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder sju till åtta gånger per år. År 2020 tog nämnden 133 beslut, 101 beslut år 2021 och 54 beslut år 2022. Myndigheten hade 0 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 2,2 miljoner kronor per år.

Historik

CDFN inrättades år 2013 för att säkerställa kompetens i prövningar och förkorta handläggningstider. Tidigare kunde ett beslut från en djurförsöksetisk nämnd överklagas till förvaltningsrätten (prop. 2011/12:138).

Socialdepartementet

Alkoholsortimentsnämnden

Uppgifter

Myndigheten prövar vissa beslut som fattas av Systembolaget. Nämnden ska garantera att Systembolagets detaljhandelsmonopol tillämpas i enlighet med vad som gäller om icke-diskriminerande behandling i EU-rätten.

Författningar

Förordning (2007:1216) med instruktion för Alkoholsortimentsnämnden och alkohollagen (2010:1622).

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av en ordförande och fem andra ledamöter. Nämndens ordförande ska vara eller ha varit ordinarie domare. Av de övriga ledamöterna bör minst en vara väl förtrogen med konkurrensrättsliga frågor och minst en väl förtrogen med livsmedelsfrågor. Till ledamot i nämnden får inte någon utses som på grund av sin ställning eller sin verksamhet kan antas företräda något partsintresse. Kammarkollegiet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden har sex planerade sammanträden per år. År 2020 hade myndigheten 27 ärenden, år 2021 tio ärenden och år 2022 sju ärenden. Myndigheten hade 0,25 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 410 tkr per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1994 i samband med att alkohollagen (1994:1738) trädde i kraft. På grund av detaljhandelsmonopol och EU-inträdet 1995 krävdes en funktion för prövning när Systembolaget avvisar eller avför något ur sortimentet samt överprövning av sådant beslut (prop. 1994:95:89).

Arvsfondsdelegationen

Uppgifter

Myndigheten har i uppgift att fördela stöd ur Allmänna arvsfonden till ideella projekt som riktar sig till barn, ungdomar eller personer med funktionsnedsättning. Delegationen ska även ha en samlad strategi för utvärdering och uppföljning av den verksamhet som får medel samt

informera allmänheten om arvsfondens ändamål och hur fondmedlen används.

Författningar

Förordning (2021:403) om Allmänna arvsfonden och lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden.

Sammansättning och organisation

Nämnden består av en ordförande, en vice ordförande och högst sju andra ledamöter. Arvsfondsdelegationen får förordna sakkunniga för ett angivet uppdrag. De sakkunniga har förslags- och yttranderätt i delegationen, men saknar rösträtt. Kammarkollegiet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder sex gånger per år. År 2020 avgjorde nämnden 743 ärenden, år 2021 avgjordes 897 ärenden och år 2022 avgjordes 976 ärenden. Myndigheten hade 29,5 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 45,9 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1994. Fram till år 1969 var regeringen enda beslutande organ i frågor om stöd ur Allmänna arvsfonden. Arvsfondsdelegationen tillkom för att bl.a. decentralisera beslutsfattandet från regeringen (prop. 1993/94:124).

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd

Uppgifter

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) prövar behörighetsfrågor avseende legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Myndigheten ska även medverka till att stärka patientsäkerheten inom hälso- och sjukvården inklusive tandvården.

Författningar

Förordning (2011:582) med instruktion för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, patientsäkerhetslagen (2010:659) och lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

Sammansättning och organisation

Nämnden består av en ordförande och åtta andra ledamöter. För ordföranden ska en eller flera vice ordförande utses. För varje ledamot ska det finnas ett tillräckligt antal ersättare. Ordföranden och vice ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Övriga ledamöter ska ha särskild insikt i hälso- och sjukvård. Av nämndens ledamöter utses en efter förslag av Sveriges Kommuner och Regioner, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation, och de fyra återstående ledamöterna bland personer som kan anses särskilt företräda allmänhetens intresse. Vice ordföranden och ersättare till övriga ledamöter utses av regeringen. Socialstyrelsen är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder elva gånger om året. Myndigheten har omkring 250–300 ärenden om året. Myndigheten hade 6 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 11,8 miljoner kronor per år.

Historik

HSAN har föregångare i medicinalväsendets ansvarsnämnd som var en särskild nämnd inom Socialstyrelsen. Av rättssäkerhetsskäl fick nämnden en fristående ställning till Socialstyrelsen. Från och med 2011 är HSAN en nämndmyndighet (prop. 1978/79:220, prop. 2009/10:210).

Utbildningsdepartementet

Gentekniknämnden

Uppgifter

Myndighetens uppgift är att främja en etiskt försvarbar och säker användning av gentekniken så att människors och djurs hälsa och miljön skyddas, samt att sprida kunskap om utvecklingen inom genteknikområdet.

Författningar

Förordning (2007:1075) med instruktion för Gentekniknämnden, miljöbalk (1998:808) och förordning (2002:1086) om utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön.

Sammansättning och organisation

Nämnden består av en ordförande, en vice ordförande och 15 andra ledamöter. För varje annan ledamot än ordföranden och vice ordföranden finns en personlig ersättare. Ordföranden och vice ordföranden ska vara jurister och ha domarerfarenhet. Åtta ledamöter ska vara riksdagsledamöter. En ledamot ska vara etiskt sakkunnig. Två ledamöter utses efter förslag av Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, varav en ledamot ska ha erfarenhet av djurskyddsfrågor, och fyra ledamöter utses efter förslag av Vetenskapsrådet, varav en ledamot ska vara ekolog. Vetenskapsrådet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder mellan åtta och tio gånger per år. Myndigheten har besvarat omkring sex till 13 remisser per år under 2020 till 2022. De har även genomfört ett antal seminarier. Myndigheten hade 2 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 3,9 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1994. Motivet till inrättandet är oklart.

Högskolans avskiljandenämnd

Uppgifter

Högskolans avskiljandenämnd (HAN) prövar ärenden om att avskilja studenter från högskoleutbildning eller yrkeshögskoleutbildning. Avskiljandenämndens beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Författningar

Förordning (2007:990) med instruktion för Högskolans avskiljandenämnd, högskolelagen (1992:1434), förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning, lagen (2009:128) om yrkeshögskolan och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av fem ledamöter. Ordföranden i nämnden ska vara jurist och ha erfarenhet som domare. Av de andra ledamöterna ska en vara psykiatriskt sakkunnig, två ha särskild kunskap om förhållandena inom universitet och högskolor, varav en ska representera studenterna, och en ledamot företräda allmänna intressen. För varje ledamot ska det finnas en ersättare, som utses av regeringen. Universitetskanslersämbetet är värmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Myndigheten tar omkring fem beslut per år. Myndigheten hade 0,15 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 334 tkr per år.

Historik

HAN inrättades år 1987 för att genom en fristående ställning i förhållande till högskolan pröva avskiljande frågor för hela landet (prop. 1986/87:100).

Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Uppgifter

Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (NPOF) har bl.a. i uppgift att pröva frågor om oredlighet i forskning enligt lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning.

Författningar

Förordning (2019:1152) med instruktion för Nämnden för prövning av oredlighet i forskning och lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av en ordförande och högst tio övriga ledamöter. Det ska utses en eller flera ersättare för ordföranden. Ordföranden och ersättare för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. De övriga ledamöterna ska ha vetenskaplig kompetens inom olika områden och några av dem ska ha erfarenhet av arbete med frågor om god forskningssed. Ledamöter som inte är ordförande eller ersättare för ordföranden utses efter förslag från universitet och högskolor respektive de myndigheter som ingår i den samordningsgrupp som föreskrivs i 5 § förordningen (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet. Etikprövningsmyndigheten är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder en gång i månaden. Myndigheten avgjorde mellan 25 och 40 ärenden per år 2020–2022. Myndigheten hade 4 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 6,2 miljoner kronor per år.

Historik

NPOF inrättades år 2020. Tidigare ansvarade varje forskningshuvudman för att utreda oredlighet inom den egna organisationen. Myndigheten tillkom för att utgöra en central instans där oredlighet i forskning kan hanteras på ett opartiskt och enhetligt sätt (prop. 2018/19:58).

Sameskolstyrelsen

Uppgifter

Sameskolstyrelsen ansvarar för utbildning i sameskolan samt i förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med sameskola. Myndigheten ska bl.a. genom sin verksamhet främja att alla barn till samer får tillgång till en likvärdig utbildning enligt skollagen (2010:800) med samiska undervisningsinslag av god kvalitet i en trygg miljö.

Författningar

Förordning (2011:131) med instruktion för Sameskolstyrelsen och skollagen (2010:800).

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av fem ledamöter. Av 2 kap. 1 § 2 sametingslagen (1992:1433) följer att ledamöterna i nämnden utses av Sametinget. Sametinget utser även ordförande i nämnden. Nämnden utser inom sig en vice ordförande. Vid nämnden finns ett kansli som leds av en skolchef. Sameskolstyrelsen har ingen värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder sex gånger per år. Myndigheten har år 2020–2022 avgjort omkring 300–400 ärenden per år. Myndigheten hade 119,9 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 100,7 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1981 med syfte att stärka det samiska inflytandet över utbildningen (prop. 1979/80:82).

Skolväsendets överklagandenämnd

Uppgifter

Skolväsendets överklagandenämnd ska pröva överklaganden av vissa beslut på skolväsendets område. En elev, student eller vårdnadshavare kan överklaga vissa beslut inom bland annat förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen till nämnden. Nämndens beslut kan inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:948) med instruktion för Skolväsendets överklagandenämnd och skollagen (2010:800).

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av en ordförande, en eller två vice ordförande och fyra andra ledamöter. Ordföranden och vice ordförandena ska vara eller ha varit ordinarie domare. Övriga ledamöter ska ha särskild sakkunskap både om barns och elevers förhållanden och behov och om skolverksamheten i övrigt. Det ska finnas högst två ersättare för de övriga ledamöterna.

Ledamöterna i nämnden och deras ersättare utses av regeringen. Statens skolinspektion är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder 16 gånger per år. Myndigheten uppger att antal beslut under åren 2020–2022 har ökat. År 2020 togs 1 811 beslut, år 2021 togs 1 708 beslut och år 2022 togs 2 474 beslut. Myndigheten hade 17 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 12,3 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1991 i samband med att Skolöverstyrelsen (SÖ) och länskolnämnderna lades ned och Skolverket inrättades. SÖ och länskolnämnderna prövade åtskilliga av de överklaganden som kom i fråga enligt skollagen och anslutande förordningar. Vissa överklaganden flyttades till domstol medan övriga överklaganden hamnade på Skolväsendets överklagandenämnd (prop. 1990/91:115).

Överklagandenämnden för etikprövning

Uppgifter

Överklagandenämnden för etikprövning (ÖNEP) har i uppdrag att pröva överklaganden av Etikprövningsmyndighetens beslut om etikprövning av forskning som avser människor, samt att utföra tillsyn över sådan forskning. Nämndens beslut kan inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:1068) med instruktion för Överklagandenämnden för etikprövning och lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor.

Sammansättning och organisation

Nämnden ska bestå av en ordförande och sex övriga ledamöter. Av de övriga ledamöterna ska fyra ha vetenskaplig kompetens och två företräda allmänna intressen. Ordföranden och ersättare för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Alla ledamöter och ersättare ska utses av regeringen. Det ska finnas personliga ersättare för samtliga ledamöter i nämnden. Vetenskapsrådet ska lämna förslag till regeringen på ledamöter och ersättare med vetenskaplig kompetens. Vetenskapsrådet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder elva gånger per år. År 2020–2022 tog myndigheten omkring 120 ärenden per år. Myndigheten hade 3,5 årsarbetskrafter år 2022 och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 5,5 miljoner kronor per år.

Historik

ÖNEP inrättades år 2004 i samband med ny lag om etikprövning av forskning som avser människor och biologiskt material från människor. Nämnden tillkom för att överklagande och överlämnande av regionala etikprövningsnämnders beslut skulle ske till en central nämnd för forskningsetik och för att få till stånd en prövning i sista instans (prop. 2002/03:50).

Överklagandenämnden för högskolan

Uppgifter

Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) prövar bl.a. överklaganden av vissa beslut fattade inom högskolan respektive yrkeshögskolan. Nämndens beslut kan inte överklagas.

Författningar

Förordning (2007:991) med instruktion för Överklagandenämnden för högskolan, förordning (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande och lag (2009:128) om yrkeshögskolan.

Sammansättning och organisation

Vid prövning av överklagande av beslut inom universitetens och högskolornas område och inom yrkeshögskolan ska nämnden bestå av åtta ledamöter. Vid prövning av överklagande av beslut om kvalifikationer enligt förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande ska nämnden bestå av tio ledamöter. Ordföranden och vice ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Av de andra ledamöterna ska minst tre vara jurister. Regeringen utser vice ordföranden. Det ska finnas högst tre ersättare för annan ledamot än ordföranden. En av dessa ska vara jurist. Ersättarna utses av regeringen. Vid prövning av överklagande av beslut om kvalifikationer enligt förordningen (2015:545) ska minst två av ledamöterna även ha särskild sakkunskap om utbildning inom den privata sektorn eller inom folkbildningen. För dessa ledamöter ska det finnas minst en ersättare. Universitetskanslersämbetet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Nämnden sammanträder elva gånger per år. År 2020 tog myndigheten 2 700 beslut och år 2022 tog myndigheten 3 326 beslut. År 2022 hade myndigheten 8,5 årsarbetskrafter och de totala kostnaderna i genomsnitt år 2020–2022 var 11,3 miljoner kronor per år.

Historik

Myndigheten inrättades år 1992 i samband med avvecklingen av Universitets- och högskoleämbetet (VHS) och kanslersämbetet. ÖNH bildas för att svara för samtliga besvärärenden inom högskolan (prop. 1992/93:1).

Utrikesdepartementet

Utrikesförvaltningens antagningsnämnd

Uppgifter

Myndigheten har i uppgift att på begäran av Regeringskansliet pröva om den som har sökt sådan anställning som handläggare inom utrikesförvaltningen som förenas med skyldighet att tjänstgöra inom utrikesrepresentationen, är lämplig för tjänstgöringen utomlands. Resultatet av prövningen redovisas i ett yttrande. Prövningen gäller inte vid anställning som minister, kansliråd, ambassadråd eller konsul på motsvarande nivå. Nämndens yttranden får inte överklagas.

Författningar

Förordning (1991:360) med instruktion för Utrikesförvaltningens antagningsnämnd.

Sammansättning och organisation

Nämnden består av tio ledamöter. En av ledamöterna är ordförande och en är vice ordförande. Nämnden har en sekreterare. Regeringen utser ordförande bland utrikesförvaltningens tjänstemän. Expeditionschefen i utrikesdepartementet (UD) är självskriven ledamot. Övriga ledamöter utses av chefen för UD. Två av dessa utses efter förslag av personalorganisationerna vid UD. I övrigt ska riksdagen, statsförvaltningen, arbetsmarknadens organisationer, näringslivet och utbildningsväsendet vara företrädade bland nämndens ledamöter. Nämnden utser inom sig en vice ordförande. Regeringskansliet är värdmyndighet.

Verksamhetens omfattning

Myndigheten sammanträder fyra gånger per år. År 2020–2022 hade myndigheten omkring 20–24 ärenden per år och de totala kostnaderna i genomsnitt för samma period var 254 tkr per år. Myndigheten hade 0,1 årsarbetskrafter år 2022.

Historik

Myndigheten inrättades år 1991. Det verkar finnas en föregångare från år 1977. Motivet till inrättandet är oklart.

Bilaga 4

Lagar och förordningar som berörs av Statskontorets förslag

Nedan listar vi de lagar och förordningar som berörs av våra organisationsförslag. Myndigheterna är sorterade departementsvis.

Tabell B1. Lagar och förordningar som påverkas av Statskontorets förslag till ändrad organisering.

Nämndmyndighet	Departement	Lagar och förordningar som berörs
Bokföringsnämnden	Finansdepartementet	Förordning (2017:153) med instruktion för Bokföringsnämnden Förordning (2009:93) med instruktion för Finansinspektionen
Forskarskattenämnden	Finansdepartementet	Förordning (2007:786) med instruktion för Forskarskattenämnden Förordning (2017:154) med instruktion för Skatteverket/ Förordning (2007:785) med instruktion för Skatterättsnämnden Lagen (1999:1305) om Forskarskattenämnden Inkomstskattelagen (1999:1229)
Lokala värderingsnämnden	Försvarsdepartementet	Förordning (2007:858) med instruktion för de lokala värderingsnämnderna Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion Förfogandelagen (1978:262) Ransoneringslagen (1978:268) Förfogandeförordningen (1978:558)

Nämndmyndighet	Departement	Lagar och förordningar som berörs
Fideikommiss-nämnden	Justitie-departementet	Förordning (2007:1074) med instruktion för Fideikommissnämnden Förordning (2007:824) med instruktion för Kammarkollegiet Lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss Permutationslagen (1972:205).
Notarienämnden	Justitie-departementet	Förordning (2007:1076) med instruktion för Notarienämnden Notarieförordningen (1990:469) Förordning (2007:1081) med instruktion för Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag Förordning (2007:831) med instruktion för Statens ansvarsnämnd
Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag	Justitie-departementet	Förordning (2007:1081) med instruktion för Överklagandenämnden för nämndemannauppdrag
Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	Justitie-departementet	Förordning (2007:1141) med instruktion för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden Lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet Säkerhetsskyddslagen (2018:585) Skyddsförordningen (2010:523) Lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter
Oljekrisnämnden	Klimat- och näringslivs-departementet	Förordning (2007:1152) med instruktion för Oljekrisnämnden Förordning (2007:859) med instruktion för Riksvärderingsnämnden Oljekrislagen (1975:197) Ransoneringslagen (1978:268)

Nämndmyndighet	Departement	Lagar och förordningar som berörs
Patentombuds-nämnden	Klimat- och näringslivs-departementet	Förordning (2010:1054) med instruktion för Patentombuds-nämnden Lagen (2010:1052) om auktorisation av patentombud Förordning (2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer
Nämnden för hemslöjdsfrågor	Kultur-departementet	Förordning (2007:1193) med instruktion för Nämnden för hemslöjdsfrågor Förordning (2012:515) med instruktion för Statens kulturråd
Centrala djurförsöksetiska nämnden	Landsbygd- och infrastruktur-departementet	Djurskyddslag (2018:1192) Djurskyddsförordning (2019:66) Förordning (2009:1464) med instruktion för Statens jordbruksverk
Genteknik-nämnden	Utbildnings-departementet	Förordning (2007:1075) med instruktion för Gentekniknämnden Förordning (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet Miljöbalk (1998:808) Förordning (2002:1086) om utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön
Överklagande-nämnden för etikprövning	Utbildnings-departementet	Förordning (2007:1068) med instruktion för Överklagandenämnden för etikprövning Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor Lag (2021:603) med kompletterande bestämmelser om etisk granskning till EU:s förordningar om medicintekniska produkter Biobankslagen (2023:38)